

Handlings- og økonomiplan 2025- 2028 med budsjett 2025

Nordre Land kommune

Innhold

1. Strategidokument for Nordre Land kommune 2025-2040	3
1.1 Innledning	8
1.2 Utfordringer framtidens kommune står ovenfor.....	11
1.3 Ståstedsanalyse – overordnet.....	21
1.4 Ståstedsanalyse – tjenesteområdene.....	29
2. Handlingsplan 2025-2028	33
2.1 Innledning	33
2.2 Kommuneplanens samfunnsdel	34
3. Økonomiplan 2025-2028	43
3.1 Innledning	44
3.2 Forutsetninger og økonomiske rammebetingelser	45
3.3 Rammer for tjenesteområdene 2025-2028 med budsjett 2025	54
3.4 Investeringsprogram 2025-2028.....	68
3.5 Økonomiplan 2025-2028 med budsjett 2025 i tall.....	80
4. Gebyr og betalingssatser 2025	86

Ved behandling i formannskapet 26.11.2024 ble følgende endringer i kommunedirektørens forslag til Handlings- og økonomiplan 2025-2028 med budsjett 2025 vedtatt:

Kommunedirektørens endringsforslag:

Kommunedirektøren foreslår følgende endringer i gebyrer og betalingssatser samt andre endringer:

1. 17 – Gebyrer for arbeider etter matrikkelloven – fradeling av tilleggsareal til eksisterende tomt – areal fra 0-500: nytt forslag er kr. 10.000,- (opp fra 8.925)
2. 17 – Gebyrer for arbeider etter matrikkelloven – fradeling av tilleggsareal til eksisterende tomt – areal fra 501-1000: nytt forslag er kr. 14.000,- (opp fra 13.650)
3. 17 – Gebyrer for arbeider etter matrikkelloven – fradeling av tilleggsareal til eksisterende tomt – Oppretting av punktfeste: nytt forslag er kr. 9.000,- (ned fra 9975)
4. 17 – Gebyrer for arbeider etter matrikkelloven – oppretting av grunneiendom på hel teig – minstepris / startpris: nytt forslag er kr. 5.000,- (opp fra 4725)
5. 17 – Gebyrer for arbeider etter matrikkelloven – Registrering av jordsameie – minstegebyr / startpris : nytt forslag er kr. 5.000,- (opp fra 4725)
6. 17 – Gebyrer for arbeider etter matrikkelloven – grensejustering – grunneiendom, festegrunn og jordsameie: nytt forslag er kr. 9.000,- (opp fra 7875)
7. 17 – Gebyrer for arbeider etter matrikkelloven – arealoverføring – grensemerke pr stk: nytt forslag er kr. 75,- (opp fra 65)
8. 17 – Gebyrer for arbeider etter matrikkelloven – arealoverføring – utstedelse av matrikkelbrev inntil 10 sider: nytt forslag er kr. 175,- (ned fra 184)
9. 17 – Gebyrer for arbeider etter matrikkelloven – arealoverføring – utstedelse av matrikkelbrev over 10 sider: nytt forslag er kr. 350,- (ned fra 368)
10. 18 – Ved fra Dokka vedsenter – Bjørkeved/sekk 60 l inkl mva: nytt forslag er kr. 125,- pr sekk (opp fra 120)
11. 18 – Ved fra Dokka vedsenter – Storsekk bjørk 1000 L løs ved inkl mva: nytt forslag er kr. 1500,- pr sekk (opp fra 1420)
12. 18 – Ved fra Dokka vedsenter – Storsekk bjørk 1000 L stablet inkl mva: nytt forslag er kr. 1850,- pr sekk (opp fra 1760)
13. 5 – Vann-avløp-renovasjon-septik – vann/avløp Synnfjell Øst - forbruk pr kbm vann fritidseiendommer: nytt forslag er kr. 104,- pr m3 (opp fra 25,-) ex mva.
14. 5 – Vann-avløp-renovasjon-septik – vann/avløp Synnfjell Øst - forbruk pr kbm avløp fritidseiendommer: nytt forslag er kr. 208,- pr. M3 (opp fra 50,-) ex mva
15. Økte inntekter som følge av regjeringens tilleggsprop. Kr. 5.000.000,- disponeres slik:

- 0-24 økt ramme til familieveileder nr. 2 Kr. 900.000,-
- 0-24 økt ramme til prosjekt sommerjobb for ungdom Kr. 300.000,-
- 0-24 økt ramme til økte skoleskyssutgifter Kr. 117.000,-
- 0-24 økt ramme til økt husleie på Krisesenteret Kr. 104.000,-
- 24+ økt ramme til lisenser Kr. 360.000,-
- 24+ økt ramme til regional stilling innen velferdsteknologi Kr. 120.000,-
- OU – økt ramme til omstillings- og utredningsressurs Kr. 1.000.000,-
- Reversere redusert avsetning til gen disposisjonsfond Kr. 2.099.000,-

Forslag fra SP, FrP og uavhengig Nils Erik Røste Lundon:

- Kommunestyret vedtar Kommunedirektørens budsjettforslag med følgende endringer
- Torpa legekantor opprettholdes og man legger til rett for at en tredje lege rekrutteres til Torpa.
- Det legges frem en sak om oppvekststruktur i 2025 hvor drift ved Torpa barne- og ungdomsskole opprettholdes som i dag.
- Rammene for 0-24 tilføres kr. 1.000.000 for å opprettholde økt bemanning i barnehage. Avsetning disposisjonsfond reduseres tilsvarende.
- I henhold til kvalitetsmelding for skole sikre nødvendig bemanning i klasserommet innenfor vedtatt ramme.
- Opprettholde dagens leiepriser for lag og foreninger på kommunale bygg.
- Øke leieprisen for terapibassenget i Torpa med 10,4% i forhold til pris 2024
- For større investeringsprosjekter vises det til tidligere kommunestyrevedtak om at eksisterende bygningsmasse vurderes som alternativ.

Tilleggsforslag fra AP, SV og uavhengig Linn T. Sunne:
Furuholtet opprettholdes.

Dette ble bestemt (vedtak)

Formannskapetets forslag til handlings- og økonomiplan 2025-2028 med budsjett 2025:

1. Nordre Land kommunestyret vedtar Handlings- og økonomiplan 2025-2028 med budsjett 2025 med de rammer som fremgår av dokumentet, med følgende endringer:

- Torpa legekantor opprettholdes og man legger til rett for at en tredje lege rekrutteres til Torpa.
- Det legges frem en sak om oppvekststruktur i 2025 hvor drift ved Torpa barne- og ungdomsskole opprettholdes som i dag.
- I henhold til kvalitetsmelding for skole sikre nødvendig bemanning i klasserommet innenfor vedtatt ramme.
- For større investeringsprosjekter vises det til tidligere kommunestyrevedtak om at eksisterende bygningsmasse vurderes som alternativ.
- Økte inntekter som følge av regjeringens tilleggsprop. Kr. 5.000.000,-
- 0-24 økt ramme til familieveileder nr. 2 Kr. 900.000,-
- 0-24 økt ramme til prosjekt sommerjobb for ungdom Kr. 300.000,-
- 0-24 økt ramme til økte skoleskyssutgifter Kr. 117.000,-
- 0-24 økt ramme til økt husleie på Krisesenteret Kr. 104.000,-
- 24+ økt ramme til lisenser Kr. 360.000,-
- 24+ økt ramme til regional stilling innen velferdsteknologi Kr. 120.000,-
- OU – økt ramme til omstillings- og utredningsressurs Kr. 1.000.000,-
- Rammene for 0-24 tilføres kr. 1.000.000 for å opprettholde økt bemanning i barnehage.
- Reversere redusert avsetning til gen disposisjonsfond Kr. 1.099.000,-

2. Kommunedirektøren gis fullmakt til å kunne disponere tjenesteområdenes netto driftsbudsjett på de ulike ansvar, arter og funksjoner, innenfor de enkelte tjenesteområder i samsvar med vedtatt økonomireglement.

3. Kommunedirektøren gis fullmakt til å fordele avsatt lønnspott på de ulike tjenesteområdene/budsjettansvarene.

4. Gebyrer og betalingssatser vedtas i samsvar med delen Gebyr og betalingssatser 2025 i vedlagt Handlings- og økonomiplandokument, med følgende endringer:

- 17 – Gebyrer for arbeider etter matrikkelloven – fradeling av tilleggsareal til eksisterende tomt – areal fra 501-1000: nytt forslag er kr. 14.000,- (opp fra 13.650)
- 17 – Gebyrer for arbeider etter matrikkelloven – fradeling av tilleggsareal til eksisterende tomt – areal fra 0-500: nytt forslag er kr. 10.000,- (opp fra 8.925)
- 17 – Gebyrer for arbeider etter matrikkelloven – fradeling av tilleggsareal til eksisterende tomt – Oppretting av punktfeste: nytt forslag er kr. 9.000,- (ned fra 9975)

- 17 – Gebyrer for arbeider etter matrikkelloven – oppretting av grunneiendom på hel teig – minstepris / startpris: nytt forslag er kr. 5.000,- (opp fra 4725)
- 17 – Gebyrer for arbeider etter matrikkelloven – Registrering av jordsameie – minstegebyr / startpris: nytt forslag er kr. 5.000,- (opp fra 4725)
- 17 – Gebyrer for arbeider etter matrikkelloven – grensejustering – grunneiendom, festegrunn og jordsameie: nytt forslag er kr. 9.000,- (opp fra 7875)
- 17 – Gebyrer for arbeider etter matrikkelloven – arealoverføring – grensemerke pr stk: nytt forslag er kr. 75,- (opp fra 65)
- 17 – Gebyrer for arbeider etter matrikkelloven – arealoverføring – utstedelse av matrikkelbrev inntil 10 sider: nytt forslag er kr. 175,- (ned fra 184)
- 17 – Gebyrer for arbeider etter matrikkelloven – arealoverføring – utstedelse av matrikkelbrev over 10 sider: nytt forslag er kr. 350,- (ned fra 368)
- 18 – Ved fra Dokka vedsenter – Bjørkeved/sekk 60 l inkl mva: nytt forslag er kr. 125,- pr sekk (opp fra 120)
- 18 – Ved fra Dokka vedsenter – Storsekk bjørk 1000 L løs ved inkl mva: nytt forslag er kr. 1500,- pr sekk (opp fra 1420)
- 18 – Ved fra Dokka vedsenter – Storsekk bjørk 1000 L stablet inkl mva: nytt forslag er kr. 1850,- pr sekk (opp fra 1760)
- 5 – Vann-avløp-renovasjon-septik – vann/avløp Synnfjell Øst - forbruk pr kbm vann fritidseiendommer: nytt forslag er kr. 104,- pr m3 (opp fra 25,-) ex mva.
- 5 – Vann-avløp-renovasjon-septik – vann/avløp Synnfjell Øst - forbruk pr kbm avløp fritidseiendommer: nytt forslag er kr. 208,- pr. M3 (opp fra 50,-) ex mva
- Opprettholde dagens leiepriser for lag og foreninger på kommunale bygg.
- Øke leieprisen for terapibassenget i Torpa med 10,4% i forhold til pris 2024

5. Ved beregning av forskuddstrekk for året, benyttes de av staten tillatte maksimalsatser.

6. For eiendomsskatteåret 2025 skal det skrives ut eiendomsskatt i hele kommunen, jf. Esktl. § 3 første ledd bokstav a.

7. Den alminnelige eiendomsskattesatsen for skatteåret 2025 er 7 promille, jf. Esktl. § 11 første ledd.

8. Differensiert skattesats for «eigedomar med sjølvstendige bustaddelar» (boliger og fritidsboliger), samt for ubebodde tomter, for skatteåret 2025 er 3,0 promille, jf. Esktl. § 12 bokstav a og b.

9. Eiendomsskattevedtektene for Nordre Land kommune vedtatt i kommunestyresak 112/18 skal gjelde for eiendomsskatteåret 2025, jf. Esktl. § 10.

10. Eiendomsskatten skrives ut i to terminer, jf. Esktl. § 25 første ledd. Første termin er 20.04 og andre termin er 20.10

11. Kommunestyret vedtar at det i 2025 tas opp lån til finansiering av investeringer i anleggsmidler med inntil kr 38.804.000,-, jf. Kommunelovens 14-15 1. ledd.

12. Kommunestyret vedtar at det i 2025 tas opp lån til videreutlån (Startlån) på kr 30.000.000,-, jf. Kommunelovens § 14-17 1. ledd

1. Strategidokument for Nordre Land kommune

2025-2040

Innledningsvis i dokumentet forsøkes å skape en felles situasjonsforståelse i Nordre Land kommune i et lengre tidsperspektiv enn selve handlings- og økonomiplanperioden. I en strategisk planlegging er et fireårsperspektiv for kort tidshorisont. Kommuneplanens samfunnsdel er en 12 års-plan, som altså går utover en handlings- og økonomiplanperiode. Dette kapitlet er derfor et forsøk på å løfte blikket inn i et lengre tidsperspektiv.

1.1 Innledning

23. oktober 2024 vil prege Nordre Land-samfunnet, Landsbyidentiteten og politiske og administrative interesser i tiden fremover. Dette var dagen da Fylkestinget i Innlandet vedtok å legge ned Dokka videregående skole i sin nåværende form. I vedtaket fra Fylkestinget legges det opp til en videreføring av en yrkesfagsstudieretning (Teknologi og industrifag) innenfor en ny modell organisert under Raufoss videregående skole, mens de andre yrkesfaglige studietilbudene, i tillegg til studiespesialisering og påbygg, er vedtatt nedlagt.

Det er naturlig at en avklaring av det fremtidige tilbudet for ungdom, som har Dokka som nedslagsfelt, i tillegg til kampen for å sikre lokalt næringsliv og offentlig tjenesteyting tilstrekkelig arbeidskraft, er noe som har høyt fokus for politisk og administrativ ledelse i kommunen i tillegg til næringslivet og blant ungdommen og deres foresatte. Dette vil naturlig nok prege prioritering av fokus og arbeidsoppgaver den første perioden i handlings- og økonomiplanperioden.

Gjøvikregionen har av Menon Economics fått utarbeidet en rapport som kunnskapsgrunnlag og analyse som viser konsekvenser for sysselsetting, næringsliv og innbyggertall. En nedlegging av Dokka videregående skole vurderes til å gi negativ effekt på alle nevnte elementer. En reduksjon i innbyggertall og verdiskaping vil svekke kommunens økonomi.

Uroen i samfunnet rundt oss gjenspeiler seg i økonomien. Dyrtid, med prisstigning og høye renter, merkes både i befolkningen og i kommunen. NAV merker dette gjennom et økt behov for bistand til innbyggere med økonomiske utfordringer. Kommunen merker det blant annet gjennom økende renter og avdrag som må betales av driftsbudsjettet og høy prisstigning. Det betyr også høyere gebyrer for innbyggerne gjennom økte gebyrer og betalingssatser.

Når økonomien er stram er det behov for å fokusere på kommunens kjerneoppgaver og det må prioriteres strammere. Noen ikke-lovpålagte oppgaver vil falle bort, og innenfor noen av de lovpålagte oppgavene vil innbyggerne oppleve redusert tjenestenivå.

Kommunen har behov for å effektivisere og i noen tilfeller reduserte tilbud. Det vil være vanskelig å få driften i økonomisk balanse uten å redusere i tjenesteytingen. Videre må potensialet knyttet til strukturendringer utnyttes. Strukturtiltak utløses oftest av en av to årsaker. Enten på grunn av penger eller på grunn av hender. For Nordre Land kommune kan behovet for strukturelle tiltak begrunnes i begge årsaker, men det er helt avgjørende å sikre

nok hender / nok ressurser til den fremtidige tjenesteproduksjonen. Når de demografiske fremskrivningstallene viser at det blir færre yrkesaktive pr. pensjonist, blir sikring av nok hender helt avgjørende.

Det er generelt store forventninger til kommunen og de tjenester som kommunen yter. Kommunene har fått vesentlig større ansvar på mange områder. Forventningene overstiger de ressursene kommunen råder over. Det er sannsynlig at det fremover vil bli behov for å prioritere hardere enn i dag. Det betyr at det er viktig å realitetsorientere innbyggerne i forhold til hvilke forventninger de kan ha til mottak av kommunale tjenester. For å bygge et realistisk forventningsnivå blir det derfor viktig at kommunen kommuniserer godt med innbyggere og andre aktører for å tilpasse forventningene og finne gode løsninger i fellesskap. Både ansatte og folkevalgte har en viktig rolle i dette. Dette betyr i realiteten at å gi tjenester til en, ikke nødvendigvis betyr å gi tilsvarende tjenester til en annen.

For å kunne gi mest mulig tjenester til de som faktisk har behov, må tjenestene gis på et lavest mulig tjenestenivå. Dette betyr at vi må fokusere på de laveste trinnene i innsatstrappa og gjennom forebygging og tjenestetilbud på de laveste trinnene, sikre at tjenestebehov oppover i trappa utsettes lengst mulig. I realiteten betyr dette å legge til rette for at så mange som mulig kan bo hjemme i tilrettelagte boliger.

En sunn kommuneøkonomi er en forutsetning for god og framtidsrettet tjenesteproduksjon og krever at forholdet mellom inntekter og utgifter er bærekraftig over tid. Kommunal økonomistyring spiller en viktig rolle i å sikre at kommunene kan levere tjenester til innbyggerne på en bærekraftig og effektiv måte. Budsjettering, forvaltning av ressursene, regnskap og rapportering må brukes for å oppnå økonomisk stabilitet og forutsigbarhet.

Nordre Land kommune har de siste årene hatt fokus på å gjenoppbygge en langsiktig sunn og bærekraftig kommuneøkonomi. Kommunen opplever at inntektene ikke strekker til for å fortsette å levere tjenester på den samme måten som vi har gjort, i samme omfang eller på de samme stedene som tidligere.

Befolkningsutviklingen viser at innbyggertallet totalt sett går ned. Det blir færre barn i barnehage- og skolealder. Vi blir færre i yrkesaktiv alder, og samtidig blir det mange flere eldre nordrelendinger. Vi opplever samtidig økte utfordringer blant barn og unge og deres familier. Større behov for veiledning i familier, utfordrende atferd blant barn og unge og økt grad av psykiske utfordringer oppleves. Dette er i tråd med samfunnsutviklingen generelt.

Med dette bakteppet er det viktig å utarbeide et strategisk fundament som viser Nordre Land kommune sin vei inn i den nye fremtiden. Dette er viktig for å forplikte både ansatte og folkevalgte i kommunen til å samles om en felles retning med felles mål:

- En kommune som er rustet for fremtidens utfordringer og som handler ut fra målet om å gi best mulig tjenester til innbyggerne i kommunen i takt med samfunnets utvikling.

Innsatstrappa i Nordre Land

Nordre Land kommune har tatt i bruk helhetlig innsatstrapp. Helhetlig innsatstrapp er et styringsverktøy for forventningsavklaring, dimensjonering, tildeling og utførelse av tjenester. Modellen er også et kommunikasjonsverktøy som viser oversikt over tjenester/tilbud på hvert trinn og grad av inngripen i innbyggenes liv. På de laveste trinnene i innsatstrappa er det

minst kommunal inngripen i innbyggernes liv, og på de høyere trinnene er inngripen større. Alle innbyggere bruker tjenester fra ett eller flere trinn i innsatstrappa.

Helhetlig innsatstrapp gjelder for alle områder innen kommunens tjenester, og alle ansatte vil bli berørt av arbeidet i større eller mindre grad.

Bakgrunnen for innføring av helhetlig innsatstrapp er at Nordre Land har, på lik linje med store deler av Innlandet og landet for øvrig, store demografiske utfordringer. Det er økende antall eldre, samtidig som barnetallet synker. Folkehelseprofilen i Nordre Land viser også helseutfordringer på flere områder.

I årene fremover vil det bli færre og færre antall yrkesaktive, som tilsier at tjenestene fremover ikke kan drives på samme måte som i dag. Innsatstrappa skal være med å synliggjøre hvilke tilbud/ tjenester som finnes på hvert trinn, samtidig som den skal kunne legge ett grunnlag for å ta strategiske valg for fremtida.

Helhetlig innsatstrapp skal være med å bidra til å oppfylle målene i kommuneplanens samfunnsdel; **Ekte landsbyliv og levende grender - Livskvalitet og bærekraftig utvikling**

Forventede effektmål:

- Visuelt kommunikasjonsverktøy i samhandling både internt og eksternt
- Innbyggere er informert om hvilke tjenester/tilbud som finnes på hvert trinn
- Felles forståelse av utfordringer, tiltak og tjenester på tvers av kommunale sektorer
- Kunnskapsbasert analysegrunnlag som legger grunnlag for videreutvikling og etablering av riktige tjenestetilbud både i egen kommune og interkommunalt
- Forventningsavklaring mellom tjenestemottakere og tjenesteutøvere
- Boliganalyse som legger grunnlag for riktig boligutvikling slik at innbyggerne kan bo i eget hjem så lenge som mulig
- Ressurskalkulator som legger grunnlag for riktig tildeling av tjenester

1.2 utfordringer framtidens kommune står ovenfor

I dette kapittelet presenteres noen av de viktigste utfordringene kommunen vil møte i fremtiden. KS har utarbeidet et dialogverktøy – Framtidsverktøyet 2040 (Framtidsverktøyet 2040 - KS). Verktøyet er ikke et analyseverktøy, men det viser problemene vi som kommune må håndtere og hvilke valg som kan tas for vår kommune. For å opprettholde velferden og skape gode lokalsamfunn også de neste 10-årene, må vi handle nå. Kortsiktig problemløsning er ikke nok. Ikke minst vil den stadig økende andelen eldre, og klima og natur-utfordringer kreve at vi ser lengre fram når vi planlegger og utformer lokal politikk. Det kreves også at vi tenker nytt og mobiliserer lokalsamfunnene på nye måter. Kommune-Norge opplever store endringer. Folk flytter mot byene, vi blir flere eldre i kommunene og behovet for tjenester øker.

Framtidsverktøyet Norge 2040

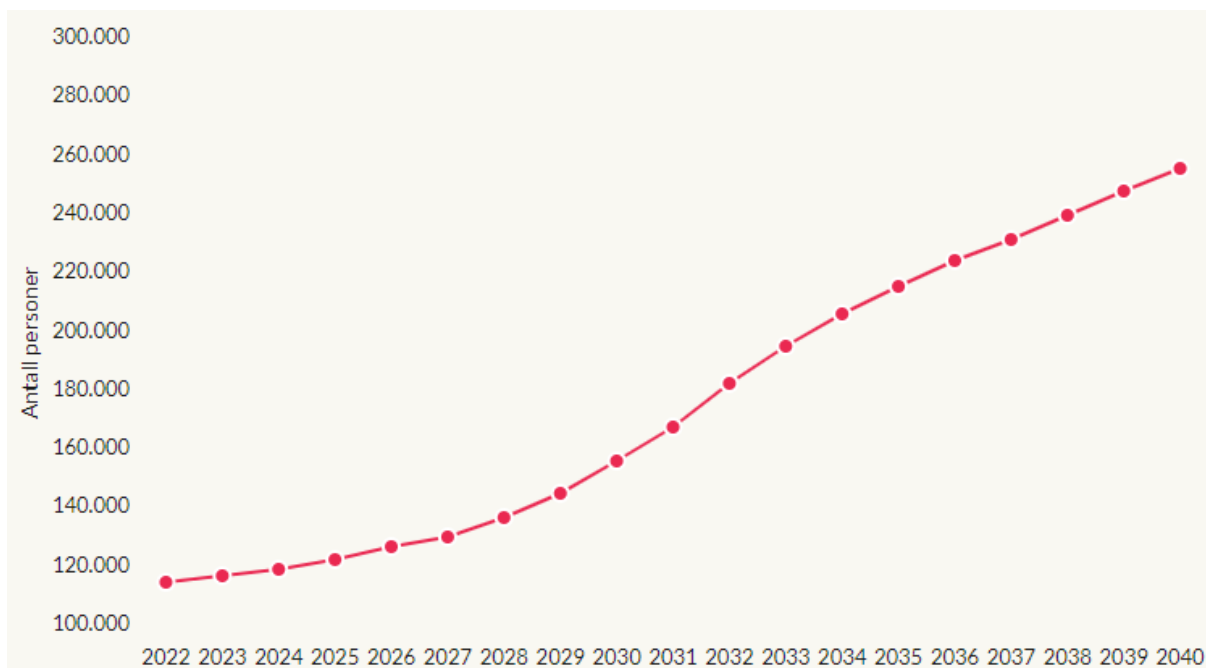
Rom for å handle

Mange kommuner vil møte demografiske og økonomisk utfordringer. Flere eldre og færre yngre mennesker i befolkningen vil både endre og øke innbyggernes helse- og omsorgsbehov. Samtidig forventes en strammere økonomi som følge av redusert inntektsvekst. I tillegg står Norge og norske kommuner overfor et stort arbeid innenfor feltene klima og natur og sikkerhet og beredskap.

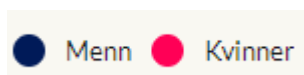
Omstilling tar tid. Det er derfor viktig å tenke langsiktig. Det kan dreie seg om forflytting av ressurser etter behov, eksperimentering for å skape nye og bedre løsninger, forebygging og endring av rammebetingelser som kommunene opererer i. Langsiktig planlegging vil med andre ord kreve prioriteringer allerede i dag.

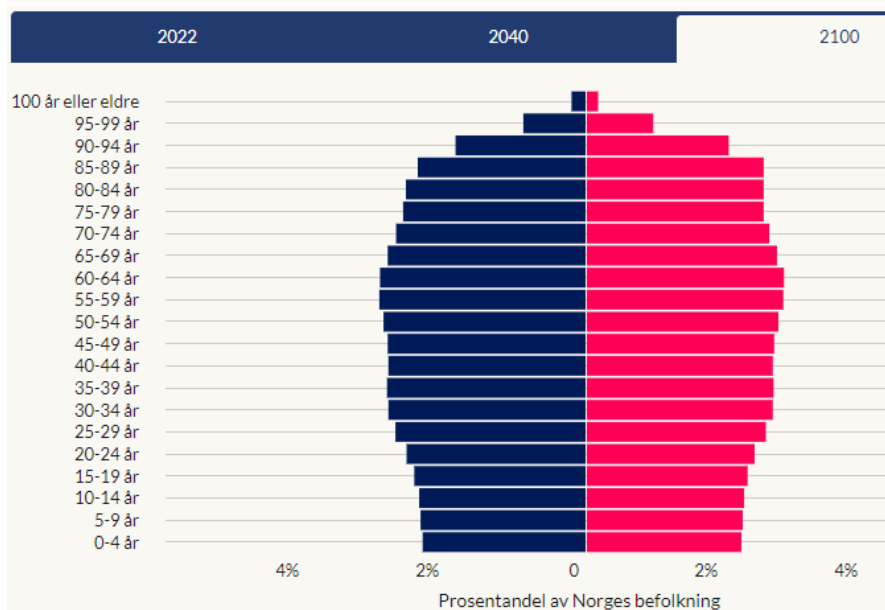
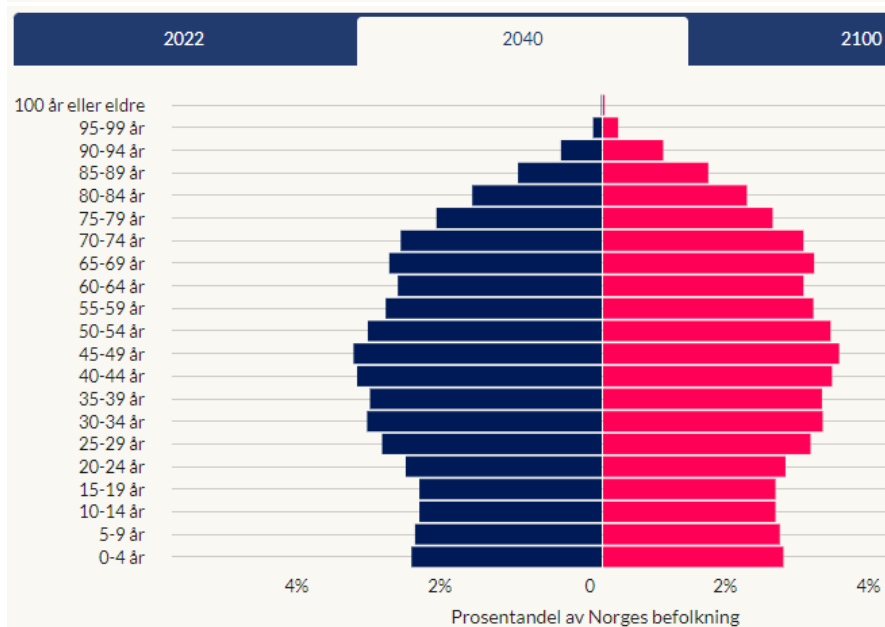
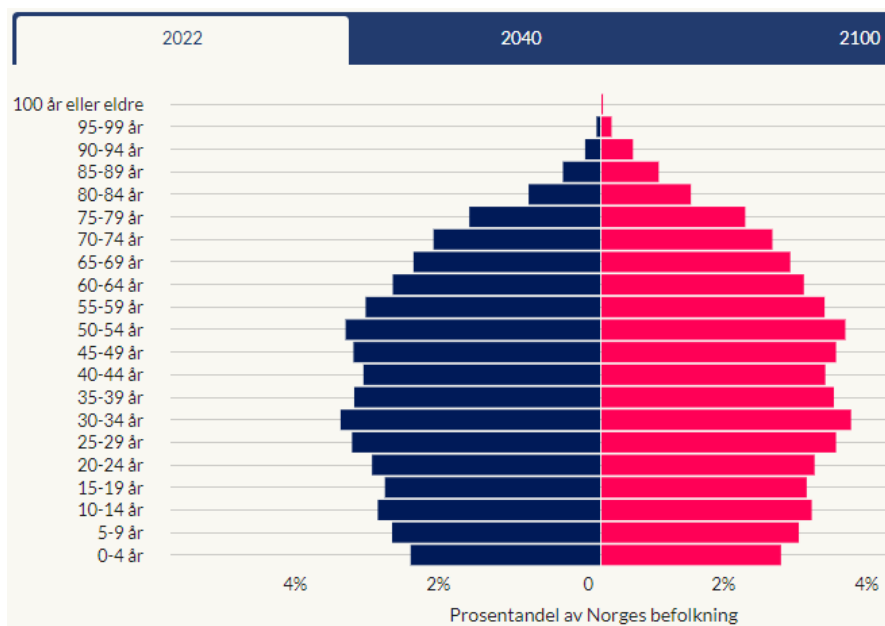
En befolkning på vandring og i endring

I 2040 vil Norges befolkning være større enn i dag. Vi vil ha flere eldre og færre yngre innbyggere. Kommunene har ansvar for tjenester vi alle er avhengig av, og økningen i antall eldre gjør at behovet for tjenester innen helse og omsorg vil øke. Samtidig vil kostnadene fordeles på færre yrkesaktive personer. Grafen nedenfor viser antall personer (85 år eller eldre) man tror det vil være i 2040:

Utviklingen i befolkningens sammensetning vil utfordre dagens fordeling av ressurser mellom unge og eldre tjenestebukere. Andelen av befolkningen under 20 år var 22,8 prosent i 2022, og er forventet å synke til 20.2 prosent i 2040 og 18.2 prosent i 2100. Når det gjelder den relative størrelsen på befolkningen 80 år eller eldre er bildet omvendt. Andelen 80 år eller eldre var 4.4 prosent i 2022, og er forventet å stige til 8.2 prosent i 2040 og 16,1 prosent i 2100. Dette er dramatiske endringer. Nedenfor vises befolkningsutviklingen fordelt på aldersgrupper:

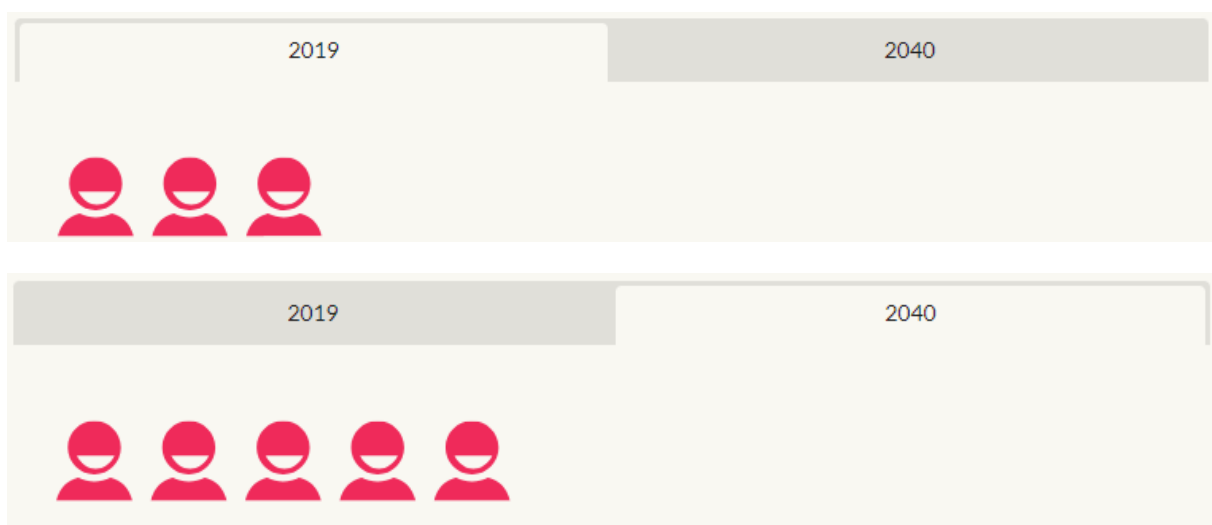

Færre til å ta vare på flere

Vi står overfor en omfattende mangel på helsefaglig kompetanse i årene fremover. Konkurransen om kompetente hoder og hender innen helse og omsorg blir langt hardere. Mangelen vil forsterkes ytterligere dersom ikke flere velger å utdanne seg innen helse- og omsorgsfag.

Allerede i dag mangler Norge 12 000 årsverk innen omsorg, mens det i 2030 kan være 30 000 årsverk, og i 2040 hele 60 000 årsverk som det er behov for, men som ikke er tilgjengelig. Én konsekvens av eldrebølgen er at vi får økt etterspørsel etter arbeidskraft innen helse og omsorg i 2040. Mens det i 2019 var 2,5 antall eldre per helse og omsorgsarbeider, forventes dette tallet å øke til 4,6 i 2040. Figuren nedenfor viser antall eldre per helsearbeider, der antall eldre er antall personer 67+ i befolkningen per normalårsverk i helse og omsorg.

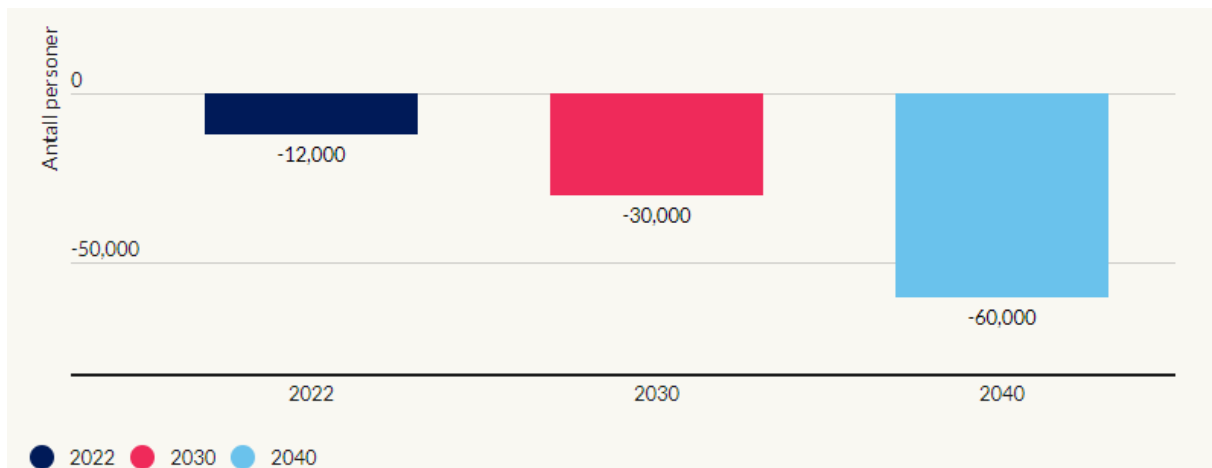

Kloke hoder og dyktige hender trengs overalt

I 2040 vil mange kommuner ha bak seg to tiår hvor unge har flyttet til storbyregionene. Samtidig vil kompetansebehovene endre seg som følge av en aldrende befolkning, teknologisk utvikling og grønn omstilling. Nye jobber vil skapes og andre falle bort. Måten vi jobber på, og oppgavene vi løser, vil fornyes.

Kommunale tjenester vil være avhengig av både akademisk og yrkesfaglig kompetanse i omstillingen frem mot 2040. Kommunene vil særlig mangle helsefagarbeidere, folk med yrkesfaglig utdanning, sykepleiere og IKT-utviklere. Vi må planlegge allerede i dag for å møte fremtidens kompetansebehov. Dersom vi ikke klarer å mobilisere og utvikle nødvendig kompetanse kan samfunnets omstillingsevne svekkes. Flere bør få muligheten til arbeid, for det er mange som står utenfor arbeidslivet. Uten handling kan kompetansemangel lede til redusert tjenestekvalitet og økt utenforskap.

Hvor finner vi alle dem vi har behov for i helse og omsorg? Fremskriver vi behovet for tjenester og tilgang på folk ut fra dagens situasjon vil vi få et betydelig gap. Figuren nedenfor viser mangel på utdannede innen pleie- og omsorgsfag:

Klimaomstilling (natur og miljø)

Klimaomstilling vil prege samfunnet frem mot 2040. Klimautslippene reduseres ikke i den fart som er nødvendig for å nå 1,5 graders målet i Parisavtalen, og vi er på etterskudd i forhold til målene om 50-55% reduksjon i utslippene innen 2030. Et intakt økosystem står bedre rustet mot klimaendringene og gir mindre behov for klimatilpasning. Samtidig øker omfanget av nedbygging av urørte naturområder år for år.

Arbeidet med å redusere klimagassutslipp, å håndtere av et stadig villere og mer uforutsigbart vær, samt å ta bedre vare på natur og arts mangfold, vil oppleves som stadig mer krevende. Kommunene kommer til å spille en viktig rolle i dette nødvendige omstillingsarbeidet. Kommunen må tenke nytt, både om sitt ansvar, og om hvordan dette arbeidet skal organiseres.

Finansielle utfordringer (inntekter og gjeld)

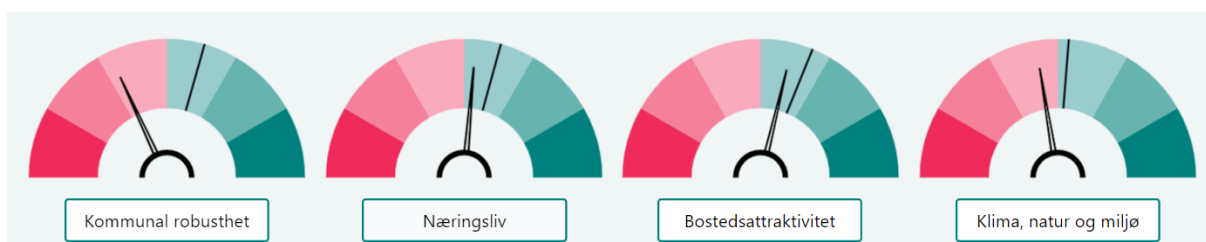
I 2040 vil det økonomiske handlingsrommet i offentlig sektor være mindre. Det blir nødvendig å øke produktiviteten i offentlig sektor for å sikre god tjenestekvalitet. En lavere andel av befolkningen vil være i arbeidsfør alder, og det forventes svekket inntektsvekst. Inntekter fra olje og gass vil reduseres, mens gjeldsbyrden for norske kommuner vil tilta.

Økende demografiske forskjeller mellom by og land vil forsterke problemer både knyttet til fraflytting og rask opphoping av folk i store byer. Det vil slå ut i finansielle utfordringer, både i sentrum og i utkant. Demografisk utvikling vil påvirke kommunenes investeringsbehov og gjeldsetterspørsmål.

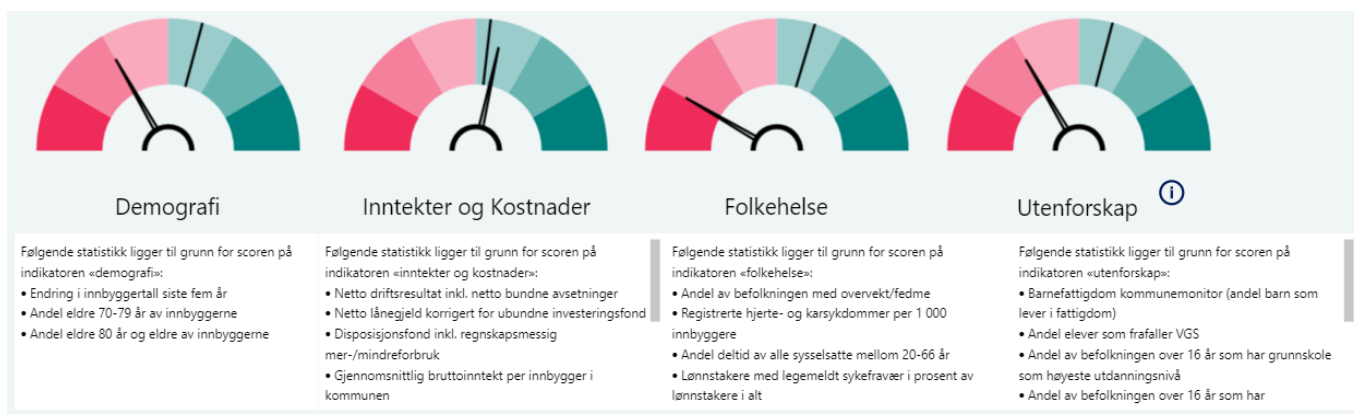
Tjenestetilbudet må tilpasses brukernes behov, og nødvendige investeringer skal skje innen trangere økonomiske rammer. Kommuner som allerede har et høyt investeringsbehov forventes å fortsette å gjeldsfinansiere nye investeringer. Dimensjonen sentrum-periferi er også synlig når det kommer til gjeldsetterspørsmål. Små og avsidesliggende kommuner benytter gjeld til å finansiere sine investeringer i større grad enn større og mer sentrale kommuner som har tydeligere inntektsvekst.

Overfor er steg 1 i Framtidsverktøyet presentert. I steg 2 kan en dykke ned i egen kommunes situasjon. Hvordan står det til i kommunen vår? Her kan en se hvordan Nordre Land kommunen er å bo og jobbe i, hvilke muligheter det er for arbeid og hvordan det står til med kommunens økonomi og muligheter for gode velferdstilbud.

Utfordringene kommunene står overfor er mangfoldige, og henger sammen. Valg som tas for å skape arbeidsplasser og muligheter for bedrifter påvirker tilgangen på arbeidskraft også for kommunens tjenester. Skole- og fritidstilbud for barn og unge er det som kan være avgjørende for at folk velger å flytte eller bo i kommunen. KS presenterer derfor status for kommunen basert på et stort antall indikatorer. De viser kommunens sårbarhet, muligheter for næringsliv, bostedsattraktivitet og lokale fortrinn. Samlet gir de et bilde av hvilke utfordringer som er særlig viktige å håndtere for nettopp din kommune.

Når en ser på de fire områdene som verktøyet presenterer, er det kommunal robusthet og klima, natur og miljø hvor pila for Nordre Land kommune havner på rødt; svakt rødt. Dårligst score har Nordre Land på indikatoren kommunal robusthet. Når en ser nærmere på hvilke målepunkter denne indikatoren består av, vises:

Nordre Land kommune har en negativ utvikling på demografi, med nedgang i innbyggertall og høyere andel eldre. Kommunens økonomi vist i «Inntekter og kostnader» er over snittet og på grønt, noe som viser at kommunen har en økonomisk robusthet over snittet. Økonomisk robusthet gir Nordre Land muligheter til å gjøre gode valg og prioriteringer, sammenlignet med kommuner der økonomien tvinger kommunene til å gjøre endringer som ikke er langsiktig gode.

Når det gjelder folkehelse-parametere scorer Nordre Land på det laveste nivået. Også indikatoren «Utenforskap» er på samme score som demografi-indikatoren. Underforklaringene på den dårlig scoren med demografi, folkehelse og utenforskap, er godt dokumenterte og aksepterte utfordringsområder for vår kommune. Spørsmålet er om vi har evna å ta fatt i disse områdene godt nok og vi må arbeide godt for å løse disse vesentlige områdene for vår kommune.

Videre utdyping av utfordringene for Nordre Land

Utenforskap

Utenforskap er en betydelig utfordring i Nordre Land kommune og kommunen har en betydelig andel av befolkningen som befinner seg i et ungt utenforskap. Ungt utenforskap innebærer at unge mennesker, ofte i alderen 15 til 29 år, er ekskludert fra deltakelse i viktige samfunnsaktiviteter, som utdanning, arbeid, eller sosiale nettverk. Dette viser seg på flere måter:

- **Utdanning:** Unge som ikke er i skole eller annen utdanning, enten fordi de har droppet ut eller ikke har tilgang til passende tilbud.
- **Arbeid:** Ungdom som ikke har fast jobb eller er i aktivitet som arbeidstrening eller frivillighet, noe som kan føre til økonomisk usikkerhet og lavere selvfølelse.
- **Sosial isolasjon:** Mange unge kan oppleve ensomhet og mangel på sosiale relasjoner, noe som kan påvirke mental helse og velvære.
- **Lavere mestring:** Unge kan føle seg utenfor på grunn av manglende ferdigheter, ressurser eller støtte fra familie og samfunn.
- **Sosiale og kulturelle faktorer:** Diskriminering, stigma og kulturelle barrierer kan også spille en rolle i ungt utenforskap.
- **Psykisk helse:** Økende psykiske helseutfordringer blant unge, som angst og depresjon, kan gjøre det vanskelig å delta i samfunnsaktiviteter.
- **Økonomiske forhold:** Økonomisk usikkerhet i familien kan påvirke unges muligheter til utdanning og sosial deltakelse.
- **Kulturelle og etniske faktorer:** Ungdom fra minoritetsgrupper kan møte diskriminering og ekskludering, noe som kan føre til en følelse av utenforskap.
- **Manglende støtte fra samfunnet:** Utilstrekkelige tiltak for å hjelpe unge med å navigere overgangen til voksenliv, som veiledning og rådgivning.

For å motvirke utenforskap er det viktig med tiltak som fremmer inkludering, styrker det sosiale fellesskapet, og gir flere muligheter for arbeid og utdanning.

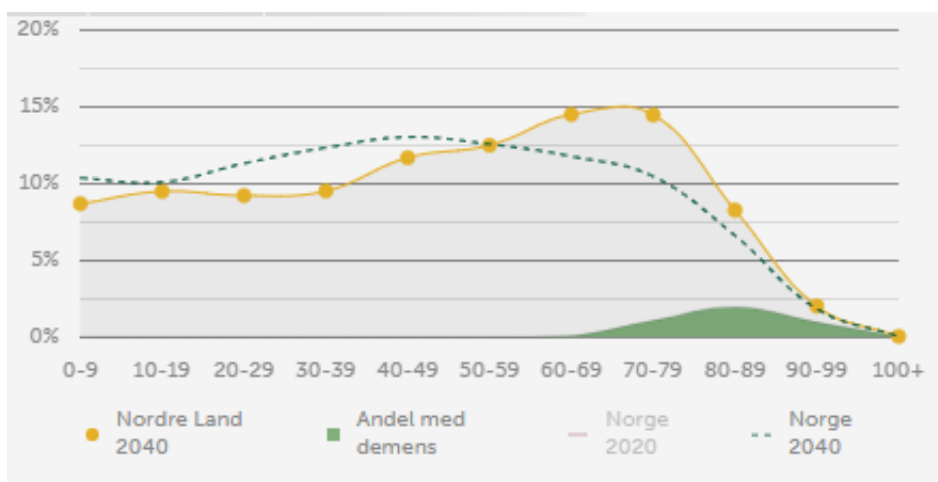
Økt forekomst av demenssykdom

Personer med en demenssykdom er ifølge nasjonale tall økende. Aldring og helse har i sin presentasjon av kommune-Norge presentert alle kommuner og forekomst av demenssykdom per kommune fra 2020-2050.

I arbeidet til Aldring og helse fremkommer det at Nordre Land hadde 159 personer med demenssykdom i 2020. Dette tilsvarte 2,4 % av innbyggerne. I 2050 vil 304 personer i kommunen ha diagnosen demens som tilsvarer 4,87 % av innbyggerne. Personer med demenssykdom er ofte fysisk spreke og vil ha behov for struktur, trygghet og ivaretagelse i hverdagen over flere år. I tabellen nedenfor vises utviklingen av forekomst av demenssykdom i kommunen fra 2020-2050.

Forekomst av demens sykdom i Nordre Land kommune fra 2020 til 2050						
År	Innbyggere	Endring fra 2020 i %	Antall med demens	Økning med demens fra 2020 i %	Andel med demens i NL	Andel med demens i Norge i %
2020	6633	0	159	0	2,4	1,88
2025	6404	3,45	176	10,69	2,75	2,12
2030	6363	4,07	198	24,53	3,11	2,48
2024	6297	5,07	257	61,64	4,08	3,3
2050	6238	5,96	304	91,19	4,87	3,99

Grafen nedenfor viser forventet utvikling i Nordre Land sammenlignet med landet, og viser kommunens forventede andel med demenssykdom som er høyere enn landet.

Kilde: Aldring og helse [DEMENSKARTET - Demenskartet](#)

Fastlegeordningen

Det har vært fastlegekrise i Norge. Fastlegekrisen er ikke over, likevel er det enkelte holdepunkter som gjør at det ser ut til å være en liten bedring å spore. Nasjonale myndigheter har iverksatt ulike tiltak og lagt en større økonomi inn i fastlegeordningen. Leger som i dag ønsker å bli fastleger ønsker i mindre grad å kjøpe seg en fastlegepraksis og de ønsker i mindre grad å drifte et fastlegekontor. Kommuner som kjøper fastlegepraksiser og overtar driften av fastlegekontor, kan synes å bedre rekrutteringsgrunnlaget.

Allmennlegerapporten slår også fast at yngre leger søker seg til større fagmiljø i større grad nå enn tidligere. Kommunens ansvar for å utdanne leger til spesialister i allmennmedisin og praktisering av ordningen kan også synes å ha betydning for valg av arbeidssted for framtidige fastleger. En god fastlegeordning er avgjørende og nødvendig i en kommune da kommunen ikke kan driftes uten fastleger. Kommunen legger til rette for en god fastlegeordning og har etablert et system for å utdanne leger som skal bli spesialister i allmennmedisin (ALIS). Kommuner på størrelse med Nordre Land kommune har vanligvis ett legekontor. Det vil være nødvendig å samle fastlegetjenesten i kommunen på sikt. Et større fagmiljø, større fleksibilitet og mindre sårbarhet vil gjøre kommunen i stand til å ivareta sørge for ansvaret i større grad. Lavere kostnader for drift av blant annet journalsystem og telefonsystem vil også være effekter av en samlokalisering. Nordre Land kommune skal

arbeide kontinuerlig for å få en framtidsrettet og god fastlegeordning, samt sikre tilstrekkelig deltakelse i den interkommunale legevakten i Gjøvik/Hadelandsregionen.

Samfunnssikkerhet og beredskap

Kommunen skal ivareta befolkningens sikkerhet og trygghet. Dette er regulert i sivilbeskyttelsesloven og forskrift om kommunal beredskapsplikt. Alt beredskapsarbeid i Norge er tuftet på de samme prinsippene: ansvar, nærhet, likhet og samvirke. Det er viktig at dette arbeidet er forankret i hele kommunen. Nasjonale trusselvurderinger skal ligge til grunn for kommunens utarbeidelse av helhetlig ROS-analyse.

Den sikkerhetspolitiske situasjonen er i endring, og preges av konflikter og konfrontasjoner der skille mellom krise og krig blir utfordrende å identifisere.

Den kommende totalberedskapsmeldingen, som vil bli presentert sent 2024, har som mål å styrke den sivile beredskapen. Kommunene er gjennom sivilbeskyttelsesloven en av grunnstenene i den nasjonale totalberedskapen. Alle hendelser skjer i en kommune, og nærhetsprinsippet sier noe om forventningen til kommunens håndteringsevne. Forventningen til at også kommunene må være forberedt på at det verste kan oppstå, synes å øke.

Dagens overordnede helhetlige risiko- og sårbarhetsanalyse tar ikke høyde for den nye sikkerhetspolitiske situasjonen som oppsto da Ukraina ble invadert. Nordre Land kommune må gjennom planstrategien vurdere å implementere øvre del av krisespektret i lista over uønskede hendelser.

Kommunens arbeid med egenberedskap er anbefalt å styrkes for å skape økt robusthet i befolkningen. Det er viktig at så mange som mulig av kommunenes innbyggere kan håndtere hendelser uten bistand fra det offentlige, der anbefalingene nå har gått fra tre til sju døgn.

Flomsikringstiltak som følge av ekstremværsituasjoner

Flomutfordringer i Dokka har ved flere anledninger blitt satt på sakskartet og kommunen sendte på slutten av 2022 en søknad til NVE om gjennomføring av tiltak i Kvernsvebekken/Gurihusbekken.

Flomutfordringene ble aktualisert gjennom at det i juli/august 2023 ble store flomskader i Dokka sentrum, Rånåmoen og masseforflytning/erosjonsskader langs både Dokka-elva og Etna. De ødelagte flomvernene medførte at flere tusen dekar med jordbruksareal stod under vann ved flere anledninger sommeren 2023. Det er for kommende flommer nødvendig å foreta forebyggende og flomreduserende tiltak slik at elvene er i bedre stand til å håndtere økte vannmengder. Gjennom 2024 er det foretatt utbedringer av flere etablerte flomvern langs Etna (Nordsinni). Det er i 2024 påstartet en utredning fra NVE's side, som vil ende opp i en tiltaksrapport på anbefalte flomsikringstiltak for å sikre Dokka sentrum med omegn. Dersom det fortsatt ønskes muligheter for utvikling i Dokka sentrum må disse tiltakene prioriteres, slik at utvikling i Dokka ikke hindres av flomsonekart og faresoner for flom.

Kompetanse

Fagteamet i miljøarbeidertjenesten har gjennomført et fag – og kvalitetsløft i forbindelse med ny nasjonal veileder "Gode helse – og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming over tid som avsluttes i 1 kvartal 2024. Utviklingsarbeidet har mottatt midler fra Helsedirektoratet og er gjennomført som internrevisjon og med ROS på temaene i veilederen. Det er arrangert fagdager og kurs for alle medarbeidere. Pårørende og

tjenestemottakere er involvert i tillegg til brukerrådet med blant annet en temakveld med tittelen «Hva er viktig for deg?». Målet om å styrke fag – og tjenesteutvikling og kompetanseheving hos personell som yter tjenester til personer med utviklingshemming er nådd og det har resultert i økt samarbeid og samhold på tvers av avdelingene. Virtuell reality (VR) briller medvirker til kompetanseheving med opplæring innen observasjonskompetanse/prosedyretraining og vold og trusler. I 2024 og 2025 deltar kommunen i læringsnettverk for miljøarbeider-tjenesten i regi av KS sammen med syv andre kommuner i Innlandet. Det er gjennomført pårørende- og medarbeiderundersøkelser som en del av arbeidet. Fra kommunen deltar representanter fra 0-24 og 24+ samt økonomi i arbeidet og sluttrapporten vil være klar i løpet av første halvår 2025

Andelen fagutdannete innen Tjenesteområdet 24+ er høy og det er tilrettelagt for kompetanseheving internt også for de med formell grunn – og etterutdanning. ProACT Course (tidlig oppdagelse av forverret tilstand) innebærer satsning på kompetanseheving av alle helsefagarbeidere og pleiemedarbeidere. Kommunen benytter eget helsepersonell som instruktører til opplæringen. Hensikten med opplæringen er å forbedre pasientbehandling og pasientsikkerhet samt bidra til oppgaveglidning/-fordeling mellom sykepleiere og til helsefagarbeidere. Det er et endringsarbeid som tar tid.

Satsning på systematisk etisk refleksjon i tjenestene bidrar til bedre tjenester og mer robuste medarbeidere. Alle ønsker at tjenestene skal ha en høy etisk standard. Den standarden er ferskvare og trenger kontinuerlig vedlikehold gjennom gruppesamtaler om hva som er godt og vondt, riktig og galt. Tjenesteutvikling 24 + har klart å rekruttere inn gode fagpersoner samtidig som arbeidsmarkedet oppleves som mer og mer krevende. Det er et godt fokus på å utdanne personell i stor grad selv.

Fremtidige boformer

Samtidig som demografien viser at det blir flere eldre og sjansen for behov for helse og omsorgstjenester da kan øke, er det behov for å se på hvordan man skal bidra til at flest mulig kan bo hjemme lengre og leve aktive og gode liv.

I 2030 vil det være flere eldre enn barn i Norge. For å møte denne samfunnsendringen og samtidig legge til rette for en aktiv og trygg alderdom, la regjeringen fram stortingsmelding 24 – Bo trygt hjemme i 2023.

Reformen «Bo trygt hjemme» har som mål å bidra til at eldre kan bo trygt hjemme, og at behovet for helse- og omsorgstjenester blir utsatt gjennom bedre planlegging, forebygging og mer målrettede tjenester. Satsingen er tverrfaglig og har fire innsatsområder:

- levende lokalsamfunn
- boligtilpassing og planlegging
- kompetente og myndiggjorte medarbeidere
- trygghet for brukere og støtte til pårørende

En boliganalyse, presentert for kommunestyret, eldrerådet og råd for mennesker med nedsatt funksjonsevne, peker på et stort behov for å etablere leiligheter sentrumsnært med kort avstand til butikk, apotek og andre tjenester som den enkelte har behov for i hverdagen. Ved å legge til rette vil man også bidra til at flere kan klare å skaffe seg varer og tjenester selv og at behovet for helse- og omsorgstjenester kan utsettes.

For at kommunen kan få realisert bygging av boliger bør det tenkes ulike nivå der private kan ta initiativ til å bygge leiligheter sentrumsnært i Dokka – i parentes står det hvilket trinn i helhetlig innsatstrapp boligene er plassert:

- Den enkelte innbygger kan kjøpe selv (trinn 5) sentrumsnært. Mindre å holde vedlike, nærhet til møteplasser, butikker mv. Dette kan bidra til at flere kan klare seg selv lengre. Ved behov for hjemmetjenester vil tjenester ytes som hjemmetjenester i hjemmet.
- Det kan være behov for å etablere flere boliger med fellesfunksjoner (trinn 8). De som skal bo her, mottar allerede hjemmetjenester. Ved å legge til rette for at flere kan bo i leiligheter og ha tilgang på fellesareal, kan det bidra til at de kan klare seg lengre på dette trinnet i innsatstrappen.
- Det vil være behov for å etablere flere boliger med mulighet for døgntjenester (trinn 10). De som skal bo her, mottar allerede hjemmetjenester i større omfang enn på trinn 8 der flere kan bo her ved at det er kort responstid fra nattevakt når alarm utløses.

Den utarbeidede boliganalysen bør ligge til grunn for utmåling av behov for antall boliger på de ulike trinn. En stor andel leiligheter på trinn 5 kan være en fordel, slik at flere er godt kjent og har gode og etablerte rutiner for aktivitet i hverdagen, hvordan de skaffer seg varer og tjenester og et etablert sosialt nettverk i nærområdet.

1.3 Ståstedsanalyse – overordnet

En ståstedsanalyse brukes for å kartlegge nåsituasjonen. Det er viktig å vite nåsituasjonen for å få til videre utvikling og finne de rette forbedringstiltakene. I en kommune er det viktig at alle har en felles situasjonsforståelse for at vi skal møte dagens og framtidens behov.

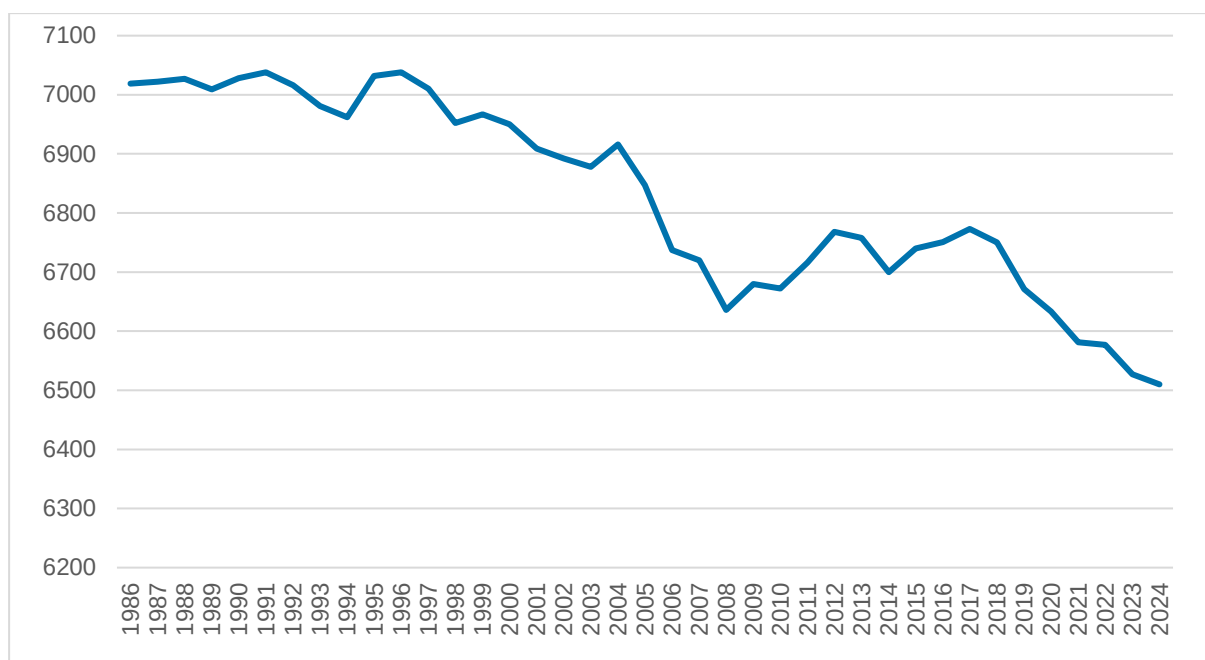
Kommunens økonomiske handlefrihet er avhengig av kommunens utgangspunkt, hvordan inntekter og utgifter utvikler seg og hvilke mål kommunen styrer mot.

1.3.1 Befolkningsutvikling

En kommune yter tjenester til alle innbyggerne sine, og alder er en viktig faktor inn i hvilke tjenester en innbygger har krav på og behov for. Dette gir konsekvenser for kommunen ved endringer i befolkning.

Den utviklingen som har vært i mange distriktskommuner de siste årene, med en nedgang i antall barn og unge, færre i yrkesaktiv alder og i tillegg flere eldre, gjør noe med behovet for tjenester. Kommunen må dreie tjenesteytingen til de som har behov for helse- og omsorgstjenester.

Utviklingen i antall innbyggere i Nordre Land kommune siden 1986, viser en nedadgående kurve. Særlig de siste 7 årene, har antall nordrelendinger blitt redusert.

Pr. 1. januar 2024 er det 6.510 innbyggere i Nordre Land, en nedgang på 17 personer fra 2023. Pr 1. juli 2024 er antall innbyggere gått videre ned, til 6.495 innbyggere. Første halvår 2024 ble vi altså 15 færre nordrelendringer, og det er et stort fødselsunderskudd som gir nedgangen da det var en svak positiv en netto innflytting første halvår. Sett over år, blir det stadig færre innbyggere i Nordre Land. På tross av at antallet fødte har tatt seg opp igjen fra bunnåret 2020, er det store og økende fødselsunderskudd.

Følgende tabell gir en detaljert framstilling av den demografiske utviklingen fra 1.1.2017 til 01.01.2024:

Antall innbyggere 01.01	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Endring siste 7 år:
0 år	66	50	55	62	40	56	46	48	-18
1-5 år	325	327	307	308	302	295	285	283	-42
6-12 år	502	510	502	496	490	488	469	458	-44
13-15 år	217	220	225	207	213	222	234	243	26
16-19 år	369	356	316	290	282	291	296	286	-83
20-44 år	1856	1816	1795	1789	1729	1702	1691	1684	-172
45-66 år	2130	2148	2131	2115	2145	2118	2095	2082	-48
67-79 år	931	959	969	995	994	1013	1010	1037	106
80-89 år	321	312	318	312	323	328	342	332	11
90 år eller eldre	56	52	53	59	63	64	59	57	1

Siden 2017 er det 220 færre i yrkesaktiv alder 20-66 år. Eldre i aldersgruppen 67 og eldre har økt med 118 personer i løpet av disse årene. Den største endringen i befolkningen ser en i aldersgruppen 20-44 år som er redusert med 172 personer og økningen blant unge eldre, 67-79 år med en økning på 106. Dette viser en stor økning i antall personer som har

eller vil få behov for kommunale omsorgstjenester, mens nedgangen i de i yrkesaktiv alder, som er de hendene som skal utføre disse tjenestene, er vesentlig høyere.

Til grunn for en økonomiplan må kommunen ha en prognose for utviklingen i folketallet og i de ulike aldersgruppene. Dette er nødvendig for å kunne gi realistiske anslag for inntektene og utgiftene i økonomiplanperioden. Befolkningsendringer påvirker både driftsinntektene (gjennom kriteriene i inntektssystemet) og driftsutgiftene (gjennom økte eller reduserte behov og krav til tjenester). Færre innbyggere betyr nedgang i kommunens inntekter (statlig rammetilskudd). Stabil befolkningsmengde er helt vesentlig for kommunen, både for å skape et attraktivt lokalsamfunn, men også for å sikre kommunens andel av kommunesektorens frie inntekter. Innbyggertilskuddet, som er et flatt tilskudd pr innbygger, er i 2024 kr 29 832,-. I statsbudsjettet for 2025 er innbyggertilskuddet kr 31 634,-. I tillegg til disse inntektene kommer skatteinntekter/inntekter fra skatteutjevningen, som i det store bildet utgjør omtrent samme sum som innbyggertilskuddet. Innbyggertilskuddet, inkludert utgiftsutjevning og inntektsgarantiordningen, blir beregnet ut fra innbyggertallet per 1. juli 2024. Kommunene får inntektsutjevning (skatteutjevning) etter folkemengde 1.1 i utbetalingsåret. Det vil si at det er folkemengden 1. januar 2025 som ligger til grunn for utbetalingen av inntektsutjevninga i 2025. En reduksjon i antall innbyggere gir seg derfor direkte utslag i mindre overføringer fra staten.

Prognoser for utviklingen framover tyder på fortsatt nedgang i befolkningstallet. I SSB (Statistisk sentralbyrå) sine prognoser basert på folketallet ved inngangen til 2024, gir hovedalternativet MMMM en framskrevet folkemengde i 2050 på 6.187, alternativet med lav nasjonal vekst (LLML) 5.454 og alternativet med høy nasjonal vekst (HHMH) 6.883 innbyggere i Nordre Land i 2050. SSB har også et alternativ for sterk aldring (LHML) som gir et framskrevet folketall på 5.820 innbyggere i Nordre Land i 2050.

Tabellen nedenfor viser forventet befolkningsutvikling med SSB prognose for middelalternativet MMMM:

	2026	2028	2030	2035	2040	2045	2050
0 år	47	47	48	49	49	47	45
1-5 år	253	250	253	258	267	259	251
6-12 år	471	442	416	383	392	403	397
13-15 år	217	216	215	192	171	177	183
16-19 år	303	297	276	262	231	231	237
20-44 år	1 661	1 638	1 631	1 591	1 531	1 452	1 430
45-66 år	2 020	1 991	1 965	1 856	1 778	1 785	1 781
67-79 år	1 060	1 045	1 051	1 140	1 200	1 160	1 072
80-89 år	365	422	452	489	512	568	628
90 år eller eldre	62	59	67	91	130	141	163
Sum	6 459	6 407	6 374	6 311	6 261	6 223	6 187

I kommende økonomiplanperiode ser nedgangen ut til å bli størst i yrkesaktiv alder, altså aldersgruppen 20 – 66 år. Samtidig er det en vesentlig økning i aldersgruppen 80-89 år. Denne prognosen understøtter den utfordringen som er kommunisert i tidligere planer og saker de siste årene; Utfordringen med tilgang på nok arbeidskraft er at vi kommer til å mangle hender til å gjøre dagens helse og omsorgsoppgaver.

Fødselstallene er jevne i framskrivingsperioden, og gir stabile barnehagetall fra 2026. Antallet barn i grunnskolealder er synkende, men framskrivingen viser noe økning igjen mot slutten av framskrivingsperioden. Antallet innbyggere over 67 år er jevnt økende, spesielt gjelder det gruppen over 80 år.

Den demografiske utviklingen med nedgang i folketallet og endring i alderssammensetning, er en betydelig utfordring for Nordre Land. Endringer i alderssammensetningen gir en forskyving av utgiftsbehovet mellom tjenesteområdene. Tjenesteutvikling 24+ vil få et økt utgiftsbehov som følge av flere eldre, mens utgiftsbehovet i Tjenesteutvikling 0-24 går ned. Samtidig opplever kommunen at flere barn, unge og deres familier trenger ekstra hjelp og støtte. Dette gjør at dreiningen fra Tjenesteutvikling 0-24 til Tjenesteutvikling 24+ blir utfordret. Fokus på forebygging og tidlig innsats i hele tjenesteløpet blir en forutsetning for å møte fremtidens behov.

1.3.2 Inntekts- og utgiftsforutsetninger

Til grunn for utgiftsutjevningen i rammetilskuddet, ligger at Nordre Land kommune for 2025 har en total kostnadsindeks på 1,09646. Dette betyr at Nordre Land kommune, basert på kriteriene i kostnadsnøklerne, er 9,95 % mer «kostnadstung» enn gjennomsnittskommunen i Norge. Derfor mottar Nordre Land kommune noe mer i utgiftsutjevning enn gjennomsnittskommunen for å dekke de underliggende behovene i kommunen. Kostnadsindeksen er litt høyere for 2025 enn for 2024, opp fra 1,09543 i 2024. Det er flere årsaker til en netto økning fra foregående år. De nye kriteriene i kostnadsindeksen slår positivt ut for Nordre Land, der blant annet som ny opphopningsindeks og de nye kriteriene knyttet til sysselsatte 25-54 år heltid og pasienter med diagnosen innen rus og psykiatri slår positivt ut. På den andre siden er en nedgangene i indeksen på 0-åringer og 6-12 åringer, men altså samlet sett en kostnadsindeksøkning og dermed økt utgiftsutjevning i rammetilskuddet.

Nordre Land kommune er en skattesvak kommune, og prognosen i KS-modellen for beregning av skatt- og rammetilskudd, er at Nordre Land kommune i 2025 har en skatteinngang på 73,0 % av landsgjennomsnittet før inntektsutjevningsordningen i rammetilskuddet. Dette er en økning fra 69,9 % i 2024. Etter inntektsutjevningen antas det at Nordre Land vil komme opp på 94,7 % av landsgjennomsnittet. Hvis det hadde vært omfordeling av skatteinntektene, slik at Nordre Land kommune hadde full kompensasjon og kommet opp på 100 % av landsgjennomsnittet, ville vi (i 2024-tall) fått ca. kr 2 219,- mer pr innbygger, noe som utgjør ca kr. 14,415 mill. pr år. Men med de forutsetningen som ligger i inntektssystemet nå, havner vi altså på 94,7 %.

Nordre Land kommune er en kraftkommune med store inntekter fra kraftsektoren, som går inn i driften av kommunen. Summene fra regnskapsåret 2023, viser at ulike kraftrelaterte inntekter i regnskapet utgjorde til sammen ca. kr 60 mill. Inntektene finansierer tjenester til innbyggerne i Nordre Land. Kraftinntektene i denne sammenheng kan listes opp som:

Inntekt	Beløp
Konsesjonskraftsalg (netto)	Kr 26,9 mill.
Ansvarlig lån Vokks	Kr 5,3 mill.
Konsesjonsavgifter (til næringsformål)	Kr 2,67 mill.

Eiendomsskatt fra kraftproduksjon	Kr 11,598 mill.
Naturressursskatt	Kr 6,7 mill.
Utbytte VOKKS	Kr 12,197 mill.
SUM	Kr 60,065 mill.

Utbyttet fra VOKKS ble budsjettert med kr 4 mill. i 2024. Utbyttepolitikken er ikke lengre en fast sum til utbetaling i utbytte, noe som medfører at utbytte fra VOKKS vil variere og måtte budsjetteres etter tilbakemelding om forventet utbytte fra VOKKS. For 2025 og i planperioden er det budsjettert utbytte med kr 4 mill.

Ved å sammenstille inntektsnivået og utgiftsbehovet til en kommune, kan en se på om kommunen har et inntektsgrunnlag som muliggjør å yte likeverdige tjenester sammenlignet med andre kommuner. Inntektsnivået i Nordre Land i inntektssystemet er 5,3 % under landsgjennomsnittet. I tillegg vet vi at Nordre Land kommune er 9,65 % mer «kostnadsung» enn gjennomsnittskommunen i Norge. Altså har vi både lavere skatt- og rammetilskudd og høyere underliggende utgiftsbehov i befolkningen, enn gjennomsnittet. Frie inntekter som eiendomsskatt, konsesjonskraft ol. er derfor inntekter som gir oss muligheter til å kunne yte tjenester til innbyggerne på nivå med landsgjennomsnittet inntektsmessig og kan bidra til å dekke merutgiftene som kostnadsindeksen synliggjør. Nordre Land kommune er derfor ingen rik kraftkommune.

Retakseringen av alle eiendommene i Nordre Land ble påbegynt i 2023, men noen utfordringer medførte at nye takser først er klare for eiendomsskatteåret 2025. For 2025 er det noen endringer i promillesatsene for eiendomsbeskatning. Den alminnelige promillesats på 7 promille er maksimal sats, og opprettholdes. Differensiert sats på boliger, fritidsboliger og ubebygde tomter reduseres fra 3,5 promille 2024 til 3 promille i 2025, slik at den faktisk betalte eiendomsskatten for innbyggerne samlet sett holdes tilnærmet uendret. Videre i planperioden ligger det inne en videreføring av 2025-promillesatsene på henholdsvis 7 og 3 promille.

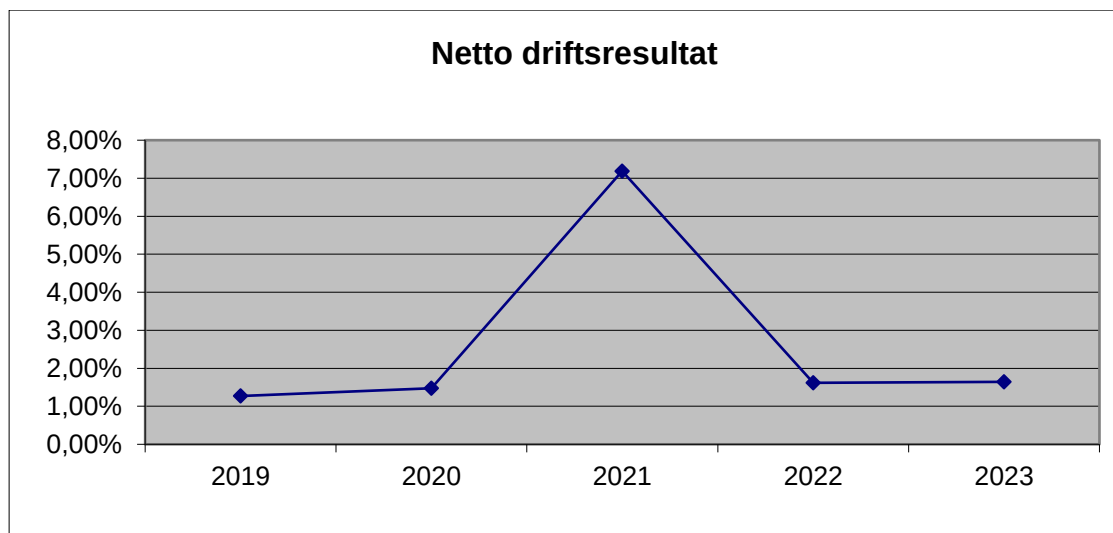
1.3.3 Utviklingen i sentrale økonomiske størrelser

Netto driftsresultat

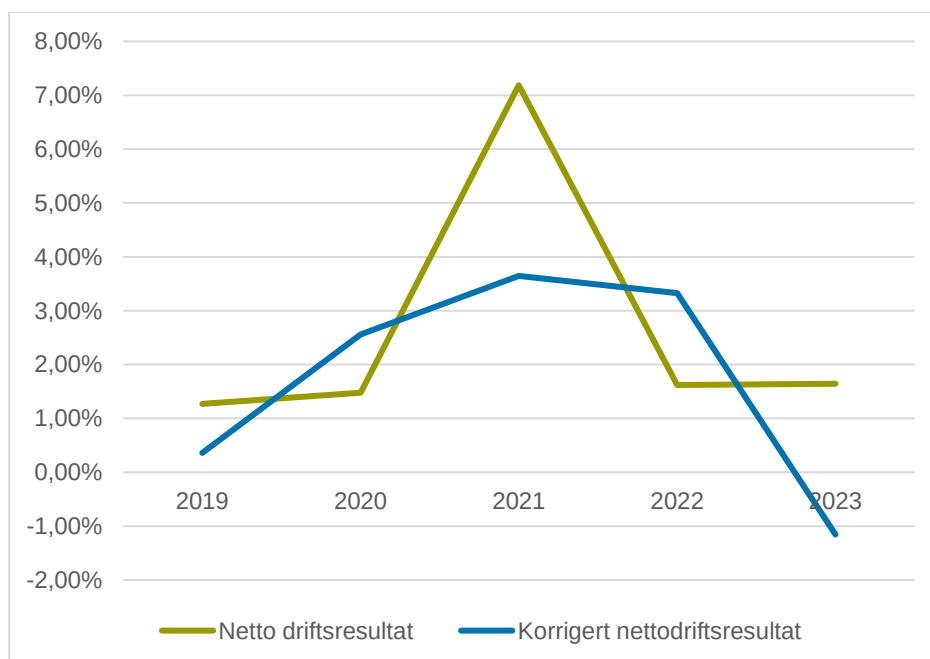
Netto driftsresultat er hovedindikatoren for hvor sunn kommunens driftsøkonomi er. Det viser hva kommunen sitter igjen med av løpende inntekter etter at løpende utgifter er trukket fra. Netto driftsresultat er et uttrykk for hva kommunen har til disposisjon til avsetninger og finansiering av investeringer.

Netto driftsresultat er en regnskapsbenevnelse som kun brukes i kommuneregnskapet. Netto driftsresultat ble kr 12,2 mill. i 2023 og utgjorde 1,64 % av kommunens driftsinntekter. Det har tidligere vært frontet at netto driftsresultat bør ligge på minst 1,75 % over tid. Netto driftsresultat for alle landets kommuner utenom Oslo var i 2023 1,0 %, mens snittet i Innlandet var 1,5 %. Nordre Lands positive netto driftsresultat i 2023 viser at kommunen har høyere driftsinntekter enn driftsutgifter.

Figuren nedenfor viser utviklingen i regnskapsmessig netto driftsresultat siste 5 år:

Som man ser av grafen har Nordre Land kommune hatt positive netto driftsresultater de siste 5 årene, og at det i 2023 var netto driftsresultatet noe over Statsforvalterens anbefalinger på 1,75 %. En av årsakene til at kommunen har levert regnskapsmessig positive nettodriftsresultat, er de senere års positive økninger i skatteinntekten og store positive premieavvik. Premieavviket knyttet til pensjon er et forhold som påvirker netto driftsresultat i stor grad. Siden positive premieavvik skal amortiseres påfølgende år, vil premieavviket påvirke både i positiv og negativ retning. Et mer korrekt bilde av resultatet i driften er altså et netto driftsresultat korrigert for premieavvik. Et korrigert netto driftsresultat for 2023 viser -8,63 mill. eller -1,16 %. Korrigert netto driftsresultat er dårligere siden premieavviket i 2023 (inntektsføring og dermed avsetning til fond) er høyere enn utgiftsføringa av premieavviket fra 2022. Da blir det korrigert netto driftsresultatet lavere. At vi har et negativt korrigert netto driftsresultat betyr at vi har brukt mer av fond enn vi har avsatt, altså har vi delfinansiert driften med fondsbruk. Utviklingen i korrigert netto driftsresultat sammenlignet med «ukorrigert» siste fem år:

Avsetninger og bruk av fond

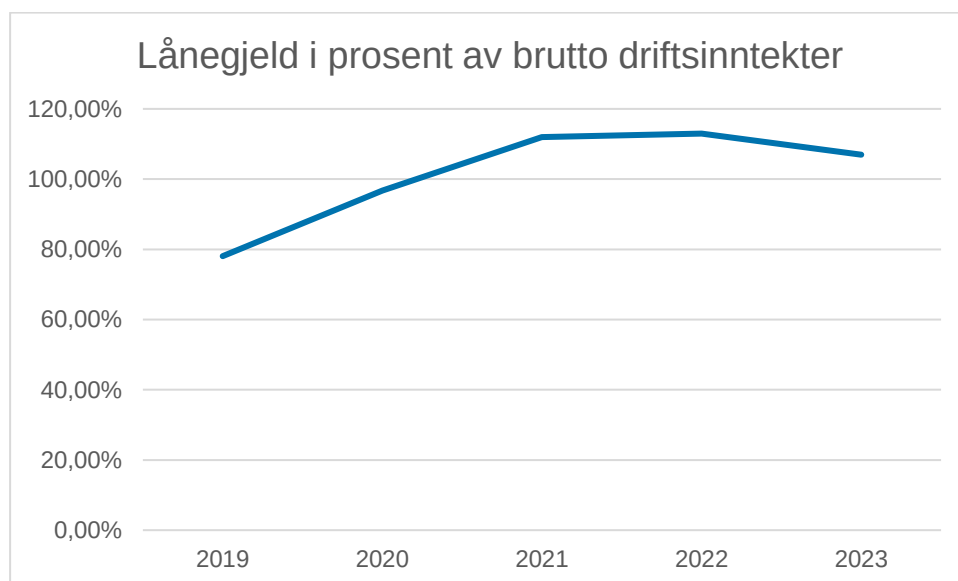
I 2023 ble generelt disposisjonsfond redusert og det ble ikke avsatt noe til generelt disposisjonsfond. Det ble brukt kr 10,49 mill. av generelt disposisjonsfond i 2023. Ved utgangen av året utgjorde det generelle disposisjonsfondet (Nordre Land kommune sin sparekonto) kr 42,6 mill.

Målet for størrelsen på disposisjonsfondet for 2023 var 8 % av brutto driftsinntekter. Fondskapitalen ble redusert mot driftsinntektene i 2023, og etter 2023 ligger Nordre Land kommunen under måltallet på 8 %, med et fond på 5,7 % av brutto driftsinntekter. Det mangler kr 17,2 mill. på disposisjonsfondet for måloppnåelse i 2023. Nordre Land kommune ligger langt under det langsiktige måltallet på et generelt disposisjonsfond på 10 % av brutto driftsinntekter og med bruk av fond og ingen avsetning i 2023, blir gapet til det langsiktige målet enda større. Det har i 5 års-perioden fram til 2023 vært en oppbygging av disposisjonsfondet. Det er viktig å ha fortsatt fokus på å prioritere arbeidet med å være en økonomisk robust kommune, som kan takle uventede og store negative endringer i utgifter eller inntekter, også i denne planperioden. Oppbygging mot det langsiktige målet på 10 % ligger som en føring for økonomiplanleggingen, med ambisjoner om måloppnåelse i slutten av økonomiplanperioden (2028).

Det er store summer til både avsetning og bruk av fond knyttet til premieavviket i KLP. Nordre Land kommune har i flere år hatt en sunn økonomisk praksis der årets premieavvik i sin helhet avsettes til finansiering av tilsvarende utgiftsføring påfølgende år. Dette er en praksis som videreføres også i denne planperioden.

Utvikling i kommunens gjeld

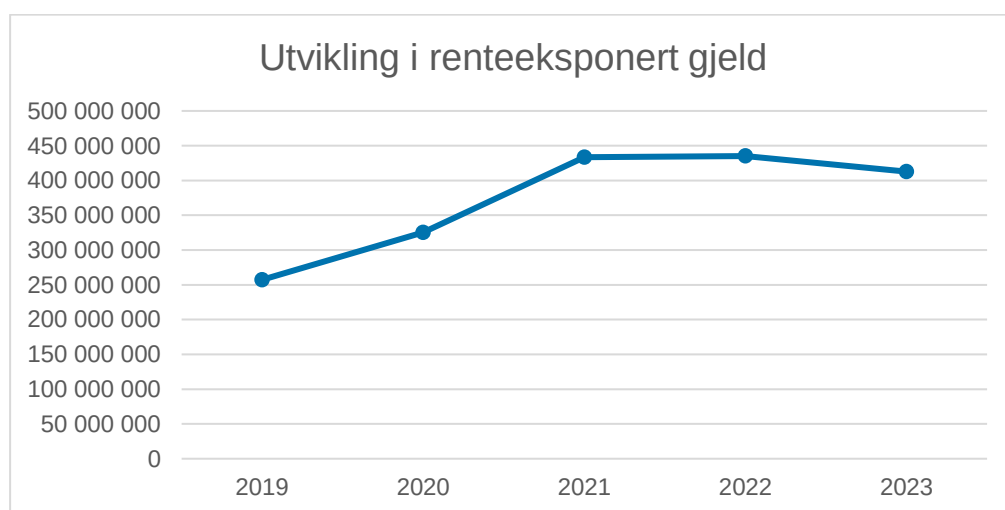
Langsiktig gjeld i % av brutto driftsinntekter er et uttrykk for kommunens gjeldsbelastning. Ordinære renter og avdrag på lån skal finansieres av driftsinntektene og lånegjeld i prosent av driftsinntektene viser langsiktig gjeldsbelastning i forhold til inntektene. Langsiktig gjeld ekskl. pensjonsforpliktelser i prosent av brutto driftsinntekter er samlet langsiktig gjeld, inkl. lån knyttet til selvkostområdene og startlån/formidlingslån.

Året 2021 representerte en milepæl i Nordre Land kommunes historie, sett med økonomifokus. For første gang var kommunens lånegjeld høyere enn brutto driftsinntekter.

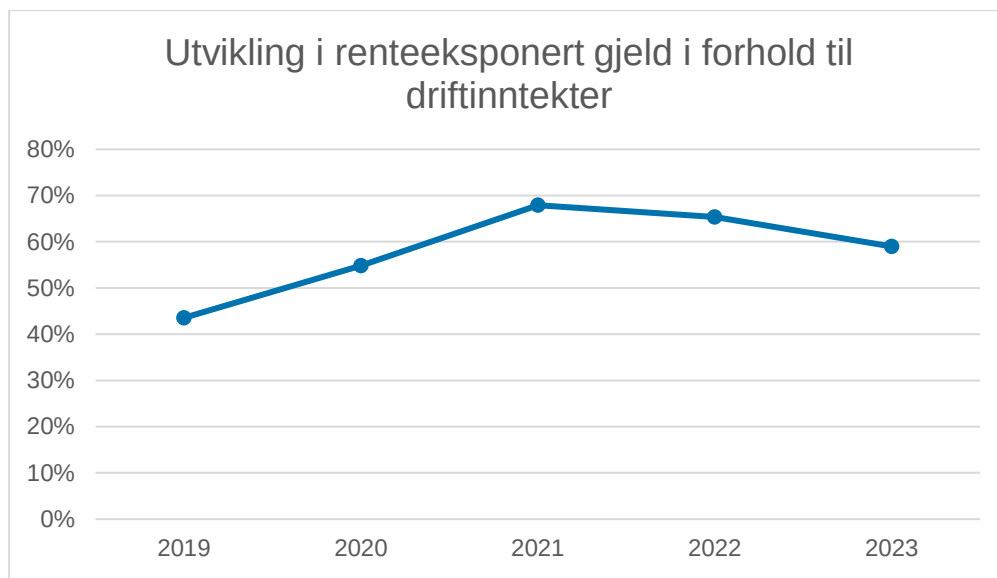
Utviklingen flatet ut i 2022 og ble noe redusert i 2023. Den langsiktige gjelden ekskl. pensjonsforpliktelsen utgjorde 106,95 % av brutto driftsinntekter i 2023. For 2022 var det tilsvarende tallet for Nordre Land 112,96 %. Nedgang i gjeldsgraden fra 2022 til 2023 synliggjør at kommunens langsiktige gjeld øker mindre enn driftsinntekter. Som en ser av grafen ovenfor, har lånegjelden vært høyere enn driftsinntektene de forutgående årene, så det har vært en god utvikling i lånegjelden sett i forhold til inntektene i fra 2022 til 2023.

Kommunens langsiktige gjeld består av lån til investeringer på selvkostområdene som skal dekkes av abonnentene, lån i Husbanken til videreutlån der renter og avdrag skal dekkes av renter og avdrag fra låntakerne i startlånsordningen og lån til investeringer i anleggsmidler, i tillegg til pensjonsforpliktelsen som her holdes utenfor. Hvis en holder «egenfinansiert gjeld» utenfor, er det resterende renteeksponert gjeld. Grafen nedenfor viser utviklingen i renteeksponert gjeld de siste fem årene:

Den renteeksponerte gjelden har økt vesentlig fra 2019 til 2021, og er noe ned igjen til 2023. De fire forutgående årene har gjeldsgraden for total gjeld også økt vesentlig (se grafen lånegjeld i prosent av bruttodriftsinntekter). At renteeksponert gjeld har samme utviklingen som gjeldsgraden, skyldes at de vesentlige investeringene er ordinære investeringer og har sammenheng med store investeringer i Torpa barne- og ungdomsskole.

Hvis en ser på utviklingen i renteeksponert gjeld i forhold til driftsinntektene (korrigert for inntekter knyttet til startlåneordningen og selvkost), ser en mye den samme utvikling som i gjelden. Fra både 2022 og 2023 er inntektsøkningen høyere enn økningen i renteeksponert gjeld, og forholdet mellom gjeld og inntektene som skal dekke disse går noe ned:

1.4 Ståstedsanalyse – tjenesteområdene

Fra 2020 var det ny organisering i Nordre Land kommune og ståstedsanalysen baseres derfor på tallgrunnlag de siste 4 årene. Ståstedsanalysen av tjenesteområdene er en presentasjon av utvalgte KOSTRA-tall og relevant statistikk som f.eks. beleggspersent på sykehjem, karakterer skole o.l. Økonomisk forbruks-% som presenteres er styrbar drift for virksomheten eksklusive tilførsel i tertialrapporter som følge av merforbruk. Det er disse summene som brukes i regnskapene der «styrbar drift» omtales.

De nøkkeltallene som presenteres er valgt ut fordi de viser noe relevant for tjenestene og utviklingen i tjenesten over år. Utviklingen i kompleksiteten, omfanget og kvaliteten på de kommunale tjenestene som ytes er vanskelig å vise med enkle tall, men målinger og statistikk kan bidra til å skildre utvikling og ikke minst gi oss muligheten til å sammenligne oss selv med andre. Behov for kommunale tjenester endres, og det er derfor viktig å se på utviklingen og vite hvor vi er i dag, når vi skal tilpasse tjenestene til morgendagens behov.

En ståstedsanalyse på tjenesteområdene på den måten som er presentert nedenfor, er en videre konkretisering / detaljering av den overordnede ståstedsanalysen som er presentert tidligere år. Dette er derfor «Ståstedsanalyse 1.0», som vil bli utviklet videre utover i økonomiplanperioden og ikke minst tilpasset revidering av samfunnsdelen.

1.4.1 Organisasjonsutvikling

	2023	2022	2021	2020
Økonomisk forbruks%	91,67 %	94,41 %	95,81 %	103,42 %
Resultat styrbar drift	-4.395.672	-2.932.337	-3.249.956	592.826
Sykefravær	3,3 %	4,1 %	5,1 %	2,4 %

Organisasjonsutvikling har de siste årene hatt relativt store mindreforbruk i styrbar drift. Dette er relatert til IKT-lisenser grunnet forsinket oppstart av lisensbasert programvare samt noen vakanser. Virksomhetsområdet har stabilt, lavt sykefravær.

1.4.2 Tjenesteutvikling 0-24

	2023	2022	2021	2020
Økonomisk forbruks%	99,48 %	98,80 %	98,11 %	102 %
Resultat styrbar drift	2.314.740	19.190	123.375	1.423.101
Sykefravær	8,7 %	8,8 %	10,2 %	8,9 %

Tjenesteutvikling 0-24 har hatt et lite mindreforbruk de siste årene sammenlignet med justert budsjett. I 2023 og 2022 var dette knyttet til mindreforbruk på tiltak i barnevernstjenesten, mens det i 2021 var justeringer i tertialrapporten knyttet til antall barn og minimumsbemanning i barnehage.

I 2022 og 2021 var styrbar for hele tjenesteområdet samlet i balanse, mens i 2020 var det for lave rammer i barnehage som følge av flere barn og bemanningsnorm samt merforbruk i skole, som medførte merforbruk. Når en ser på styrbar drift, er det i 2023 økte behov for spesialpedagogiske vedtak i barnehage og spesialpedagogisk undervisning i skole som gir merforbruk. Disse økte behovene tok vi med oss inn i 2024.

Tjenesteutvikling 0-24 har et stabilt sykefravær den siste 4- års perioden. Det er i perioder høyt fravær i skole og barnehage, og tilgang til vikarer er utfordrende.

Tjenestedata	2023	2022	2021	2020	Landet 2023
Antall barn i barnehage per ansatt	5,9	5,5	5,7	5,4	5,7
Antall barn i barnehage per barnehagelærer	13,1	13,5			13,5
Netto driftsutgifter barnehager, per innbygger 1-5 år	191.869	162.993	160.247	145.430	211.948
Antall barn i barnehage	270	260	272	270	-
1-2 år	99	85	92	94	
3-5 år	171	175	180	176	
Antall barn med spesialpedagogisk hjelp	6	6	4	-	-
Barn med ekstra ressurser til styrket tilbud til førskolebarn	31	29	25	31	-
Antall skoleelever i grunnskolen	681	695	693	697	
Antall skoleelever med spesialundervisning	57	47	45	58	-
Lærerårsverk, avtalte årsverk i grunnskolesektoren	74,3	74,8	74,2	78,6	-
Assistentårsverk, avtalte årsverk	28,1	24,1	25,9	19,7	-
Grunnskolepoeng snitt siste 4 år	39,87	39,83	39,77	39,23	42,4

Netto driftsutgifter for barnehager er lav i Nordre Land kommune sammenlignet med landet utenom Oslo. Det er viktig å hensynta de underliggende forholdene, altså behovet i befolkningen, når en skal sammenligne seg med andre. En mulig måte å korrigere dette på er via kostnadsnøkklene i rammetilskuddet. Der er snittet for landet 1. Nordre Land kommune har en utgiftsbehovsindeks på barnehage i 2023 på 0,8156, altså skal vi være 18,44 % billigere enn gjennomsnittskommunen på barnehage. Kommunens ressursbruk korrigert for forskjeller i utgiftsbehovet viser at Nordre Land bruker kr 749 kr mindre per innbygger sammenlignet med landsgjennomsnittet på barnehage. På grunnskole brukte Nordre Land i 2023 kr 1077,- per innbygger mindre sammenlignet med landsgjennomsnittet. Med 6510 innbyggere 31.12.2023 utgjør dette kr 11,9 mill.

1.4.3 Tjenesteutvikling 24+

	2023	2022	2021	2020
Økonomisk forbruks%	99,06 %	102,21 %	98,38 %	110 %
Resultat styrbar drift	15.308.788	10.463.294	8.684.987	7.682.066
Sykefravær	12,3 %	11,7 %	12,1 %	13,3 %

Tjenesteutvikling 24+ har fått tilført til dels store budsjettjusteringer i tertialrapportene de siste 3 årene. Dette gjør at økonomisk forbruksprosent ikke viser de store økonomiske utfordringene som ligger i tjenesten. Hvis en ser på resultatet i styrbar drift for tjenesteområdet, ses den alvorlige ubalansen i styrbar drift. Tjenesteområdet har i 2024 merforbruk knyttet til fastlegetjenesten, økte behov i barne- og ungdomsavlastningen og merforbruk innen både hjemmetjenesten og på sykehjemmet. Det er vesentlig høyere kostnader enn budsjettet på vikarpостene og overtid, da mangel på vikarer medfører økt bruk av overtid. Kommunen opplever at det er mer krevende å rekruttere og opplever stadig mangel på kvalifisert personell.

Det totale sykefraværet for Tjenesteutvikling 24+ har vært mellom 11,7 % og 13,3 %. Årsakene til sykefravær er sammensatt.

Tjenestedata	2023	2022	2021	2020
Andel hjemmetjenestebrukere med høy timeinnsatshjemmetjeneste	4,8 %	5,9 %	4,9 %	5,8 %
Hjemmesykepleie, gjennomsnitt pr uke vedtakstid	1737	1524	1132	1635
Hjemmesykepleie, gjennomsnitt pr uke tiltakstid	1693	1835	1333	1699
Hjemmesykepleie, antall personer	403	394	380	361
Hjemmesykepleie, antall antall vedtak	662	638	600	669
Antall sykehjemsplasser	75	95 til 75	95	95
Liggedøgnsprosent Landmo sykehjem	93,67 %	104 %	96,86 %	-
Antall tjenestemottakere Landmo sykehjem	230	258	243	-
Sykehjemsdekning 80+	18,7 %	24,23 %	-	-

Dekningsgraden for sykehjemsplasser i kommuner med tilsvarende størrelse som Nordre Land, ligger mellom 11,53 % og 16,36 %. Nordre Land ligger på 18,7 % i 2023 etter nedgangen fra 95 til 75 sykehjemsplasser. Altså ligger vi fortsatt høyt sammenlignet med andre.

Antall tjenestemottakere i hjemmetjenesten har vært marginalt økende. Økning i vedtakstid viser en økning i behov for mer omfattende tjenester. Kompleksiteten i oppfølging og behandling av pasientene øker.

Kommunens ressursbruk korrigert for forskjeller i utgiftsbehovet viser at Nordre Land bruker kr 4157,- mer per innbygger sammenlignet med landsgjennomsnittet på pleie og omsorg, altså over 27 mill. kroner. Det er en vesentlig økning fra 2022, der det var 238 kr mer pr innbygger. Det er påbegynt et vesentlig endrings- og omstillingsarbeid i Tjenesteutvikling 24+, der vedtaket i kommunestyret i desember 2021 var første steget og vedtaket i september 2024 var andre steg.

1.4.4 Samfunnsutvikling

	2023	2022	2021	2020
Økonomisk forbruks% - drift	101,81 %	105,7 %	111,42 %	99,03 %
Resultat styrbar drift	1.183.247	10.644.785	3.038.888	-867.188
Sykefravær	9,2 %	11,4 %	8,7 %	7,4 %

Driftsregnskapet til Samfunnsutvikling har vist merforbruk de siste årene. Høye strømpriser, og da særlig i 2022 med historisk høye priser, er hovedforklaringen til merforbruket. I tillegg er det merforbruk på bioenergi og vintervedlikehold/brøyting av kommunale veger. Kulturområdet ligger samlet sett tilnærmet i balanse i perioden.

Tjenestedata	2023	2022	2021	2020
Kinobesøk	4686	4133	2697	2493
Utlån biblioteket	14.480	20.417	21.206	20.108
Antall elever kulturskolen	132	122	145	147
Besøk pr kveld Parken (gjennomsnitt)	129	120	115	60
Utlånt utstyr BUA	5514	3134	1717	1195

Koronapandemien påvirket kulturlivet i både 2020 og 2021, og årene etter det har vært post-korona-tid der en ser endringer i besøk på kino, bibliotek og deltakelse i kulturskolen sammenlignet med før pandemien. Der andre deler av kulturområdet har opplevd nedgang, er Parken ungdomsklubb fortsatt veldig populær og BUA vokser raskt i popularitet.

Det er ingen kostnadsnøkler i inntektssystemet knyttet til områdene som ligger på samfunnsutvikling. Både veg, eiendom og kultur-området samles i «Tjenester utenfor inntektssystemet» som da blir en stor sekkepost som det er vanskelig å trekke ut deler fra for å sammenligne ressursbruken med andre kommuner.

2. Handlingsplan 2025-2028

2.1 Innledning

I følge Plan- og bygningsloven skal det utarbeides en handlingsdel knyttet til kommuneplanens samfunnsdel som angir hvordan planen skal følges opp de fire påfølgende år eller mer. Handlingsdelen skal revideres årlig. Handlingsdelen er en mer konkret beskrivelse av hvordan mål og strategier fra kommuneplanens samfunnsdel skal følges opp i fireårsperioden, og den omhandler i første rekke kommunen som organisasjon og de kommunale sektorer som er underlagt kommunestyret.

Kommunestyret i Nordre Land vedtok gjeldende samfunnsdel til kommuneplanen i februar 2018, gjeldende for 10 års-perioden 2018 til 2028. I forbindelse med at nytt kommunestyre innen utløpet av første år i funksjon skal vedta en planstrategi, skal kommunestyret ta stilling til om gjeldende kommuneplan skal revideres eller videreføres uten endringer. Dette gjelder for både arealdel og samfunnsdel. Kommunestyret kan også vedta at bare visse deler av planene skal revideres. Ved behandling av første utkast til planstrategi, Planstrategi versjon 1.0, ble det vedtatt at kommuneplanens samfunnsdel skal revideres med bakgrunn i vurderinger i om planen fungerer etter hensikten, gir den mål og retning for kommunens virksomhet, og fanger den opp våre største utfordringer og muligheter. Kommende handlings- og økonomiplan vil derfor ta inn i seg eventuelle endringer fra ny planstrategi.

Med bakgrunn i vedtak om revidering av kommuneplanens samfunnsdel første året i handlingsplanperioden 2025-2028, er det nærliggende å gjøre en oppdatering av handlingsplan fra forrige perioden 2024-2027, uten de store endringene, men med en videreføring av satsningsområdene. Også vil det komme en mer oppdatert handlingsdel i neste planperioden, da basert på nyrevidert samfunnsdel. For det er viktig at innholdet i handlingsdelen er nært knyttet opp til samfunnsplanen for å klare å opprettholde retningen mot de langsiktige målene og strategiene. På den måten blir samfunnsdelen den overordnede ledestråden i arbeidet i kommunen.

Handlingsplanen for 2025-2028 er en konkretisering og synliggjøring av de satsninger og tiltak som skal iverksettes i tjenesteområdene i denne planperioden for å nå de litt mer langsiktige og overordnede punktene under «Dette må gjøres». I kapitlet «Dette skal vi gjøre i 2025-2028» under hvert av de utvalgte samfunnsområdene, er det en videreføring av de 3 hovedsatsningene. I planstrategien blir det også gjort en prioritering av planbehovet i perioden, og det er derfor ingen planoversikt i denne handlingsdelen. Rapportering på planarbeidet er i årsmeldinga. For å sikre en god sammenheng i planene vil rapporteringen på «Slik ser vi om vi er på rett vei» fra samfunnsdelen, komme i årsmeldingen.

2.2 Kommuneplanens samfunnsdel

Overordnet visjon og mål for Nordre Land kommune:

Visjon

Ekte landsbyliv og levende grender

Overordna mål

Livskvalitet og bærekraftig utvikling

Livskvalitet i Nordre Land handler om å ha et godt liv; både det å ha et aktivt liv, å kunne realisere seg selv i arbeid og fritid, og å kunne oppleve en god helsetilstand og personlig trygghet.

Bærekraftig utvikling i Nordre Land handler om å styre utviklingen slik at vi ivaretar våre behov i dag, uten at det reduserer mulighetene for kommende generasjoner til å dekke sine behov. En utvikling og vekst som tillater at tilgjengelige ressurser kan brukes i dag, men med et langsiktig perspektiv til grunn.

De overordna målene om **livskvalitet og bærekraftig utvikling** skal ligge til grunn for all virksomhet i kommunen, og i utviklingen av samfunnet. Den samlede innsatsen innenfor de utvalgte samfunnsområdene, vil avgjøre om overordna mål, og mål innenfor samfunnsområdene oppnås.

Utvalgte samfunnsområder i Nordre Land:

- Næringsutvikling og turisme
- Oppvekst og utdanning
- Helse, omsorg og velferd
- Klima, miljø og areal
- Bolig og nærmiljø
- Kultur og frivillighet

2.2.1 Næringsutvikling og turisme

Næringslivet i kommunen er variert, og både industri, transport, handel og landbruk er viktige næringer. Kommunen tilhører Gjøvikregionen som bo- og arbeidsmarkedsregion, men også Lillehammer og Valdres er viktige regioner for kommunen. Næringslivet har, målt i antall arbeidsplasser, opplevd stabilitet de siste årene. Nyetableringer og gründere er mangelvare.

Handelsnæringen har generelt opplevd en utflating i omsetningen og landbruksnæringen er inne i en vedvarende omstilling. Handelsnæringen som resultat av endrede vaner, med bl.a. økt netthandel og landbruket som resultat av rasjonalisering og effektivisering.

Innlandet fylkeskommune har i regional plan for byer og tettsteder (2016), klassifisert Dokka som områdesenter. Landsbyen Dokka har gjennom arbeid med stedsutvikling og prosjektarbeid blitt en landsby kjent for en aktiv kultur- og handelsvirksomhet med Landsbymarked, Landsbyfest og Landsbykonferanse. Landsbyen skaper identitet og vil stå sentralt i videre utviklingsarbeid. Det vil være viktig å videreutvikle Landsbytankegangen og jobbe aktivt med bolyst og omdømmebygging.

Bioøkonomi er en spennende satsing for Nordre Land. Skog og biologisk materiale fra landbruket, naturgrunnlaget med utmarksressurser og rekreasjonsprodukter gir oss muligheter til å ta del i det grønne skiftet og utvikle ny næring. Kommunen har store arealer som er attraktive for grønt reiseliv/bærekraftig turisme. Det er behov for utvikling av løsninger og produkter til denne sektoren, basert på kortreiste og biologiske fornybare ressurser der dette er mulig.

Effektivt bredbånd er en vesentlig forutsetning i alle næringer. Dette er en infrastruktur som må være på plass i forhold til næringsutvikling og etableringer. Det må samarbeides med aktører innen bransjen, og sammen legge premisser for videre utbygging. Det må også legges et press på de som gir ut midler på området for å få en fortgang i utbyggingen.

Veger med god standard er en viktig forutsetning for næringslivet, både når det gjelder varetransport og persontransport, og god tilgjengelighet til opplevelser og hytteområder. Kommunen er et kollektivknutepunkt, med øst/vest forbindelse, og har en stor transportnæring.

Kompetanse og rekruttering – tilgang på god kompetanse og videreutvikling av eksisterende er vesentlig for utvikling i alle næringer. Kommunen ligger lavt på både utdanningsnivå og «kompetansearbeidsplasser». For å øke bevissthet hos unge om deres muligheter i lokalt næringsliv, og rekruttering generelt, er et tett samarbeid mellom skole, næringsliv og lokalsamfunn viktig. Samarbeid mellom næringslivet Dokka videregående skole, Høyskolen Innlandet, NTNU Gjøvik og andre utdanningsinstitusjoner i vårt distrikt blir viktig framover. Automatisering og digitalisering vil gjøre at mange arbeidsplasser vil få nye kompetansekrav. Omstilling og digital kompetanse er stikkord.

Synnfjellet har stort potensial for utvikling og det er gode muligheter for økt verdiskaping knyttet til reiselivsnæring i hele kommunen. Hytter, camping og våre naturkvaliteter gir muligheter for næringsutvikling.

For deler av næringslivet er det også viktig med bedre tilgang på areal. Kommunens overordnede ambisjon er å utvikle og legge til rette for et vekstkraftig næringsliv med høy verdiskaping. Nordre Land skal utvikle seg til en enda mer næringsvennlig kommune. Kjennetegn på dette er bl.a. å legge til rette for næringsutvikling gjennom positiv holdning til utviklingstiltak, kort saksbehandlingstid, oppdaterte arealplaner og gode støtteordninger.

Slik vil vi ha det

- Økt verdiskaping og flere arbeidsplasser
- Landsbyen Dokka skal utvikles videre som et attraktivt og levende handelssentrum

- Fortsatt høy produksjonen fra biobaserte næringer
- Et godt tilrettelagt utviklingsmiljø for etablering av biobasert næringsliv
- En bærekraftig hytte- og destinasjonsutvikling

Dette må gjøres 2025 – 2028

1. Støtte eksisterende næringsliv og utvikling av nye foretak, ved bruk av næringsfond, etableringspakken, omdømmebygging og samarbeid med Landsbyen Næringshage, Gjøvikregionen Utvikling og NTNU Gjøvik. Utviklingen bør ha fokus på det *grønne skiftet*. Bidra til godt samarbeid mellom skole og næringsliv, for å sikre rekruttering, i samarbeid med Ungt Entreprenørskap, informasjon til både grunnskole og videregående skole, med både jobb- og lærlingemuligheter. Det skal stimuleres til samarbeid for å skape synergieffekt.
2. Destinasjonsutvikling for Synnfjell og Landsbyen Dokka, med etablering av møteplasser, aktivitetsområder og infrastruktur. Støtte opp om utviklingstiltak, markedsføring og profilering, og videreutvikling av arrangement, med mål om økt antall besøkende og bruk av fritidsboliger.
3. Sikre tilgang på tilstrekkelig og variert næringsareal, gjennom arealplanlegging av både kommunale og private reguleringsplaner.

2.2.2 Oppvekst og utdanning

Det er viktig å sikre at alle barn og unge gis likeverdige tilbud og utviklingsmuligheter uavhengig av sosial bakgrunn. Barn og ungdom har særskilte behov, interesser og rettigheter og deres synspunkter må bli tatt på alvor.

Barn og unges oppvekst er først og fremst familiens ansvar, men mange i samfunnet har et medansvar: nærmiljø, barnehage, skole, velferdstjenester i kommunen og frivillige organisasjoner. Et godt samspill mellom disse aktørene er nødvendig for å sikre et godt oppvekstmiljø. Kommunen har gjennom sine velferdstilbud og opplæringsinstitusjoner et stort medansvar i å bidra til at barn og unge blir bedre rustet til å håndtere livene sine her og nå og i framtida. Dette krever en solid kommunal organisasjon, som samarbeider tett og tverrfaglig med barn, unge og deres foresatte, slik at barn og unge blir møtt som hele mennesker.

Barnehagene har et stort fokus på anerkjennende voksne i møte med barn, og brukerundersøkelsen viser at foresatte er godt fornøyde. Elevundersøkelsen viser at elevene i Nordre Land trives på skolen og opplever støtte fra lærerne sine. Skolene har fortsatt en vei å gå for å oppnå de læringsresultatene vi mener vi bør kunne ha i vår kommune. Barnehage og skole har over flere år arbeidet med pedagogiske utviklingsplaner, og vi forventer å se en bedring i resultatene over de neste årene.

Slik vil vi ha det

- Et godt oppvekstmiljø og gode utviklingsmuligheter for alle barn og unge.
- En barnehage og skole som ser det enkelte barns muligheter, slik at de rustes til å mestre livet sitt.
- Læringsresultater på linje med landsgjennomsnittet.
- Flest mulig skal kunne fullføre en videregående opplæring på hjemstedet.

Dette må gjøres 2025 – 2028

1. Styrke det tverrfaglige samarbeidet for å sikre kvalitet, utvikling og riktig kompetanse i tjenestene for barnas beste. Det må være fokus på utvikling av tverrfaglig kompetanseteam, veiledning, forebygge utenforskap, styrket brukerperspektiv og veiledning av ledere og personalgrupper. Utvikle samarbeid med foresatte, der de gjennom involveres og gis mulighet for kursing og veiledning. Sikre gode overganger fra barnehage til barne- og ungdomsskole, og styrke samarbeidet med Dokka videregående skole.
2. Legge til rette for fysisk aktivitet i barnehage og skole, ved et variert fritidstilbud, gode aktivitetsplasser og lek som læringsarena. Skape motivasjon og mestring gjennom praktisk, variert og relevant opplæring, med fokus på tverrfaglig samarbeid og erfaringer fra prosjektpilot.
3. Styrke funksjonell bruk av digitale verktøy. En prioritering av digitalisering og videreutvikle det sammen med kompetanse hos medarbeidere for å veldige riktige verktøy for opplæringen, er nødvendig. BTI og stafettlogg videreføres og skal ha en høy prioritet som også er viktig for å sikre gode overganger til barnets beste.

2.2.3 Helse, omsorg og velferd

Fremtidens hovedutfordringer er knyttet til vekst i antall tjenestemottakere, og at flere har komplekse sykdomsbilder. Dette gir behov for sammensatte og koordinerte tjenester som krever faglig kompetanse, og et helhetlig livsløpsperspektiv på tjenestetilbudet. En bred folkehelsesatsing er et bidrag til å sikre livskvalitet og gode liv for innbyggerne, og enkeltpersoner må i framtiden ta større ansvar for egen helse. Tjenestene skal stimulere mottakerens egne ressurser og mestring.

Kommunen har flere utfordringer knyttet til innbyggernes helse i alle aldre, og erfarer en generell økning i forventninger fra både tjenestemottakere og pårørende i forhold til hva som er kommunale oppgaver. Det er stadig flere yngre med redusert boevne, og flere både yngre og eldre, har psykiske problemer som utløser behov for tjenester. En økt andel tjenestemottakere har også dårligere nettverk enn tidligere, samtidig som det er en generell reduksjon i frivillige omsorgsytere.

Samtidig med økt behov for helsetjenester i yngre aldersgrupper, øker andelen eldre. Dette vil skje parallelt med at andelen i yrkesaktiv alder synker, og det blir færre potensielle helsearbeidere. Konsekvensene av en økt levealder er ikke opplagte, hverken for samfunnet som helhet eller for enkeltindividene det angår. En kan anta at det kan medføre flere år med sykdommer, men at det ser ut til at en klarer seg bedre med sykdommen enn tidligere. Det kan henge sammen med bedre medisinsk behandling, bedre fysiske omgivelser og teknologi som legger til rette for å klare seg selv.

Kommunes tjenester har vært i kontinuerlig vekst i flere tiår. Denne veksten må organiseres og i større grad utvikle tjenester som støtter opp under forebygging, tidlig innsats og rehabilitering framfor å heve terskelen for å få hjelp. For å utløse ressurser på tvers av og utenfor kommuneorganisasjonen må det ses med nye øyne på hva en tjeneste skal være, og hvem som skal være med å skape den.

Nordre Land har en del større utfordringer enn sammenlignbare kommuner når det handler om barn med tiltak i barnevernet. Det overordna målet om «Livskvalitet» skal ikke minst

gjelde de yngste, og derfor må det forebyggende fokuset i samarbeidet mellom ulike tjenester prioriteres.

Nordre Land har relativt få langtids sosialklienter, og lav arbeidsledighet. Innsatsen innenfor aktivisering av unge sosialklienter, og andre i risikogrupper for å falle ut av et fremtidig arbeidsliv har høy prioritet.

Flyktninger som blir og er bosatt i Nordre Land gis et godt tilbud om både språkopplæring og innføring i det norske samfunnet, i tråd med lovens krav. Språk er nøkkelen til integrering og arbeid.

Slik vil vi ha det

- Innbyggere i alle livsfaser opplever god helse og trygghet i et aktivt og sosialt liv der barn og unge vokser opp med trygghet og omsorg.
- En god folkehelse med fokus på tidlig innsats, forebygging og mestring i alle aldersgrupper.
- Økt sysselsetting og reduksjon i antallet uføretrygdete.

Dette må gjøres 2025 – 2028

1. Styrke selvstendiggjøring og ansvarliggjøring av befolkningen, ved å øke kunnskap om velferdsteknologi og digitalisering. Fysisk aktivitet og god folkehelse bidrar til økt egenmestring og utsettelse av sykdom og funksjonsnedsettelse. Det skal legges til rette for varierte boformer, som sikrer trygghet, sosial aktivitet og hverdagsmestring.
2. Jobbe aktivt med rekruttering for å sikre riktig kompetanse på riktig sted. Samarbeide på tvers av fag og avdelinger, og med pårørende, frivilligheten og næringslivet for å skape gode liv for flest mulig.
3. Utenforskap og sysselsetting, boligsosial løsning. Legge til rette for sysselsetting av grupper som har vanskelig for å komme inn i ordinært arbeidsliv. Innbyggere som har behov for hjelp, skal sikres at dette gis i rett tid.

2.2.4 Klima, miljø og areal

Målet om en bærekraftig utvikling handler blant annet om å bremse de pågående klimaendringene og bli et lavutslippssamfunn. For Nordre Land er det veitrafikk og landbruket som utgjør størsteparten av utslippene. Nordre Land er imidlertid en stor skogkommune som også bidrar til at det bindes opp store mengder CO₂. Kommunen kan både være en pådriver for gode energi- og klimatiltak hos private, og selv gå foran som et godt eksempel. Skogkultur, bruk av biomasse og muligheter for økt bruk av tre i bygg er muligheter som Nordre Land kan utnytte. Kommunen skal revidere klima- og energiplanen for å konkretisere utfordringer og tiltak innen dette området

Tilpasning og hensyn til endringer i klimaet er viktig i forbindelse med arealplanlegging og utbygging. Nordre Land har mange bratte dalsider hvor det kan oppstå flom i mindre vassdrag i forbindelse med kraftige nedbør. Kommunen trenger mer kunnskap og økt fokus på dette temaet fremover. Manglende hensyn kan få store samfunnsmessige konsekvenser i form av ødelagt infrastruktur og skade på eiendommer.

Avløp fra bl.a. hytter og avrenning fra landbruket vil kunne øke belastningen på vassdragene. God planlegging av avløpsløsninger og overvåkning av vassdragene vil være viktig de neste

årene. Veiledning av gårdbrukere likeså. Målene i vannforvaltningsplanene til Vannområde Randsfjorden, og om god økologisk balanse må ligge til grunn. Kommunen har også en viktig rolle i oppfølgingen av regionalt miljøprogram i Innlandet. Bevaring av større sammenhengende naturområder er et av de viktigste tiltakene for å ta vare på naturmangfoldet.

Kommunens overordna arealplaner gir et godt grunnlag for videre detaljplanlegging både i Landsbyen, og i fjellet. En viktig strategi for Nordre Land kommune er å alltid ha arealplaner som møter samfunnets behov.

Dokka er et viktig kollektivknutepunkt i Innlandet. For å stimulere til miljøvennlig transport og tilby innbyggerne et godt reisetilbud, bør Nordre Land kommune legge til rette for kollektivtransporten og være en pådriver for at denne opprettholdes og videreutvikles. Samtidig må man erkjenne at biltransport er viktig i distriktet og at dette betinger at standarden på fylkesvegene heves. Her kan kommunen også være en pådriver.

Slik vil vi ha det

- Ren luft og rene vassdrag med god økologisk tilstand.
- En arealbruk som sikrer et attraktivt lokalsamfunn og bærekraft på sikt.
- Bidra til at nasjonale og internasjonale klimamål kan nås.
- Bygg med fornybare materialer, og bruk av fornybar energi.

Dette må gjøres 2025 – 2028

1. I planverket skal det legges til rette for friluftsliv og fysisk aktivitet, med fokus på 'grønt reiseliv' og destinasjonsutvikling, med aktiv bruk av utbyggingsavtaler og gjennomførte kartlegginger.
2. Det skal være oppdaterte og aktuelle arealplaner med god tilgang til attraktive utbyggingsområder. Overordnet planverk skal være oppdatert og revidert ved behov.
3. Redusere klimagassutslipp fra kommunens virksomhet, og sikre reduksjon av forurensende utslipp fra andre kilder. Det skal legges føringer for bruk av fornybare byggematerialer og energivennlige løsninger, med fornybare og kortreiste energikilder.

2.2.5 Bolig og nærmiljø

Å ha et hjem er grunnleggende for opplevelse av trygghet og tilhørighet. Å skaffe seg en bolig er i utgangspunktet den enkeltes ansvar, men kommunen skal bistå dem som av ulike grunner ikke mestrer det. Alle skal kunne bo godt og trygt. Dette er viktig for at vi skal kunne ta utdanning, danne familie, være i arbeid og ta vare på helsa vår. Boligen er også en ramme for et sosialt liv og gir tilhørighet til et nærmiljø og lokalsamfunn. Innsatsen overfor barnefamilier og unge som ikke bor bra må forsterkes, og boliger bør i økende grad ivareta krav til universell utforming, eller livsløpsstandard.

Nærmiljøet har stor betydning for alle aldersgrupper, men spesielt for de mindre mobile gruppene, som eldre og barn og unge. Universell utforming av boligområder, nærmiljøer og andre aktivitetsmuligheter er viktig for å sikre tilgjengelighet og samfunnsdeltakelse for alle. Trygghet, og trafiksikkerhet er viktig, og gode lokale veger og stier. Et bolig- og nærmiljø som skaper muligheter for sosialt fellesskap, som ivaretar menneskets behov for sosiale

arenaer, på tvers av generasjoner, og nærhet til viktige tjenester sikrer trivsel og gjør det mulig for flere eldre å kunne bo hjemme lengst mulig.

Gode boliger, boområder og nærmiljø, som ivaretar sosiale behov, behov for utfoldelse og tjenestebehov, er noe av det mest sentrale for folkehelsa.

Landsbyen har det beste fra byen og det beste fra landet, de landlige kvalitetene med trygghet, fellesskap og dugnadsånd, de urbane kvalitetene med et tiltalende sentrum, et bredt handels- og servicetilbud, et aktivt kulturliv og spennende arbeidsplasser. Her kan du leve det ekte landsbylivet, med mer tid til de viktige tingene

Slik vil vi ha det

- Økt innbyggertall i kommunen som helhet, og ute i grendene.
- Landsbyen Dokka fremstår som et særdeles attraktivt områdesenter, med et mangfold av tilbud og mange gode landsbyrom.
- Et differensiert boligtilbud tilpasset ulike aldersgrupper og familier, med vekt på nærhet til tjenester og med gode sosiale møteplasser.
- Tilrettelagte vakre boligområder og nærmiljøer med god byggeskikk og bruk av miljøvennlige materialer og med en energibruk basert på fornybare ressurser.

Dette må gjøres 2025 – 2028

- Stimulere til samarbeid mellom offentlige myndigheter og private aktører om utbygging av tilstrekkelig antall boligenheter for ulike grupper, med ulike behov. Gjennom arbeid med en boligstrategi ønsker kommunen i større grad å sikre at det bygges tilstrekkelig antall boliger innenfor alle trinn i innsatstrappa og at disse lokaliseres på et riktig sted i forhold til beboerne.
1. Sikre trygge skoleveier, godt kollektivtransporttilbud og ordninger for at unge og eldre trygt kan ferdes på dag- og kveldstid i tråd med Trafikksikkerhetsplan.
 2. Synliggjøre kommunen som en attraktiv bo- og etableringskommune og bidra til samlingspunkt for å vise muligheter i kommunen. Landsbyen Dokka videreutvikles, sammen med arealplanlegging og utvikling av møteplasser i sentrum.

2.2.6 Kultur og frivillighet

Gjennom drift av egne kulturtiltak og utstrakt støtte til lag og foreninger, skaper kommunen forutsigbarhet på kulturområdet og med det, trivsel, bolyst og økt livskvalitet. Kultur handler om å skape gode opplevelser. De fleste av oss ønsker å fylle tida vår med noe meningsfylt – noe som interesserer og engasjerer. Enten det er som tilrettelegger, utøver eller publikum ønsker vi å delta i noe som skaper glede og energi. Deltakelse i kulturaktiviteter har stor egenverdi og summen av positive opplevelser forebygger mistrivsel og gir bedre folkehelse. Særlig synes det som om deltakelse i frivillig arbeid oppleves som givende og verdifullt. Kultur og frivillighet er derfor viktig i kommunens folkehelse- og inkluderingsarbeid. Et tett samarbeid mellom kommunale kulturtiltak og frivillige lag, organisasjoner og andre frivillige, er avgjørende for å lykkes med inkludering og integrering. Dette gjelder både for inkludering av fremmedkulturelle, men også andre innflyttere og alle innbyggere i kommunen. 19 Kulturlivet og frivilligheten skaper arenaer som bidrar til mestring, tilhørighet og fremmer gjennom dette god psykisk og fysisk helse. I kommunens folkehelseprofil pekes det på utfordringer innenfor vekt, fysisk aktivitet, barn og unges psykiskhelse og røyking. Satsing på

kultur og frivillighet kan være med på å forebygge flere av disse utfordringene. Med Frivillighet mener vi alt frivillig arbeid som utføres av lag, foreninger og enkeltstående frivillige. Å satse på frivillighet er å legge til rette for å ivareta frivilliginitiativet hos innbyggerne. Frivilligsentralen kan tilrettelegge oppgaver og ivareta den enkelte frivillige, være et bindeledd og jobbe på tvers av alle instanser og organisasjoner både kommunale og frivillige. Frivilligheten er i endring og det er en trend at medlemstall i organisasjoner går ned. Utviklingen går også i retning av støttemedlemskap, heller enn aktivt engasjement. Oppslutningen om de frivillige organisasjonenes arbeid er likevel stor, og mange ønsker å være frivillige. Mange av de frivillige ønsker å utføre en aktivitet uten å være medlem av en organisasjon. Individuell selvrealisering ser i større grad ut til å være kjernen i vår tids frivillighet. Den har en mindre forpliktende og tidkrevende form, hvor engasjementet ikke er mindre langsiktig.

Slik vil vi ha det

- Aktivt og variert kulturtilbud.
- Veldrevne frivillige organisasjoner med høye medlemstall og stor aktivitet.
- Attraktive sosiale møteplasser.
- God integrering av innflyttere.
- Gode muligheter for fysisk aktivitet der folk bor.

Dette må gjøres 2025 – 2028

1. Idrett og fysisk aktivitet skal løftes fram, og det skal sikres at alle grupper kan delta på lavterskeltilbud. Sikre god dialog mellom frivillighet og kommunen for videreutvikling av tilbud.
2. Bidra til å opprettholde sosiale og kulturelle møteplasser, ved å tilrettelegge for samhandling på tvers av tjenesteområder. Drifte og videreutvikle egne kulturtiltak i tråd med behov og ønsker, med fokus på å forebygge utenforskap.
3. Legge til rette for at frivilligheten kan drive aktivt og selvstendig i et godt samarbeid med kommunen. Bruke tilskuddsordninger til å stimulere for å tilrettelegge for frivillighet og uorganiserte aktiviteter.

2.2.7 Kommunen som organisasjon

Kommuneplanens samfunnsdel skal gjenspeile Nordre Land kommunes rolle som samfunnsutvikler og tjenesteleverandør. I tillegg må kommunen være en attraktiv arbeidsgiver for å sikre nødvendig kompetanse for måloppnåelse.

Kommunens oppgaver endres stadig raskere, og kravene til effektivitet er økende. Kommuneorganisasjonen må derfor utvikles gjennom en kontinuerlig forbedring. Det må legges til rette for innovasjon og nytenking i både tjenester og utviklingsarbeid. Organisasjonen skal preges av vilje og evne til endring, og til å kommunisere bevissthet om kvalitet og kostnadseffektivitet.

Slik vil vi ha det

Under det overordna målet om Livskvalitet og en bærekraftig utvikling, er kommuneorganisasjonens mål;

Innbyggerne opplever tjenesten som god og nyttig og de gis med en god faglig kvalitet.

Økonomimål: Et netto-driftsresultat, en egenfinansiering av investeringer og et nivå på disposisjonsfond som sikrer en sunn kommuneøkonomi og et handlingsrom for utvikling. Økonomimålene for planperioden vedtas i økonomiplan.

Dette gjør vi

For å sikre dette, må en del grunnleggende forutsetninger være på plass. Disse forutsetningene kan formuleres som strategier.

Strategier for kommunen som organisasjon:

- Nordre Land kommune skal ha god økonomistyring og økonomisk handlefrihet til utvikling og forbedring.
- Organisasjonen skal ha kompetente og deltakende medarbeidere som gjennom medarbeiderskap og ledelse, både tar og får ansvar.
- Nordre Land kommune skal ha en effektiv og veldrevet moderne organisasjon, som henter ut gevinster ved kontinuerlig forbedring (Lean mm.) og innovasjonsaktiviteter (digitalisering, velferdsteknologi mm.).
- Organisasjonen skal preges av fleksibilitet, omstillingsevne og samarbeid i tråd med arbeidsgiverpolitikken.
- Nordre Land kommune skal vurdere behov for nye interkommunale samarbeidsformer i regionen som kan bidra til løsninger for innbyggerne og kommunene med bedret kvalitet, kvantitet og kostnadseffektivitet.
- Åpenhet og god kommunikasjon skal prege all kommunal virksomhet.
- Nordre Land skal drive en aktiv omdømme- og rekrutteringspolitikk.

Dette må gjøres i 2025 – 2028:

1. Videreutvikle ledelse basert på Ledpro-studiet, og bidra til kunnskap om arbeidsgiveransvaret. Jobbe systematisk med å skape et godt arbeidsmiljø for kompetanseheving og innovasjon. Benytte Lean som verktøy for videreutvikling og forbedring av organisasjonen. Oppdatere arbeidsgiverstrategien.
2. Benytte digitalisering til videreutvikling, sammen med kartlegging fra Kommunekompasset. Legge til rette for kompetansebygging, økt sikkerhet og kvalitet, effektivisering og enklere kommunikasjon både innad og utad.
3. Det prioriteres ressurser til et økonomisk handlingsrom i tråd med kommunestyrets vedtatte økonomiske handlingsmål, for å sikre en sunn kommuneøkonomi over tid.

3. Økonomiplan 2025-2028

I alle økonomiplanprosesser blir det fort et fokus på kutt og salderingstiltak. Vi må huske at vi totalt sett har et budsjett på nær kr 770 mill, og innenfor disse midlene blir det hver dag levert mange gode tjenester som gjør en forskjell for kommunens heltids- og deltidsinnbyggere.

Budsjett og økonomiplanen har et forebyggende fokus, der det er forsøkt å videreføre mange av de positive tiltakene som innbyggerne setter pris på og har positiv nytte av. Dette gjelder i særdeleshet Parken ungdomsklubb og den økonomiske støtten til lag og foreninger, som blir videreført på dagens nivå. Dette er viktige tiltak som bidrar til inkludering, folkehelse og styrker lokalt engasjement. Tilbudene gir trygghet og sosiale arenaer for ungdom, støtter folkehelse og øker kommunens attraktivitet for tilflyttere, samtidig som de bygger lokalt samhold og styrker fellesskapet.

Barnehage er den største forebyggingsarenaen vi har sammen med skole. Begge områder jobber kontinuerlig med kvalitet og utvikling for barnas beste. Videre jobber helsesykepleietjenesten forebyggende inn mot både kommende foreldre, nyfødte, barn og unge med deres familier. Inn mot familiene er også familieveileder et lavterskel-tilbud tilgjengelig for alle foreldre og familier som har behov for råd og veiledning i hverdagen og som bidrar til at familier får hjelp tidligere.

Ungdomshelsestasjon er revitalisert og i drift igjen i samarbeid med Parken ungdomsklubb. Pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT) jobber målrettet inn i samarbeid med barnehage og skole og er en sentral tjeneste inn i det tverrfaglige arbeidet. NAV Land er i etableringsfasen og skal gjennom ny organisering ha et enda større fokus på ungdom med et forebyggende perspektiv. Land flyktingetjeneste er nyorganisert og fokuserer på en forebyggende tilnærming med hele mennesket og hele familien i fokus.

Samarbeid internt i og mellom tjenesteområdene, i tillegg til samarbeid med eksterne (som f.eks spesialisthelsetjenesten og politiet), er avgjørende og nødvendig for å kunne gi gode tjenester til innbyggere som har behov for det. Kjøkkenet på Landmo produserer næringsrik og god mat til de som bor eller kommer til Landmo og til hjemmeboende i hjemmet eller på Korsvold. Ergoterapeuter, fysioterapeuter og hjelpemiddelteknikere yter tjenester til hjemmetjenesten, miljøarbeidertjenesten, Landmo og der det måtte være behov for at livet skal leves godt og lengst mulig der den enkelte er.

Tildeling og koordinering møter tjenestemottaker og pårørende, samarbeider med alle tjenester og bidrar til å fatte vedtak om tjenester på riktig nivå i helhetlig innsatstrapp. De har også deltatt aktivt i arbeidet med regionale tildelingskriterier. Hjemmetjenesten, miljøarbeidertjenesten og institusjonstjenestene bidrar til at tjenestemottaker utfører de oppgaver de mestrer, yter helsehjelp, praktisk bistand med kompetanse som er nødvendig for å ivareta den enkelte tjenestemottaker.

Pårørende er en god og viktig samarbeidspartner i alle deler av tjenestene. Pensjonistforeningene inviterer inn personer fra 24+ for å lære og skape en forståelse av helhetlig innsatstrapp og hva de selv kan gjøre for å klare seg godt i eget hjem. Helselaget og kommunen samarbeider om årlig pårørendeskole til personer med demens sykdom. Psykisk helse- og rustjenesten tilbyr blant annet individuelle samtaler og oppfølging, ulike

type kurs som assistert selvhjelp, mindfulness/avspenning, mestringskurs – kurs i belastningsmestring (KIB) og kurs i depresjonsmestring (KID).

Kommunen har et godt samarbeid med Dokka videregående skole, NTNU Gjøvik og Helse-Inn med elever og studenter i praksis og lærlinger. Det søkes midler for å kunne gi stipend til studenter, kompetansehevende tiltak og utviklingsarbeid til medarbeidere samt deltakelse i utviklingsarbeid som digitalt natt-tilsyn som tjeneste, bærekraftig dronetransport for hjemmetjenesten, utdanning av leger til allmennmedisin (ALIS) og TryggEst. Det brukes hodekamera i samarbeid med spesialisthelsetjenesten ved sårbehandling og VR briller som en del av opplæring og kompetanseutvikling i tjenestene.

3.1 Innledning

Økonomiplanen skal omfatte hele kommunens virksomhet, gi en fireårig realistisk oversikt over sannsynlige inntekter, forventede utgifter og prioriterte oppgaver i planperioden, vise balanse for hvert av årene i økonomiplanen og inneholde utviklingen i sentrale økonomiske størrelser.

Budsjettet og økonomiplanarbeidet har også i år vært utfordrende. Fortsatt relativt høyt rentenivå har gitt behov for økte budsjetter på fellesområdet og høy pris- og lønnsvekst har gitt vesentlig økte kostnader på alle innsatsfaktorer og tjenestekjøp. Tjenesteområdene opplever økte behov både som følge av nye behov, men også økt omfang av tjenester fra de som allerede mottar kommunale tjenester.

Med de utfordringer med merforbruk i den styrbare driften, innen nær alle tjenesteområder, er det helt nødvendig å foreta strukturelle og organisatoriske grep da finansieringen av kommunesektoren ikke øker i takt med de økte behov og forventninger som stilles til tjenestene kommunen skal levere.

Nordre Land kommune må møte endringer i befolkningssammensetningen, med flere eldre og færre yngre, gjennom å dreie ressurser fra barn og unge til eldre i løpet av planperioden. Dette er forsøkt synliggjort i kap 3.4.1 med KS-demografimodell.

For å kunne legge fram et budsjett for 2025 og en økonomiplan 2026-2028 i balanse, må det foretas endringer i hvilke tjenester som tilbys, hvor mye tjenester den enkelte kan forvente og hvor tjenestene tilbys, som vil påvirke innbyggerne i kommunen vår. Det er innenfor alle tjenesteområder et omstillingsbehov for hvert av årene i planperioden. Tiltakene og konsekvensene av dette og framdriften i prosessene vil bli jobbet med kontinuerlig.

Gebyr og brukerbetalinger blir økt i takt med prisstigning og rammeverk ellers. Selvkostgebyrene økes utover lønns- og prisvekst og renteøkning, for å oppnå 100 % kostnadsdekning innenfor alle selvkostområder, i henhold til kommunestyrets vedtak i sak 57/16. Dette medfører økninger i gebyrene på vann- og avløp utover prisvekst for både selvkostområdene Dokka/Torpa og Synnfjellet. Med økning i flere av gebyrene knyttet til det å eie en bolig i Nordre Land, vil kommunale avgifter for en gjennomsnittsbolig (vannforbruk 129 m³) øke med 12,1 % eller ca. kr 2 807,-.

Eiendomsskatten skal, på et overordnet nivå, holdes på 2024-nivå. Dette innebærer at skattesatsen blir redusert fra 3,5 promille i 2024 til 3 promille i 2025. Med reduksjonen i skattesatsen vil den anslåtte veksten i eiendomsskattegrunnlaget på ca. 40 % ikke medføre merinntekter til kommunen og den eiendomsskatten som den enkelte som eier fast eiendom i Nordre Land, bli tilnærmet uendret fra 2024 til 2025. Eiendomsskatteinntektene kan, ved å utnytte inntekspotensialet fullt ut, settes til 4 promille av eiendomsskattetakstgrunnlaget, noe som tilsier et inntekspotensial på ca. kr 9,3 mill. i merinntekter.

En viktig del av prosessen med å utarbeide økonomiplanen er å synliggjøre hvilket økonomisk handlingsrom kommunen har, og hvordan ulike tiltak vil påvirke kommunens inntekter og utgifter. Mens store deler av inntektssiden ligger utenfor kommunens kontroll, vil utgiftssiden i større grad være opp til kommunen å bestemme. Kommunen påvirker eget handlingsrom gjennom evnen til effektivisering og omprioriteringer.

Økonomiplanen for perioden 2025 til 2028 er saldert og tjenesteområdenes nettorammer fremgår i kap. 3.4. Salderinger i hele planperioden synliggjør omstillingsbehov som ligger til organisasjonen i årene som kommer, for å tilpasse kostnadsnivået til inntektene. Det må foretas strukturelle og organisatoriske tiltak for å frigjøre midler til prioriterte satsninger på forebyggende tiltak og ha et driftsnivå i økonomisk balanse.. Gode og sterke fagmiljø er nødvendig for å kunne levere lovpålagte tjenester og rekruttere den kompetansen som skal til for å sikre forsvarlige tjenester på kort og lang sikt. Strukturelle tiltak er nødvendig for å sikre at kommunen kan løse tjenesteleveranser i best mulig grad.

3.2 Forutsetninger og økonomiske rammebetingelser

3.2.1 Nytt inntektssystem

Inntektssystemet fordeler rammetilskudd og omfordeler skatteinntektene mellom kommunene. Rammetilskuddet og skatteinntektene er inntekter som kommunene disponerer fritt, uten andre bindinger fra staten enn gjeldende lover og regler (såkalte frie inntekter). De frie inntektene utgjør hoveddelen av inntektene til kommunene og blir brukt til å finansiere flere ulike oppgaver.

Inntektssystemet sørger for å utjevne ufrivillige kostnadsforskjeller mellom kommunene. Det vil si forskjeller basert på sammensetningen av befolkningen (demografien), bosettingsmønsteret i kommunen eller andre forhold som gjør at kostnadene ved å tilby kommunale tjenester varierer.

Likeverdige tjenestetilbud til alle innbyggere uavhengig av hvilken kommune man bor i, er et grunnleggende prinsipp i inntektssystemet for kommunene, og dette ivaretas gjennom to omfordelingsordninger som fullt ut finansieres av kommunene selv:

- Gjennom skatteutjevningen må kommuner med høye skatteinntekter fra skatt på inntekt og formue overføre deler av sine inntekter til kommuner med lave skatteinntekter.

- I utgiftsutjevningen får hver kommune beregnet et behov ut fra hvilken sammensetning av innbyggere en kommune har, både i forhold til alderssammensetning og visse sosioøkonomiske kjennetegn. I tillegg vektlegges også kommunens geografi. Kommunene, som har et behov per innbygger over landsgjennomsnittet, får et tillegg i sitt rammetilskudd. Dette blir i sin helhet finansiert gjennom tilsvarende trekk i rammetilskuddet fra kommuner med lavere behov enn landsgjennomsnittet.

Utgiftsutjevning i inntektssystemet er basert på en rekke delkostnadsnøkler. Disse delkostnadsnøklerne er til statsbudsjettet for 2025 revidert på bakgrunn av nye analyser og skal bedre fange opp de levekårsutfordringene som den enkelte kommune har.

	2024	2025
Pleie og omsorg	1,322	1,2686
Grunnskole	0,9828	0,9922
Barnehage	0,8010	0,8388
Adm og landbruk	1,0745	1,2480
Sosialtjeneste	0,9103	0,8264
Helse	1,1609	1,1957
Barnevern	0,9070	1,1657
Landbruk	4,3455	
Samlet	1,0954	1,0965

Den største endringen i delkostnadsnøkkel er innenfor området for “pleie og omsorg”. Denne endringen består i hovedsak av økning av vektingen av kriteriene for innbyggere 0-66 år, reduksjon av vektingen for innbyggerne 80-89 år samt en betydelig reduksjon i vektingen av “psykisk utviklingshemmede 16 år og over”.

Også innenfor delkostnadsnøkkelen for “barnevern” er det større endringer. Dette skyldes i hovedsak en endring fra fokus på innbyggerne i aldersgruppen 0-24 år (barna) til fokus på foreldrene (uføre 18-49 år og personer med lav utdanning).

Delkostnadsnøkkelen for “landbruk” er tatt ut og innlemmet i delkostnadsnøkkelen for “administrasjon og landbruk”. Derfor har denne delkostnadsnøkkelen økt betraktelig.

3.2.2 Sentrale føringer fra statsbudsjettet

Støre-regjeringen la fram forslag til statsbudsjett 2025 mandag 7. oktober 2024.

For å sette kommunene i stand til fortsatt å levere gode tjenester, foreslår regjeringen at kommunesektoren får en vekst i frie inntekter på 5,15 milliarder kroner i 2025.

Fylkeskommunen vil få 1,65 milliarder kroner. Veksten er over anslaget i kommuneproposisjonen fra mai 2024. Økningen fra såkalt anslag på oppgavekorrigerede frie inntekter 2024 til 2025, er en økning til kommunene med 5,8 % for landet, mens kommunene i Innlandet i gjennomsnitt får en økning på 6,6 %. Nordre Land får en økning på 7 %.

Regjeringens forslag til statsbudsjett påstås å holde kommunesektorens og fylkeskommunenes handlingsrom mer eller mindre uendret i 2025 i forhold til 2024, når det tas hensyn til merutgifter knyttet til demografi, pensjonskostnader og pris/lønnsvekst. Selv om regjeringen øker de frie inntektene, er det likevel langt fra nok når kommunesektoren allerede mangler rundt 10 milliarder kroner i år.

Kostnadsveksten anslås til 4,1 % (kommunal deflator / veid lønns- og prisvekst) for 2025, herav lønn 4,6 % og prisvekst på 3,0 %.

Den kommunale skattøren angir hvilken andel av skatt på alminnelig inntekt for personlige skattytere som tilfaller kommunesektoren. Det er en langvarig praksis for at skattørene fastsettes med sikte på at skatteinntektene skal utgjøre 40 % av kommunenes samlede inntekter. Det er heller ingen endring for 2025. Skatteinntekter og rammetilskudd vil i 2024 ventes å utgjøre 72 % (77 % når en tar med momskompensasjon) av kommunesektorens samlede inntekter. I statsbudsjettet foreslås at den kommunale skattøren for 2025 økes med 1,8 %-poeng til 12,75 % for å opprettholde målsettingen om at skatteinntektene skal utgjøre 40 % av kommunenes samlede inntekter.

Regjeringen foreslår å redusere merverdiavgiftssatsen på vann og avløp fra 25 til 15 prosent fra 1. mai 2025. Dette vil være besparende for husholdningene. Lavere merverdiavgift på vann og avløp vil bidra til å redusere levekostnadene for husholdninger som har fått kjøpekraften redusert ved høy prisvekst og økt rente. Dette tiltaket vil bidra til å redusere levekostnadene for de aller fleste husholdningene i landet. Med dette tiltaket antas det at reduksjonen i slike avgifter vil bli ca. 8 % for husholdningene for de områder hvor det er full selvkostdekning.

Makspris i barnehage er satt til 2000 kroner, pr. barn fra 1. august 2024. Regjeringen oppgir at 250 millioner kroner av kommunene sin vekst i frie inntekter er begrunnet i behov for å styrke bemanninga i barnehager grunnet et generelt høyt sykefravær og bemanningsutfordringer.

Det foreslås å øke innsatsen av arbeidsmarkedstiltak og nye tilbud til unge med 770 millioner kroner. Målet er å få flere personer i jobb og ikke på trygd. Fokus vil være på unge som står utenfor arbeid og utdanning, og fokus på personer med nedsatt arbeidsevne.

Det er bevilget 400 millioner kroner til bredbånd for 2024. Dette er en del av en plan for å sikre alle husstander og bedrifter tilgang til høyhastighets bredbånd innen 2025.

Det prioriteres å forsterke innsatsen innen området Psykisk helse og rus, med til sammen 150 millioner kroner. Dette benyttes til styrking av lavterskel tjenester innenfor psykisk helse og rusfeltet og til den kommunale helsestasjons- og skolehelsetjenesten.

3.2.3 Økonomiske mål

Før en starter med prioritering av ressurser mellom tjenesteområdene, bør de overordnede mål og rammer for kommunens økonomiske utvikling være fastsatt.

I kommuneloven som trådte i kraft oktober 2019, er det presisert at kommunestyret selv skal vedta finansielle måltall for utviklingen av kommunens økonomi. Nordre Land kommunestyre

fastsatte allerede i Økonomiplan 2014-2017 konkrete mål knyttet til kommunens økonomiske situasjon og det ble vedtatt mål på de mest sentrale størrelsene i kommuneregnskapet;

- netto driftsresultat, og en opptrapping av dette for å komme opp mot statsforvalterens anbefalte nivå.
- mål for egenfinansieringsgrad for investeringer og
- mål på fondskapital (generelt disposisjonsfond) som ble vedtatt i økonomiplan fra 2015.

Netto driftsresultat

Netto driftsresultat er den viktigste indikatoren for sunn driftsøkonomi i en kommune. Det viser hva kommunen sitter igjen med av løpende inntekter etter at løpende utgifter er trukket fra. Det viser derfor hva kommunen har til disposisjon til avsetninger til fond eller overføring til investeringsregnskapet. Statsforvalterens anbefaling om nivå på netto driftsresultat er 1,75 % av brutto driftsinntekter.

Økonomisk mål nr.1:

Budsjettert netto driftsresultat skal være minst 1,75 % av brutto driftsinntekter.

Måloppnåelse i planperioden

	2025	2026	2027	2028
Netto driftsresultat				
Mål	1,75 %	1,75 %	1,75 %	1,75 %
Måloppnåelse i %	1,12%	2,14 %	1,75 %	1,75 %
Måloppnåelse	Nei	Ja	Ja	Ja

Måltallene er beregnet eksklusiv avsetning og bruk av premieavviksfond og eventuell bruk og avsetning i tjenestoområdene.

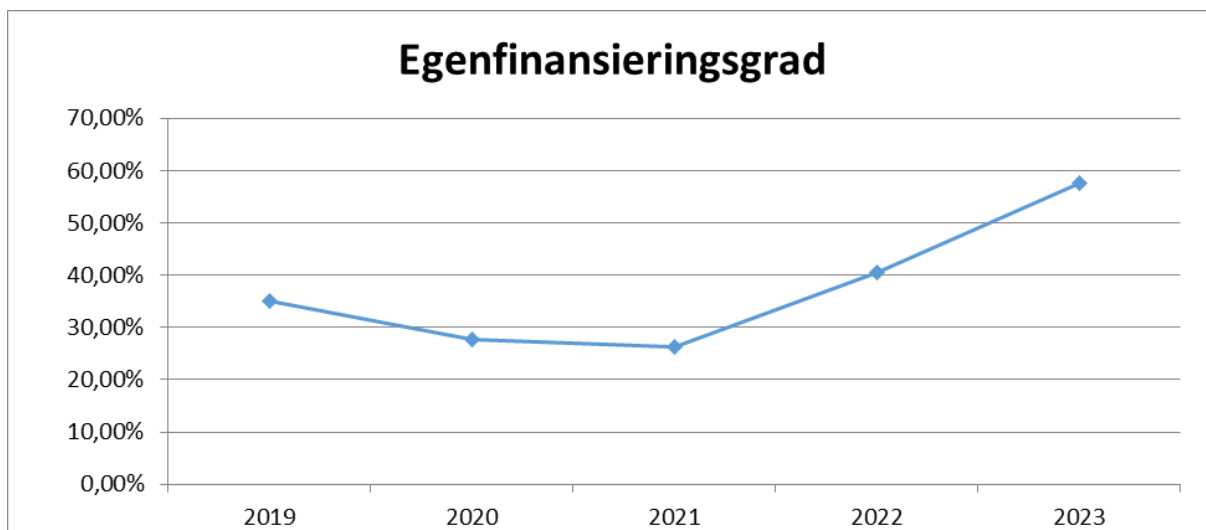
Egenfinansiering av investeringer

Investeringer i anleggsmidler kan finansieres ved frie inntekter i investeringsregnskapet, låneopptak, overføringer fra drift eller ved bruk av tidligere oppsparte midler på investeringsfond. I Nordre Land kommune har det vært flere år med et ekspansivt investeringsnivå. I alle år har en betydelig del av investeringene vært finansiert med lån, og lånegjelden har derfor økt i takt med de høye investeringene. I denne perioden økte også rente- og avdragsbelastningen.

I KOSTRA (Kommune-Stat-rapportering) er det en indikator knyttet til bruk av lån i % av brutto investeringsutgifter. Finansiering av investeringsbudsjettet utover bruk av lån kalles egenfinansiering. Grafen nedenfor viser utviklingen i egenfinansieringen av investeringer:

Økonomisk mål nr.2:

Nordre Land kommune skal ha en egenfinansiering av investeringer på minst 30 %. Målet for egenfinansiering bør gjelde for investeringer utenfor selvkost-området og videreutlån via startlånsordningen.

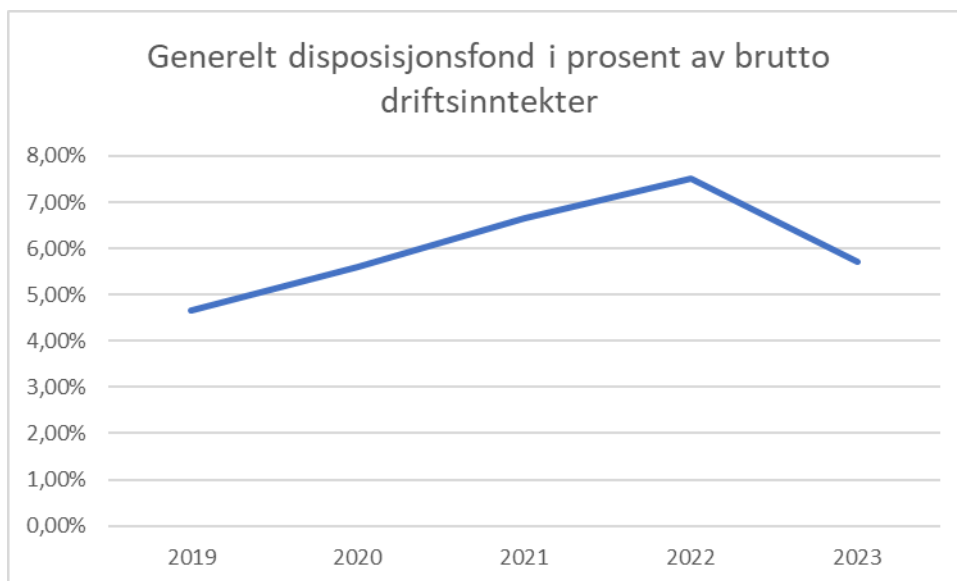
Måloppnåelse i planperioden

	2025	2026	2027	2028
Egenfinansiering				
Mål	30 %	30 %	30 %	30 %
Måloppnåelse i %	24,46 %	19,72 %	28,92 %	31,46 %
Måloppnåelse	Nei	Nei	Nei	Ja

Disposisjonsfond

Kommunens økonomiske soliditet og evne til å takle uforutsette hendelser vil i stor grad avhenge av de frie økonomiske reservene som kommunen har til rådighet. Kommunen bør ha fondsavsetninger som gjør at kommunen kan takle uventede og store negative endringer i utgifter eller inntekter. Kommunens fond består av disposisjonsfond, bundne driftsfond, bundne investeringsfond og ubundne investeringsfond. Det er disposisjonsfondet kommunen står fritt til å bruke, til ulike formål i drift og som følgelig er mest naturlig å sette mål for størrelsen på.

Grafen nedenfor viser utvikling i kommunens generelle disposisjonsfond:

Disposisjonsfondet er kommunens reserve eller sparekonto. I tillegg til generelt disposisjonsfond har Nordre Land også disposisjonsfond som er «øremerket» til konkrete formål, der premieavviksfond er det største. Det er mest hensiktsmessig å ha økonomiske mål på det mest tilgjengelige bufferfondet, altså generelt disposisjonsfond.

Økonomisk mål nr.3:

Innen utgangen av økonomiplanperioden 2025-2028 skal det generelle disposisjonsfondet være minst 10 % av brutto driftsinntekter:

Måloppnåelse i planperioden

	2025	2026	2027	2028
Disposisjonsfond				
Mål				10 %
Måloppnåelse	5,78%	7,11 %	8,63 %	10,08 %
Måloppnåelse i %				Ja

Antatt måloppnåelse i prosent forutsetter at det ikke brukes av generelt disposisjonsfond løpende gjennom budsjettåret og at budsjetterte avsetninger i kommunebidraget blir gjennomført hvert år i planperioden.

3.2.4 Handlingsregler

Med kommuneloven som trådte i kraft oktober 2019, ble det et økt fokus på den langsiktig økonomiske bærekraften med blant annet krav om mål i den økonomiske planleggingen. Nordre Land kommune har i tillegg til målene ovenfor, hatt noen økonomiske handlingsregler som er vedtatt i andre politiske dokumenter, men som ikke tidligere har vært beskrevet inn i økonomiplanen. Det er viktig å beskrive disse handlingsreglene i dette plandokumentet, da de legger føringer for økonomiplanleggingen. Handlingsreglene er:

- Bruk av konsesjonskraftsinntekter i drift – en sunn budsjettpraksis der det langsiktig gjennomsnittlige nivået er det som brukes i drift, overskytende avsettes til fond.
- Selvkostprinsipp – et prinsipp om at Nordre Land kommune skal ha 100 % selvkost slik at den som mottar en tjeneste skal betale hva det totalt sett kostet å produsere den.
- Premieavvik - amortisering og avsetning til premieavviksfond – Nordre Land kommune har 1 års amortisering av premieavviket, og positivt premieavvik avsettes til premieavviksfond for å finansiere kommende åre utgiftsføring.

Bruk av konsesjonskraftsinntekter i drift

Nordre Land kommune ble, i forbindelse med Dokka-utbyggingen, tildelt en konsesjonskraftmengde på totalt 39,8 GWh. Konsesjonskraften kan benyttes til eget bruk eller selges. Nordre Land kommune har i alle år solgt sin konsesjonskraftmengde i markedet, enten til spotpris (løpende strømpris) eller ved at hele eller deler av kraftmengden er solgt til en avtalt fastpris for hele året.

Strømpriser varierer fra år til år. I år med høye strømpriser vil kommunen få høye inntekter fra salg av sin konsesjonskraft, mens inntektene er lavere i år med lave strømpriser. For å unngå å måtte forholde seg til sterkt varierende kraftpriser de siste årene vedtok kommunestyret i Nordre Land kommune (sak 118/21 i møte av 16.12.2021) at kraftinntekter utover en «referansepris» skal avsettes til et kraftfond. På denne måten budsjetterer ikke kommunen med samlede konsesjonskraftsinntekter det enkelte år, men forholder seg til en «normalpris» som legges inn i budsjettet. På denne måten vil kommunen også kunne opprettholde sine budsjetterte kraftinntekter i år med lave kraftpriser, på den måten at det da kan brukes av kraftfondet for å opprettholde den årlige budsjettinntekten.

For å opprettholde en sunn budsjetteringspraksis videreføres det derfor et gjennomsnittsnivå på kraftinntektene. De siste årene har «referanseprisen» på konsesjonskraft vært satt til 42,3 øre pr. KWh netto. Dette innebærer at dette inntektsnivået legges inn i driftsbudsjettet, og overskytende søkes avsatt til et kraftfond. I de årene hvor oppnådd kraftpris overgår denne satte referanseprisen, avsettes overskytende til kraftfond. Tilsvarende brukes av et oppbygd kraftfond i de årene hvor oppnådd kraftpris er lavere enn den satte referanseprisen.

Brutto budsjetteres det med en konsesjonskraftpris på 54,99 øre/KWh. Differansen på 54,99 øre og 42,3 øre er OED-pris (kommunens kjøpspris) på 12,31 øre, innmatingspris på 0,143 øre og energiledd på 0,24 øre.

Selvkostprinsipp

Prinsippet om selvkost innebærer at abonnentene skal betale for å få levert en vare eller tjeneste, og at gebyrene kommunen mottar fra abonnentene ikke overstiger den kostnaden det innebærer å produsere denne varen eller tjenesten.

Årlige gebyrer gjelder for det året de er vedtatt for. Dette betyr at dersom det blir nye tilknytninger i selvkostområdet, kan dette innebære at de årlige abonnementsgebyrene reduseres.

For sist avlagte årsregnskap (2023) ligger selvkostgebyrene på:

Selvkostgebyr	Selvkostgrad i %	Selvkostfond
Vann Dokka/Torpa	86,9 %	- 2 427 636,-
Avløp Dokka/Torpa	65,9 %	-328 569,-
Privat/spredt avløp Dokka/Torpa	97,8 %	-137 204,-
Vann Synnfjell Øst	56,5 %	-8 146 604,-
Avløp Synnfjell Øst	50,7 %	-11 441 423,-
Feiing	99,8 %	-137 898,-
Renovasjon	79,9 %	-3 045 271,-

Som det fremgår av tabellen ovenfor har alle selvkostområder negative selvkostfond. Dette betyr at kommunen har forskuttert finansiering av disse selvkostområdene. Prinsippet for selvkostområdene er at abonnentene skal betale det som det koster å levere disse tjenestene, og kommunen kan derfor dekke inn igjen forskutteringen gjennom økning av selvkostgebyrene.

Kommunestyret vedtok i K-sak 57/16 i møtet av 6. september 2016 etablering av et nytt selvkostområde i Synnfjell Øst. Vedtakets punkt 2 er at det Synnfjell Øst som selvkostområde skal drives med 100 % selvkost. Nordre Land kommune kjøpte vann- og avløps-infrastrukturen i Synnadalen i 2018. Siden 2019 har kommunen krevd inn vann- og avløpsgebyrer for Synnfjell Øst.

Det legges til grunn av vedtaket om selvkost i Synnfjell Øst implisitt også skal forstås som at det skal være selvkost for de andre selvkostområdene vann, avløp og renovasjon på Dokka/Torpa.

Det er ikke tilstrekkelig antall abonnenter i 2024 til å finansiere vann- og avløpsanleggene i Synnfjell Øst-område med dagens nivå på vann- og avløpsgebyrene. Dette innebærer at inntektene må økes enten i form av tilknytningsgebyrer som følge av nye tilknyttede eiendommer eller i form av økte årlige gebyrer fra eksisterende abonnenter dersom en skal oppnå prinsippet om 100 % selvkost.

For å oppfylle kommunestyrets vedtak om selvkostprinsippet, er det altså nødvendig å øke gebyrene på selvkostområdene, utover lønns- og prisvekst og renteøkning.

Selvkostgebyrene innenfor vann og avløp er todelte, ved at det er en fastavgift og en variabel avgift (knyttet til forbruk i m3).

Innenfor selvkostområdet Dokka/Torpa blir det foreslått å øke fastavgiften med 5 %. Forbruksavgiften foreslås økt med henholdsvis 14,7 % for vann og 45 % for avløp. Etter disse økningene vil en gjennomsnittsbolig betale ca. kr. 25 908,- i avgifter til vann, avløp og renovasjon. Tilsvarende tall for 2024 var kr. 23 101,- noe som innebærer en gjennomsnittsøkning på 12,15 %.

Innenfor selvkostområdet Synnfjell Øst blir det foreslått å øke fastavgiften med 25 %. Forbruksavgiften for vann foreslås økt fra kr 25,- til kr 104,- pr m2 og for avløp fra kr 50,- til kr 208,- pr m3. Etter disse økningene vil en gjennomsnittsfritidsbolig (med et forbruk på 40 m3) betale ca. kr 28 792,- i avgifter til vann og avløp. Tilsvarende tall for 2024 var kr 15 625,- noe som innebærer en gjennomsnittsøkning på 84,2 %. Gitt disse forutsetningene vil

selvkostområdet Synnfjell Øst ha 100 % selvkostdekning for 2025. Til tross for disse betydelige endringene vil det fremførbare underskuddet opprettholdes på nær samme nivå.

Premieavvik - amortisering og avsetning til premieavviksfond

Nordre Land kommune har ett års amortisering av premieavviket. Dette betyr at hele premieavviket utgiftsføres året etter at det oppstår. De fleste andre kommunene i Norge deler utgiftsføringene (amortiserer) over 7 år. Dette medfører at samlet pensjonskostnad for Nordre Land kommune vil svinge mer, siden hele premieavviket utgiftsføres påfølgende år, men samtidig opparbeides det ingen «pensjonsbombe» i balansen. Ett års amortisering gir et mer korrekt uttrykk for årsregnskapet, da pensjonsutgifter ikke skyves ut i tid.

I tillegg har Nordre Land kommune innarbeidet en sunn økonomisk praksis, der positivt premieavvik avsettes til et premieavviksfond (disposisjonsfond) for finansiering av neste års tilsvarende utgiftsføring av forrige års positive premieavvik. Den store bruken og avsetningen til premieavviksfond, påvirker netto driftsresultat i stor grad. Siden dette kun er en ettårsforskyvning, holdes denne bruken og avsetningen utenfor ved beregning av måloppnåelse på målet knyttet til nettodriftsresultat.

3.2.5 Forutsetninger ved framskrivingen

Budsjettet for 2025 bygger på opprinnelig budsjett fra 2024, økt med antatt gjennomsnittlig lønnsvekst på 5,2 % og prisstigning på 3,7 % i 2024. Videre utover i økonomiplanperioden fremskrives forutgående års budsjett med en antatt veid lønns- og prisvekst (deflator) for året, det vil si at budsjett 2026 bygger på budsjett 2025 framskrevet med en deflator på 4,1 %. I tillegg innarbeides konsekvensjusteringer, det vil si økonomiske endringer som følge av allerede fattede politiske vedtak og økonomiske endringer som følge av endringer som kommunen eller det enkelte tjenestoområdet ikke kan påvirke.

Pensjonskostnaden i Statens Pensjonskasse (gjelder for lærere) for 2024 er 7,7 %. Denne satsen videreføres i planperioden. For øvrige kommunalt ansatte, som er del av pensjonsordningen i Kommunal Lands Pensjonskasse (KLP), er satsen beregnet til 17,43 % for hele økonomiplanperioden.

Et rent fremskrevet budsjett fra 2024 til 2025, med de nevnte forutsetninger for lønns- og prisvekst, og forutsatt videreføring av budsjettet driftsnivå, innebærer en videreføring av driften fra 2024 uendret i nær balanse. I tillegg har det i løpet av budsjettprosessen fremkommet prioriterte konsekvensjusteringer for kr 7,688 mill. og prioriterte nye tiltak med kr 0,61 mill.

3.3 Rammer for tjenesteområdene 2025-2028 med budsjett 2025

3.3.1 Overordnede forutsetninger for tjenesteområdenes rammer

Konsekvensjusteringer

Innenfor tjenesteområdenes budsjettammer i planperioden er det lagt inn forutsetninger om dekning av kjente konsekvensjusteringer. I denne sammenheng er konsekvensjusteringer begrenset til

- Konsekvenser av Stortingsvedtak (som f.eks. makspris barnehage)
- Konsekvenser av kommunestyrevedtak (som f.eks. midlertidig videreført drift ved Solheim barnehage)
- Konsekvenser av økte behov gjennom fattede enkeltvedtak om tjenester (som f.eks. nye vedtak om avlastning)
- Konsekvenser av andre ytre forhold som kommunen ikke selv kan påvirke (som f.eks. økte kostnader med nytt anbud for vintervedlikehold)

Nye tiltak

Det er i fremlagte budsjett for 2025 og økonomiplan for 2026-2028 ikke funnet rom for å prioritere nye tiltak i særlig grad. Dette som følge av at hele den økonomiske rammen er prioritert til å videreføre i størst mulig grad de allerede etablerte tjenestetilbud som gis til innbyggerne. Det eneste nye tiltaket som er lagt inn i rammene er kr. 0,61 mill. til informasjonssikkerhetstiltak innenfor IKT. Dette er en prioritering som er tydeliggjort etter en anbudsprosess for overvåkingstjenester, og er en naturlig konsekvens av dataangrepet som skjedde mot Østre Toten.

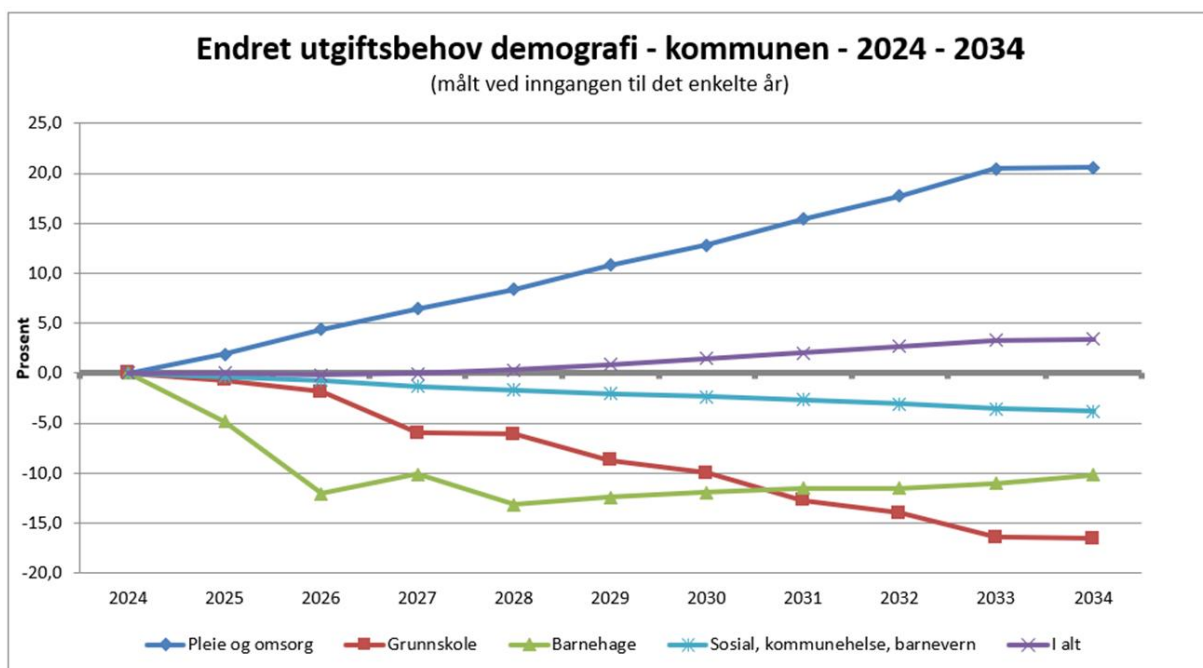
KS-demografimodell

Hver kommune får gjennom KS-demografimodell et beregnet anslag for hva befolkningsframskrivninger vil kunne bety for kommunens brutto utgiftsbehov til sentrale velferdstjenester som grunnskole, barnehage og pleie og omsorgstjenester. I beregningene benyttes landsgjennomsnittets utgifter per innbygger i 2024-kroner.

Modellen viser altså hvordan kommunens brutto utgiftsbehov innenfor sentrale velferdstjenester påvirkes av befolkningsendringer, gitt landsgjennomsnittsutgifter per innbygger. Endringer i brutto utgiftsbehov, som fremkommer i modellen, vil dermed måtte finansieres av både frie inntekter, øremerkede tilskudd og brukerbetalinger etc.

Modellen er primært laget for å vise forventede utviklingstrekk for brutto utgiftsbehov framover og tar utgangspunkt i SSBs middelalternativ (MMMM) for fruktbarhet, levealder, innenlands flytting og netto innvandring ved beregning av antall innbyggere fremover.

KS sin modell viser endringene i utgiftsbehovet innenfor barnehage, skole og innen pleie og omsorg som en konsekvens av framskrivingene av befolkningssammensetning:

Med et blick på prognosen for år 2034 vises at økningen i pleie- og omsorgstjenesten på ca. 22 % er høyere enn reduksjonen i utgiftsbehovet innen grunnskole (på ca. 17 %) og barnehage (på ca. 10 %). Det totale utgiftsbehovet til Nordre Land kommune øker derfor marginalt (den lilla grafen). En liten økning i det totale utgiftsbehovet, vil kun gi en liten økning i rammetilskuddet. Det betyr at økningen i pleie- og omsorgstjenesten primært må dekkes gjennom omprioritering av ressurser.

En kan bruke endringer i utgiftsbehovet i de ulike tjenestene til å lage en forenklet matematisk modell for å synliggjøre hvilke kronebeløp det er snakk om i nødvendige omstillingene i kommunen som følge av befolkningsendringene. Dette er svært forenklet, da det kun er de objektive kriteriene som brukes i utgiftsutjevningen som legges til grunn.

3448 NORDRE LAND

Anslag årlig endring i kommunens utgiftsbehov (i 1000 kroner) per tjenesteområde som følge av befolkningsendringer

(2024 kroner og endring fra 1.1.2024)

Endring	Pleie- og omsorg	Grunnskole	Barnehage	Sosial	Kommunehelse	Barnevern	SUM
utgiftsbehov per 1.1							NORDRE LAND
2025	4 728	-909	-3 459	-339	182	-189	14
2026	6 049	-1 454	-5 171	-207	136	-333	-980
2027	5 156	-5 272	1 361	-201	-23	-382	639
2028	4 741	-182	-2 177	-239	68	-189	2 021
2029	5 982	-3 272	544	-176	93	-239	2 932
2030	4 910	-1 636	351	-281	126	-133	3 337
2031	6 492	-3 454	272	-230	137	-265	2 951
2032	5 726	-1 636	0	-457	240	-194	3 680
2033	6 660	-3 091	351	-331	156	-273	3 473
2034	381	-182	623	-304	85	-27	577
Sum 2025-2034	50 826	-21 089	-7 306	-2 765	1 201	-2 225	18 642

Den forenklete beregningsmodellen viser ikke hvordan omfordelingen faktisk kommer til å bli, men den synliggjør at det fra statens side forventes vesentlige omfordelinger. Nordre Land må hensynta de lokale utfordringer og prioritere og satse på det vi mener er det beste for innbyggerne i kommunen. Tabellen over synliggjør endret ressursbehov i tjenestene, men den viser også at kommunen totalt sett må gjennomføre endringer i form av effektivisering og strukturelle grep anslått til kr. 18,6 mill. i en ti-årsperiode.

Befolkningsprognoser bygger på valg av forutsetninger og vil ikke være eksakte, men de synliggjør trender eller utviklingstrekk som kommunen må forholde seg til. Med lokale tiltak kan det stimuleres til økt tilflytting eller at færre velger å flytte ut av kommunen og dette vil kunne gi mindre nedgang i antall innbyggere i Nordre Land i de yngste aldersgruppene.

I budsjettet for 2025 og videre utover i økonomiplanen for 2026-2028 er det valgt å legge inn omstillingsbehov innenfor tjenesteområdene 0-24 og 24+ i henhold til den presenterte KS-demografimodell.

3.3.2 Kommunebidraget

Det er summen av kommunebidraget som skal fordeles enhetene til å dekke framskrivninger av budsjettet med lønns- og prisveksten, konsekvensjusteringer og nye tiltak.

Tekst	B 2024	B 2025	B 2026	B 2027	B 2028
Skatt på inntekt og formue	-174 718	-191 711	-199 647	-208 914	-217 539
Naturressursskatt	-7 200	-6 700	-6 700	-6 700	-6 700
Eiendomsskatt	-33 000	-33 500	-33 500	-33 500	-33 500
Rammetilskudd	-313 064	-328 059	-344 462	-357 172	-368 247
Statl. kompensasjonstilskudd	-1 800	-2 300	-2 100	-1 900	-1 700
Integreringstilskudd	-10 445	-12 745	-12 745	-12 745	-12 745
Renter på lån	35 261	31 652	31 652	31 652	31 652
Renter på formidlingslån	-4 200	-4 200	-4 300	-4 400	-4 500
Renter - ansvarlig lån	-4 200	-4 200	-4 200	-4 200	-4 200
Renter - bankinnskudd	-5 000	-6 000	-6 000	-6 000	-6 000
Renter på fond/alternative plasseringer	-2 000	-2 000	-2 000	-2 000	-2 000
Avdrag på lån	37 960	37 658	38 658	39 658	40 658
Avsetning til disposisjonsfond	2 345	6 738	11 235	13 137	15 138
Avsetning til kraftfond	3 916	0	0	0	0
Overføring til inv.regnsk.	2 300	2 300	2 300	2 500	2 960
Sum kommunebidrag	-473 845	-513 068	-531 810	-550 585	-566 724

For Nordre Land kommune er det beregnet skatteinntekter fra formues- og inntektsskatt samt naturressursskatten for 2025 på kr 198,411 mill. Beregnede skatteinntekter videre i planperioden er beregnet ut fra en årlig vekst i Nordre Land kommunes formues- og inntektsskatt på 4,0 %.

Nordre Land kommunes rammetilskudd for 2025 er fremkommet ved bruk av KS-prognosemodell. Samlet rammetilskudd for 2025 blir da beregnet til kr 328,059 mill. Til sammenligning ble rammetilskuddet for 2024 opprinnelig budsjettet med kr 313,064 mill.

Utgiftsutjevningen og innbyggertilskuddet for 2025 er basert på folketallet pr 1.7.2024 (6.495), mens inntektsutjevning blir utbetalt basert på folketallet pr 1.1.2025. I budsjettet er det antatt 6.485 innbygger 01.01.2025, tilsvarende framskrevet folketall fra SSB brukt av KS i prognosemodellen. Det er en viss usikkerhet knyttet til størrelsen på det endelige rammetilskuddet siden folketall 1.1 ikke er kjent. Sammenlignet med 2024 vil summen av budsjetterte skatter og rammetilskudd øke fra 494,982 mill. i opprinnelig budsjett 2024 til kr 526,47 mill. i 2025.

Rammetilskuddet videre utover i planperioden fra 2026 og utover, er beregnet med utgangspunkt i det beregnede tilskuddet i KS-prognosemodell basert på statsbudsjettet for 2025. Elementene i rammetilskuddet er beregnet etter samme folketall som tilskuddet for 2025.

Budsjetterte eiendomsskatteinntekter er i 2025-budsjettet satt til kr 33,5 mill. Ca. kr 22,5 mill. er knyttet til skatteobjekter som bolig- og fritidseiendommer, tomter og næringseiendommer. Eiendomsskatt på vannkraftverk/kraftnettet er anslått til kr 11 mill. Budsjettforslaget viderefører den alminnelige eiendomsskattesatsen på 7 promille i planperioden. Denne benyttes på vannkraftverk/kraftnett og næringseiendommer (inkludert tidligere verk og bruk). For bolig- og fritidseiendommer samt ubebygde tomter ligger det inne en differensiert eiendomsskattesats på 3 promille i 2025. Satsene for eiendomsskatt er uendret i planperioden, med vil kunne bli foreslått endret fra 2026 som følge av erfaringstall fra 2025.

Rentekompensasjonstilskuddet er et tilskudd knyttet til utbyggingen av skoler (barneskoleutbyggingen i forbindelse med reform 97), omsorgsboliger, sykehjem og senest rentekompensasjon ved utbedring av kirkebygg. Kompensasjonstilskuddet er anslått til kr 2,3 mill. i 2025. Dette er en økning fra nivået i budsjettet for 2024 og skyldes erfaringstall fra sist avlagte regnskapsstørrelser som følge av et økt rentenivå. Beregningene utover i planperioden er gjort med en trinnvis reduksjon videre utover i økonomiplanperioden. Rentekompensasjonstilskuddsordningen for skolebygg ble utfaset 31.12.2016, og nye prosjekter blir derfor ikke omfattet av tilskuddsordningen.

Fra og med budsjett 2019 ble frie inntekter knyttet til flyktninger og asylsøkere budsjettert i kommunebidraget. De frie inntektene er integreringstilskudd og ekstratilskudd knyttet til enslige mindreårige asylsøkere. Generelle tilskudd knyttet til flyktninger er budsjettert med kr 12,745 mill. i 2025. Integreringstilskuddet er budsjettert etter Nordre Land kommunes andel av Land flyktningsjenestes budsjetterte kostnader ved mottak av totalt 105 flyktninger, hvorav Nordre Lands andel er 50 flyktninger. Merinntekter knyttet til integreringstilskudd, utover andel i Land flyktningsjeneste vil dekke merutgifter kostnader ved bosetting av flyktninger innenfor andre kommunale tjenester herunder barnehage og skole.

Ved beregning av renter og avdrag på innlån for 2025 er det tatt utgangspunkt i betalte avdrag i 2023, samt beregnet økning som følge av låneopptak for 2024. Renten for 2025 er beregnet med bakgrunn i faktisk lånemasse. Det forutsettes låneopptak til investeringer mot slutten av året, og det er derfor ikke tatt høyde for renter og avdrag knyttet til låneopptaket i 2025 før i 2026-budsjettet.

Vi har vært gjennom en periode med særdeles lavt rentenivå: De siste par årene har imidlertid rentenivået steget og ligger i dag nærmere et "normalrentenivå". Rentenivået på flytende rente var i 2024-budsjettet 5,45 %. Norges Bank har gjennom 2024 holdt styringsrenten uendret. I budsjettet for 2025 ligger det inne en forutsetning om gjennomsnittlig flytende rente på 5,0 % for ordinære lån med flytende rente og 4 % for lån i Husbanken. Fastrentelån er beregnet med reelt rentenivå. Budsjetterte renteutgifter forutsetter 3-4 rentenedganger de første 9 månedene i 2025.

Renteinntekter knyttet til formidlingslån er budsjetter med bakgrunn i regnskapsførte inntekter på området for 2023. Økt utlån og høyere rente medfører at det er lagt inn en forventning om en økning i inntektene på kr 100 000,- det enkelte år i planperioden.

Budsjetterte renteinntekter på ansvarlig lån i Vokks AS er budsjettert med 7,0 % rente av ansvarlig lån på kr 60 mill. Budsjetterte inntekter på kr 4,2 mill. ligger inne for hele økonomiplanperioden 2025-2028.

Renter på fond/alternative plasseringer videreført med kr 2 mill. Disse finansinntektene er vanskelig å budsjettere, da avkastningen i hovedsak er avhengig av utviklingen i aksjemarkedet.

For andre renteinntekter er budsjettert avkastning økt med økende rentenivå. Høye premieinnbetalinger på pensjon og låneopptak sent på året påvirker størrelsen på innestående i rentebærende bankinnskudd. Generelt gir høyere rente og høyere saldo på bankkontoen høyere renteinntekter. Budsjettet for 2025 er beregnet som følge av erfaringstall fra sist avlagte regnskap.

Økonomiske handlingsmål omfatter kommunebidragets linjer for avsetning til fond og overføring til investeringsbudsjett. Avsetning til disposisjonsfond i økonomiplanperioden er beregnet utfra de forutsetninger om at økonomiske mål skal nås innen utgangen av planperioden. Budsjettert avsetning til disposisjonsfond utgjør, sammen med overføring til investeringsbudsjettet, de to parametere som inngår i beregningen av netto driftsresultat. Det økonomiske målet for netto driftsresultat (eksklusiv avsetning og bruk av premieavviksfondet) er i de siste års vedtatte økonomiplandokumenter vedtatt til 1,75 % av brutto driftsinntekter. Beregning av de økonomiske mål, som oppgis i tabellen for kommunebidraget ovenfor, gir ikke måloppnåelse i planperiodens to første år når det gjelder netto driftsresultat. For målet om størrelsen for generelt disposisjonsfond vil målet nås ved utgangen av 2028. Dette er næyere omtalt i kap. 3.2.3.

Når det gjelder konsesjonskraftsalg er det viktig å sikre kommunen en forutsigbarhet, gjennom å forholde seg til en mer langsiktig referansepris i planperioden. For å opprettholde en sunn budsjetteringspraksis, videreføres det derfor et gjennomsnittsnivå på kraftinntektene, i denne sammenheng foreslått til netto 42,3 øre pr. KWh netto. Dette innebærer at dette inntektsnivået legges inn i driftsbudsjettet, og overskytende søkes avsatt til et kraftfond. I de årene hvor oppnådd kraftpris overgår denne satte referanseprisen, avsettes overskytende til kraftfond. Tilsvarende brukes av et oppbygd kraftfond i de årene hvor oppnådd kraftpris er lavere enn den satte referanseprisen. Ved å ikke avsette merinntekter utover referansepris, vil merinntekter ett år gi budsjettutfordringer i kommende budsjettår. I denne planperioden budsjetteres med en konstant oppnådd konsesjonskraftpris tilsvarende referanseprisen, og derfor budsjetteres det ikke med en avsetning til kraftfond i kommunebidraget.

3.3.3 Politisk styring

	2025	2026	2027	2028
Ramme 2024	4 550 000			
Framskrevet ramme	4 654 000	4 874 000	4 654 000	4 874 000
Konsekvensjusteringer	220 000	-220 000	220 000	-220 000
Salderingstiltak				
KORRIGERT RAMME	4 874 000	4 654 000	4 874 000	4 654 000

Politisk styring omfatter politiske råd, utvalg og arbeid med valggjennomføring.

Konsekvensjusteringer:

Det arrangeres valg hvert andre år, og rammene for politisk styring blir endret i forhold til dette. Utgifter til valggjennomføring beregnes til om lag kr 220 000,-. I 2025 skal det gjennomføres stortingsvalg, og rammen økes derfor for denne gjennomføringen. Det er videre lagt inn midler til valget i 2027 (Kommune- og fylkestingsvalg).

Salderingstiltak:

Det er ikke lagt inn krav om salderingstiltak innenfor politisk styring, men det er lagt en utfordring til effektivisering/reduksjoner, da rammene nominelt er opprettholdt på sammen nivå som i 2025 i hele planperioden.

3.3.4 Tilleggsbevilgninger

	2025	2026	2027	2028
Ramme 2024	232 000			
Framskrevet ramme	241 000	241 000	241 000	241 000
KORRIGERT RAMME	241 000	241 000	241 000	241 000

Tilleggsbevilgninger inneholder midler til ordførerens disposisjon, kr 20 000,- til den årlige eldredagen arrangert i regi av eldrerådet og kr 40 000,- til tilskudd Mental Helse. Rammene er i planperioden opprettholdt på et nominelt nivå.

3.3.5 Sentral lønnsnett

	2025	2026	2027	2028
Ramme 2024	14 716 000			
Fremskrevet ramme	15 481 000	18 324 000	18 160 000	19 036 000
Fordeling skjevheter lokale + kap 3/5	2 000 000	-1 000 000		
KORRIGERT RAMME	17 481 000	17 324 000	18 160 000	19 036 000

Dette området inneholder sentral avsetning til lønnsoppgjøret for kommende år. Rammen for sentral avsetning til lønnsoppgjør økes med kr 2 mill. fra 2024 til 2025 for å sikre en tilstrekkelig lønnskompensasjon som følge av lønnsoppgjøret i 2024. Denne ekstrabevilgningen skal sikre at avdelinger/tjenesteområder med en lønnsøkning utover de kompenserte 5,2 % sikres tilstrekkelig lønnsbudsjett i opprinnelig budsjett 2025. Fra 2026 reduseres denne ekstrabevilgningen til kr. 1,0 mill.

3.3.6 Organisasjonsutvikling

	2025	2026	2027	2028
Ramme 2024	40 960 000			
Framskrevet ramme	43 150 000	43 808 000	45 040 000	46 322 000
Konsekvensjusteringer	-1 052 000			
Nye tiltak	610 000			
Salderingstiltak	-625 000	-500 000	-500 000	-500 000
KORRIGERT RAMME	42 083 000	43 308 000	44 540 000	45 822 000

Organisasjonsutvikling omfatter den administrative ledelsen samt utviklingsavdelingen, stabsavdelingene HR og service og Økonomi og IKT.

Konsekvensjusteringer:

Kostnader med bruk av digitale fagsystemer som journalsystem innen omsorg (Geric), helse (HsPro), oppvekst (Feide), kartløsning og ressursstyringsmodul for turnus flyttes til tjenesteområdene.

Nye tiltak:

KS Innlandet / Digi-Innlandet har på vegne av 52 kommuner og fylkeskommuner inngått en rammeavtale på såkalte SOC-tjenester. (SOC-tjenester er sikkerhetstjenester som overvåker, forhindrer, oppdager ulike typer sikkerhetstrusler og hendelser døgnet rundt.). Dette er tjenester som ikke Nordre Land kommune har i tilstrekkelig grad i dag. Dette er tjenester som er kostbare, men gjennom denne fellesavtalen har vi fått priser som vi ikke kunne ha oppnådd på egenhånd. Det er prioritert kr. 610 000,- for å sikre en oppstart av informasjonssikkerhetstiltak innenfor denne rammeavtalen, slik at informasjonssikkerheten bedres.

Saldering:

Tjenesteområdet organisasjonsutvikling står overfor budsjettutfordringer, noe som gjør det nødvendig å redusere stillingsressurser innen utviklingsenheten. Denne enheten, som allerede er relativt liten, har ansvar for en rekke viktige oppgaver, inkludert utviklingsarbeid, digitalisering, generell saksbehandling, kommunikasjon, folkehelse og å gi svar på diverse høringer.

En reduksjon i stillingsressursene vil kunne påvirke både kapasiteten og effektiviteten i håndteringen av disse arbeidsområdene. Særlig vil det kunne merkes innen prosjekter som krever kontinuerlig utviklingsarbeid, fremdriften i digitaliseringsprosjekter, og evnen til å respondere på høringer og kommunikasjonsoppgaver på en tilfredsstillende måte. Økt arbeidsbelastning på gjenværende ansatte vil også kunne utfordre arbeidsmiljøet og risikere å redusere kvaliteten på tjenestene.

Til tross for behovet for stillingskutt, vil det bli jobbet aktivt med å finne kompenserende tiltak for å opprettholde kvaliteten og fremdriften i enhetens oppgaver. Dette kan inkludere prioritering av de mest kritiske arbeidsoppgavene, økt samarbeid på tvers av kommunens avdelinger, samt vurdering av midlertidige ressurser eller prosjektstøtte for å sikre at nødvendige utviklingsprosjekter og digitaliseringsinitiativer blir ivarettatt. Arbeidsgiver vil i tillegg legge vekt på å ivareta arbeidsmiljøet og støtte opp om de gjenværende ansatte i denne utfordrende perioden.

Oppsummering: Samlet sett vil reduksjonen i stillingsressurser i utviklingsenheten kunne påvirke enhetens evne til å levere på flere viktige oppgaver. Det er likevel et mål å finne løsninger som kan kompensere for reduserte ressurser, slik at kommunen fortsatt kan ivareta sine utviklingsbehov og opprettholde tjenestekvaliteten på et tilfredsstillende nivå.

3.3.7 Næring

	2025	2026	2027	2028
Ramme 2024	-29 642 000			
Framskrevet ramme	-29 642 000	-20 872 000	-20 872 000	-20 872 000
Tilbakeføring	29 642 000	16 871 000	16 871 000	16 871 000
Salg av konsesjonskraft	-16 871 000	-16 871 000	-16 871 000	-16 871 000
Utbytte fra VOKKS	-4 000 000			
KORRIGERT RAMME	-20 871 000	-20 872 000	-20 872 000	-20 872 000

Konsesjonskraften er for 2025 budsjettert med en brutto referansepris på 54,99 øre pr. kWh for hele konsesjonskraftmengden på 39,8 GWh.

Med en antatt kjøpspris og innmatingskostnader på 12,69 øre/kWh, blir det da et budsjett på kr 16,871 mill.

Det foreslås å videreføre praksisen med en referansepris på 42,3 øre/kWh netto for budsjettårene 2025 og utover i økonomiplanperioden. Eventuell oppnådd salgpris utover referanseprisen, som følge av eventuelt salg til fastpris foreslås avsatt til et kraftfond, se kap. 6.6.2 om Kommunebidraget.

Forventet utbytte fra Vokks er i økonomiplanperioden er lagt med kr 4,0 mill.

3.3.8 Kirkelig fellesråd

	2025	2026	2027	2028
HERAV OVERFØRT KIRKELIG FELLESRÅD 2024	5 736 000			
Ramme 2024 Andre kirkelige formål	89 000			
Framskrevet ramme	6 130 000	6 260 000	6 060 000	5 960 000
Herav fremskrevet kirkelig fellesråd	6 034 000			
Salderingstiltak	-117 000	-200 000	-100 000	-100 000
KORRIGERT RAMME	6 013 000	6 060 000	5 960 000	5 860 000
HERAV OVERFØRING TIL KIRKELIG FELLESRÅD 2025	5 917 000			

Kommunen har finansieringsansvaret for kirkelig fellesråd jfr. «Lov om tros- og livssynssamfunn» § 14.

Det er i planperioden lagt inn salderingsutfordringer for kirkelig fellesråd. Dette må løses gjennom effektivisering og reduksjon av tjenesteomfang.

3.3.9 Tjenesteutvikling 0-24

	2025	2026	2027	2028
Ramme 2024	172 796 000			
Framskrevet ramme	181 851 000	190 682 000	189 628 000	192 620 000
Konsekvensjusteringer	4 028 000	-651 000	-281 000	-281 000
Salderingstiltak		-1 000 000		-2 530 000
Omstillingstiltak	-2 707 000	-6 696 000	-4 135 000	-2 829 000
KORRIGERT RAMME	183 172 000	182 335 000	185 212 000	186 980 000

Tjenesteutvikling 0-24 omfatter tjenesteområdene helsesykepleiertjenesten, barnehage, grunnskole, PPT, NAV, flyktningetjeneste og barnevern.

Ut fra de gitte økonomiske rammene, som legger premissene for nivå på tjenesteytingen, jobbes det ut fra lovverk og føringer med fokus på kvalitet og tjenesteleveranse. Det er nødvendig å se på stillingsressurser i økonomiplanperioden, for å kunne levere et budsjett i balanse.

Sett i lys av den demografiske utviklingen og tilgjengelige ressurser, må det foretas strukturelle og organisatoriske tiltak for å imøtekomme de behov tjenestemottakerne har. Det må ses på muligheter for å ta ut gevinster og effektiviseringspotensialer av strukturtiltak, som vil bidra til å kunne dreie ressursene til styrket innsats inn mot tjenestemottakerne.

Det er for budsjett 2025 fokusert på å beholde de tiltak man har. Nye tiltak er derfor ikke prioritert.

Konsekvensjusteringer:

- Oppfyllelse av beregnet pedagognorm i barnehagene
- Kompensert for økte spesialpedagogiske tiltak i barnehage
- Kompensert for reduserte inntekter som følge av fastpris barnehage
- Kompensert for økt minstepris kvalifiseringsprogram-mottakere
- Kompensasjon for reduserte inntekter som følge gratis ½-dagsplass i SFO
- Intern administrativ overføring av ressurser til husbankbehandling fra Samfunnsutvikling
- Kompensert for midlertidig videreført drift av barnehageavdeling i Solheim
- Økte reiseutgifter og leasing-utgifter som følge av to Nav-lokasjoner
- Økte driftsutgifter som følge av familieveilederressurs
- Kompensert for økte utgifter som følge av etablering av Land flyktningetjeneste
- Intern administrativ overføring av ressurser til tjenesteområde 24 + for brukere
- Reduserte budsjetter til Gjøvik og Land barnevernstjeneste som følge av mottatt budsjettforslag årlig i planperioden.

- Planlagt reversering av midler til forebyggende tiltak som ble tilført rammen i 2024 over to år (2025 og 2026). Dette innebærer å reversere økt bemanning i barnehage og gå tilbake til ordinær bemanningsnorm.
- Lisensutgifter for fagsystemene HsPro og Feide overført fra Organisasjonsutvikling.

Salderinger og omstillingstiltak

Salderings- og omstillingstiltak som vil være nødvendige for å redusere driftsnivået i budsjettet for 2025 handler om å holde enkelte stillinger vakante. For budsjettåret 2025 og spesielt resten av planperioden vil det være nødvendig å gjennomføre strukturelle og organisatoriske endringer som følge av endringer i befolkningssammensetningen.

Det er i økonomiplanperioden lagt inn plan for endring og omstilling av betydelige summer, for å få et driftsbudsjett i balanse i løpet av perioden. Tjenestene driftes per i dag svært kostnadseffektivt. For å kunne dreie ressursbruken fra 0-24 til 24+ er strukturtiltak og omstilling nødvendige grep som må gjennomføres. I tillegg har tjenestene behov for nok og riktig kompetanse.

Potensielle strukturtiltak det vil jobbes med innenfor 0-24 i økonomiplanperioden omfatter helsesykepleiertjenesten, barnehage og skole. For helsesykepleiertjenesten vil utredning omhandlende samlokalisering gjennomføres. For barnehage og skole vil en helhetlig oppvekststruktur, som ser på strukturelle løsninger både for barnehage og skole, utredes i en samlet sak.

Opprinnelig hadde tjenesteområdet 0-24 et større salderings- og omstillingsbehov for 2025. Utredning, vedtak, planlegging og gjennomføring av struktur- og omstillingstiltak er tidkrevende. For å sikre en realisme i budsjettet for 2025 er det derfor redusert salderings- og omstillingsbehovet med kr. 4,0 mill. Dette er finansiert ved å redusere avsetningen til generelt disposisjonsfond tilsvarende. Dette tiltaket gjelder isolert sett for 2025 og blir reversert når struktur- og omstillingstiltak er forventet å gi effekt fra 2026.

3.3.10 Tjenesteutvikling 24+

	2025	2026	2027	2028
Ramme 2024	216 453 000			
Framskrevet ramme	227 289 000	238 303 000	240 186 000	252 327 000
Konsekvensjusteringer	1 628 000	-7 404 000		
Salderingstiltak	-4 728 000	-6 000 000	-2 720 000	-3 971 000
Omstilling og utvikling	4 728 000	6 049 000	5 156 000	4 741 000
KORRIGERT RAMME	228 917 000	230 948 000	242 622 000	253 097 000

Tjenesteutvikling 24+ består av virksomhetsområdene hjemmetjenester, institusjonstjenester, tildeling og koordinering og fastlegeordningen.

Landmo er kommunens omsorgs- og rehabiliteringssenter og inneholder også institusjonstjenester som kjøkken og vaskeri. Hjemmetjenester består av fysioterapi – og

ergoterapitjenester, kommunalt hjelpemiddellager, hjelpemiddelteknikker, frisklivskoordinator og frisklivssentral, flere ulike dag- og aktivitetstilbud, ambulerende team 24+, hjemmetjenesten med hjemmesykepleie og hjemmehjelp, miljøarbeidertjenesten, barn – og avlastningstjenesten 0-18 år og psykisk helse- og rustjenesten.

Tjenesteutvikling 24+ har en uforutsigbar drift i en stor andel av tjenestene. Tjenester som utføres er i all hovedsak lovpålagte og driften reguleres av en rekke lover og forskrifter som blant annet Helse- og omsorgstjenesteloven, Pasient- og brukerrettighetsloven, Helsepersonelloven, Fastlegeforskriften, Forskrift om ledelse- og kvalitet i helse- og omsorgstjenesten samt Forskrift om kompetansekrav for leger i helse- og omsorgstjenesten.

Konsekvensjusteringer:

- Korrigering av ramme for legetjenesten som i 2024-budsjettet ble økt som følge av kostnader i forbindelse med inngåelse av 8-2 avtaler.
- Kompensert for økte vedtak innen BPA
- Kompensert for økte vedtak innen barne- og avlastningsboligen
- Korrigert for bortfall av tjenester
- Kompensert for inngått avtale om arbeidstøy
- Kompensert for økte kostnader til Gjøvik interkommunale legevakt jfr mottatt budsjettforslag
- Kompensert for statsbudsjettets endring av refusjon for ressurskrevende tjenester som følge av endringer i inntektssystemet
- Intern administrativ overføring av ressurser til 24 + for brukere
- Lisensutgifter for fagsystemene GERICA og ressursstyring overført fra Organisasjonsutvikling.

Salderinger:

Bakgrunn for behovet for strukturendringer er et behov for å se på sårbare tjenester og gjøre nødvendige organisatoriske endringer nå. Større arbeids – og fagmiljø blir fremhevet som nødvendig og viktig for å rekruttere og beholde fagkompetanse. Tjenester som krever en bemanning hele døgnet er spesielt sårbare fordi det vil være behov for flere medarbeidere i en avdeling som har døgndrift i motsetning til drift kun på dagtid. Turnuser med få årsverk har ofte en større sårbarhet og gjør det mer krevende ved ferie og annet fravær, når tilgangen på hender er marginal. Det er behov for å planlegge tjenester for morgendagens, ikke gårsdagens drift. Større fagmiljø rekrutterer og beholder kompetanse ofte bedre, samt reduserer sårbarhet ved ferie og fravær når avdelinger er større.

Furuholtet fremmes nedlagt og er en del av et nødvendig strukturtiltak. De som i dag bor i Furuholtet bofellesskap tilbys leilighet på samme nivå som i dag (trinn 10 i helhetlig innsatstrapp) på Landmo. Kommunen har et ansvar for å sikre at vedtak til tjenestemottakere blir utført. Bakgrunnen for forslaget er at kommunedirektøren må ta høyde for utfordringene med færre hender på kort og lang sikt. På den måten planlegger kommunen i større grad for ivaretagelse av tjenestemottakere og at kommunens forpliktelser med å utføre lovpålagte tjenester etter enkeltvedtak, kan utføres. Kostnader for drift av Furuholtet bofellesskap i 2024 er kr 6 560 555. Kostnaden reduseres ved flytting av tilbudet til Landmo og tjenestemottakere blir ivaretatt med sine vedtak som de har i dag i det nye tilbudet.

Kommunedirektøren har sett på CRPD veiledning til FN konvensjonen om rettigheter til mennesker med nedsatt funksjonsevne. I sammenheng med eventuelle endringer i tjenestetilbudet, bør det være flere faktorer å se på. Artikkel 25 i CRPD slår fast at alle mennesker har rett til den høyest oppnåelig helsestandard uten diskriminering på grunn av funksjonsnedsettelse. Dette gjelder faglige begrunnelser for tjenestemottakerne. Ved endring i tjenestetilbudet og flytting av bosted til Landmo vil tjenestemottakerne komme nærmere et større fagmiljø. Med større fagmiljø menes både flere i antall og bredere kompetanse. Dette vil være en fordel ettersom tjenestemottakerne blir eldre og kan få behov for mer eller akutt helsehjelp. Artikkel 19 omhandler retten til et selvstendig liv og til å være en del av samfunnet, og skal sikre likestilte muligheter for innbyggere med funksjonsnedsettelse til å velge hvor, med hvem og hvordan de vil bo. Organisering av kommunale tjenester vil i mange tilfeller påvirke innbyggeren mulighet til selvbestemmelse. Nedleggelse av Furuholtet og endringer i tjeneste-strukturen vil påvirke beboerens selvbestemmelse, men vil også gi bedre muligheter til å delta på sosiale aktiviteter i et fellesskap med andre dersom en vil. Bostedet vil ligge nærmere aktiviteter som skjer både i regi av kommunen og andre aktører. Sosial deltakelse er også en faktor i FN-konvensjonen og noe som er viktig for mange. Ved en eventuell overgang til annet bosted vil tjenestemottakerne bli ivaretatt på en best mulig måte. Med kjent personal og godt planlagte overganger i samarbeid med pårørende/verge vil kommunen legge til rette for at det skal blir en god løsning.

Nordre Land kommune har forpliktet seg til å følge CRPD konvensjonen, men er også forpliktet igjennom lov om kommunale tjenester å sikre tilgjengelig og rettferdig fordeling av tjenester for alle borgere med de ressursene kommunen har til rådighet. Det er viktig at kommunen greier å innfri lover og forskrifter, og samtidig hensyntar alle artikler i FN konvensjonen om CRPD.

Det er i dag en hjemmetjenestebase i Torpa og en på Dokka. Rekrutteringsutfordringene er allerede store og behovet for flere medarbeidere på kort og lang sikt vil være stort. Det er i hjemmetjenesten mange av dagens og fremtidens helse- og omsorgstjenester må håndteres. Helsepersonell ble en knapphet 7-8 år tidligere enn varslet og det merkes godt i kommunen. Tjenesten skal ytes 24 timer i døgnet gjennom hele uken og året og det er allerede stor sårbarhet ved ferie og fravær. Det er nødvendig å planlegge tjenestene for morgendagens behov, ikke slik det har vært. Kommunen har et ansvar for å se kommunen som en helhet og planlegge for en drift som sikrer at fagkompetansen reiser til rett pasient i Nordre Land kommune uavhengig av kontorets base. Rekrutteringssituasjonen er alvorlig, og det er behov for å samlokalisere hjemmetjenesten Dokka og Torpa til Dokka for å sikre tilgang på nok hender. I turnusen for hjemmetjenesten i Torpa ligger både bemanning av hjemmetjenesten utenfor Korsvold og bemanning på Korsvold. En samlokalisering av hjemmetjenestene Torpa og Dokka betyr at ressursene som brukes inne på Korsvold fortsatt vil ha sin personalbase på Korsvold. I dag er det 31,48 årsverk i hjemmetjenesten Dokka og 11,28 årsverk i hjemmetjenesten Torpa. Korsvold har 8,74 årsverk i turnus. For hjemmetjenesten vil en samlokalisering bety at oppgavemengden fordeles ut ifra ett og samme kontor, en felles base og at fagkompetanse fordeler seg uavhengig av hvor basen er lokalisert. Det er ingen økonomisk innsparing ved å samlokalisere hjemmetjenesten. Muligheten for å redusere bruk av overtid og sykefraværet kan være en mulig effekt. Et større fagmiljø, større mulighet for å disponere medarbeidere til rett pasient, økt samarbeid for ledere i hjemmetjenesten som har flest årsverk samt at tjenesten vil bli mer rekrutteringsvennlige kan bli effekten av en samlokalisering.

Kommunen har i dag to fastlegekontor, ett i Torpa og ett på Dokka. Det er siden juni 2023 arbeidet for å rekruttere flere fastleger til kommunen. Per oktober 2024 er det rekruttert tre nye fastleger. Alle har ønsket seg til fastlegekontoret på Dokka og har startet i praksis der. Kommunen har fortsatt to ledige fastlegehjemler, en på hvert fastlegekontor. To av fastlegene er over 65 år og det vil være behov for å ytterligere rekruttering av fastleger i nær fremtid. Det har vært fastlegekrise i Norge de siste årene og regjeringens arbeid med en framtidig fastlegeordning tar blant annet til ordet for at fastlegekontor har større fagmiljø. Ved å samlokalisere fastlegetjenesten i kommunen vil kommunen ha ni fastleger og to LIS1 leger (turnusleger) i et samlet fagmiljø. Det er i dag pasienter som bor i Torpa og har fastlege på Dokka og det er pasienter som bor på Dokka og har fastlege i Torpa. Det er ca 500 innbyggere som har fastlege i andre kommuner. Kommunen har ca 1200 pasienter på fastlegelistene som bor i andre kommuner og har fastlege i Nordre Land.

Det er i dag to databaser for journalsystem ved legesenterene, ett i Torpa og ett på Dokka. Ved en samlokalisering vil det bli én database. Det vil videre redusere behov for lager av forbruksmateriell og medisiner samt en del utstyr både innen akuttmedisin og laboratoriearbeid. Det vil også være behov for å redusere fra to til ett telefonsystem. Fastleger kan tilpliktes inntil 7,5 timer med kommunale oppgaver, for eksempel skolehelsetjeneste. Et bedre samarbeidet om og fordelingen av kommunale oppgaver i kommunen fra ett kontor.

3.3.11 Samfunnsutvikling

	2025	2026	2027	2028
Ramme 2024	63 020 000			
Framskrevet ramme	65 984 000	69 641 000	70 524 000	72 642 000
Konsekvensjusteringer	2 864 000	-350 000		
Salderingstiltak	-1 950 000			
Omstillingstiltak og utvikling		-1 480 000	-677 000	-736 000
KORRIGERT RAMME	66 898 000	67 812 000	69 848 000	71 906 000

Samfunnsutvikling omfatter teknisk drift, eiendom, plan og næring, brann- og redningstjenesten og kultur. Virksomheten har et stort spenn i sine oppgaver, med blant annet forvaltning av lovverk, planarbeid, næringsutvikling, forvaltning av eiendom, tjenester innen kultur, eiendomsforvaltning og teknisk drift av veg, vann og avløp i hele kommunen.

Konsekvensjusteringer:

- Kompensert for økning av kostnader til 110-sentralen, jfr. mottatt budsjett
- Kompensert for økt bemanning for Teknisk drift og eiendom jfr. K-sak 21/24
- Kompensert for utsatt endring av barnehageavdeling i Solheim
- Økte kostnader til vintervedlikehold kommunale veger som følge av nytt brøyteanbud
- Konsekvenser av selvkost-gjennomgang, og korrigert fordeling mellom selvkost og ikke-selvkostområder
- Økte driftsutgifter utover ordinær prisstigning innenfor områdene:

- Eiendom
- Brann
- Kommunale veger
- Forsikring
- Intern administrativ overføring av ressurser til husbankbehandling fra Samfunnsutvikling til tjenestoområde 0-24
- Lisensutgifter i forbindelse med kartløsning overført fra Organisasjonsutvikling.

Salderinger:

For å møte de økonomiske utfordringene kommunen står overfor, reduseres stillingsressursene innenfor kulturskolen. Dette er begrunnet i at kommunen har ledige stillinger innen avdelingen, og at antall brukere, særlig blant barn og unge, har gått ned i visse tjenester/ tilbud. Ved å tilpasse stillingsressursene i tråd med behovet, vil det oppnås en mer bærekraftig ressursfordeling som reflekterer dagens situasjon, samtidig som kvaliteten ivaretas i tjenestene som tilbys.

Videre vil det bli økte leieinntekter som følge av etablering av nye omsorgsboliger ved Landmo omsorgs- og servicesenter og økte salgsinntekter fra salg av kart, geodatatjenester, landbruksvikartjenester, forvaltningstjenester fra Quales stiftelse og vedsalg. Vaktavtale for kommunale bygg avsluttes.

Som følge av gjennomførte investeringstiltak innenfor ENØK-tiltak, er det hentet ut effektiviseringsgevinster innenfor redusert strømforbruk i bygg samt effekter av tidsstyring av gatelys.

Utover i planperioden er salderingstiltakene påvirket av valg av løsninger på strukturtiltak innenfor andre områder mht drift og vedlikehold av bygningsmasse. I tillegg vil det bli utredet nedklassifisering av kommunale veger og avvikling av ordningen med kommunalt vintervedlikehold av private veger, som fremmet som egen sak.

3.3.12 Selvkost

	2025	2026	2027	2028
Ramme 2024	-15 068 000			
Fremskrevet ramme	-15 740 000	-15 740 000	-15 740 000	-15 740 000
Indir. og kalkulatoriske kostn.	-15 740 000	15 740 000	15 740 000	15 740 000
Budsjett selvkostområdet	0	0	0	0

Det er for selvkost budsjettert med en forutsetning om at selvkostområdene vann og avløp i begge selvkostområdene skal balansere. Som følge av et økt rentenivå og derav høyere rentekostnader på investeringer gjort innenfor de ulike selvkostområdene, vil gebyrene måtte øke.

3.3.13 Rammetildeling budsjett 2025

Rammer 2025		
11	Politisk styring	4 874 000
118	Tilleggsbevilgninger	241 000

119	Lønnsnett	17 481 000
12	Organisasjonsutvikling	42 083 000
17	Næring	-20 871 000
18	Kirkelige formål	96 000
18	Overført kirkelig fellesråd	5 917 000
19	Pensjonsforhold	0
22:33	Tjenesteutvikling 0-24	183 172 000
36	Tjenesteutvikling 24+	228 917 000
44	Samfunnsutvikling	66 898 000
45	Selvkostområder	-15 740 000
	Kontrollsum	513 068 000

3.4 Investeringsprogram 2025-2028

I tillegg til driftsdelen må også økonomiplanen inneholde en plan for kommunens kapitalanskaffelser i fireårsperioden. Investeringsprogrammet skal ifølge loven inneholde alle inntekter som ikke er løpende, samt utgifter knyttet til anskaffelse av eiendeler som er bestemt til varig eie eller bruk og som er av vesentlig verdi, eller påkostning på eksisterende varige driftsmidler som er av varig og vesentlig verdi. Eiendelen må ha en økonomisk levetid på minst tre år og ha en anskaffelsesverdi på minst kr 100 000,-.

Kommuner kan ta opp lån for å finansiere investeringer i bygninger, anlegg og varige driftsmidler til eget bruk. Noen investeringsprosjekter kan ikke lånefinansieres, for eksempel egenkapitalinnskuddet i KLP og andre kjøp av aksjer og andeler. Kommunen må derfor ha frie inntekter til å finansiere deler av investeringene.

Momskompensasjonen i investering skal gå til å finansiere kompensasjonsberettigede utgifter. Dette betyr at kommunen kun kan låne netto investert beløp.

Premisser for investeringsnivå:

Nordre Land kommune har en lang liste over investeringsprosjekter det er et ønske om å få gjennomført. Dette gjelder både prosjekter det allerede er gitt bevilgning til, i tillegg til prosjekter som er på tur og skal vedtas gjennom framtidige budsjetter. Kapasiteten til å få satt i gang disse prosjektene avhenger i hovedsak av 3 faktorer:

- Kommunens økonomi
 - hvor mye lån er det forsvarlig at kommunen har og belastningen dette får på driftsbudsjett i form av renter og avdrag. Driftsbudsjettet for planperioden er lagt opp etter en forutsetning om et årlig låneopptak til investeringer (eksklusiv selvkost og formidlingslån) på kr. 67,6 mill.
- Kommunens kapasitet på gjennomføring av prosjekter
 - det er begrenset mannskapsressurser til å gjennomføre investeringsprosjekter, og da spesielt prosjekter av en viss størrelse. Det kan politisk vedtas å øke kommunens kapasitet til å gjennomføre prosjekter og planer. En slik prioritering må finansieres gjennom om omprioritering innenfor den totale driftsrammen.

- Kommunens plankapasitet
 - mange av tiltakene krever reguleringsplan i forkant av gjennomføring. Det er vanskelig å angi hvor mange reguleringsplaner som det er mulig å gjennomføre pr. år da dette avhenger av planens omfang og kompleksitet. Det vil også avhenge av hvor mange private reguleringsplaner og andre oppgaver knyttet til planavdelingen som pågår samtidig. Det er også vurdert muligheten for å leie konsulenttjenester for å lage reguleringsplaner.

Med bakgrunn i dette er det gjort et arbeid for å synliggjøre kapasiteten til kommunen, i tillegg til en modell for prioritering av prosjekter jfr. kommunestyrets sak 119/24.

Investeringsbudsjett med tilhørende lånopptak har en vesentlig innvirkning på renter og avdrag på lån og dermed også på driftsbudsjett. Helhetlig vurdering håndteres best i budsjett- og økonomiplanarbeidet. Investeringer vil også kunne ha en innvirkning på driftsbudsjettet ved at det gjøres tiltak som kan ha innsparingspotensialer på driftsbudsjettet.

Drifts- og investeringsdelen i en økonomiplan henger derfor nøye sammen fordi lånefinansiering av investeringene påvirker kommunens rente- og avdragsutgifter, som må dekkes av de løpende driftsinntektene.

I tillegg til de investeringsprosjektene som er prioritert inn i investeringsprogrammet i kap. 3.4.1, er det flere investeringstiltak som vil kunne bli aktuelle i økonomiplanperioden. Eksempler på dette er nytt høydebasseng på Dokka, nytt ledningsnett i Synnadalen, vannverk og avløpsrenseanlegg trinn 2 i Synnadalen samt klargjøring av tilgjengelig nærings- og boligareal i Dokka-området.

3.4.1 Investeringsprogram 2025-2028

Investeringsplan utenfor VA (i 1000 kr)	2025	2026	2027	2028
Egenkapitalinnskudd KLP	2 300	2 300	2 300	2 300
IKT-prosjekter	2 742	500	500	500
Startlån - husbanklån	30 000	30 000	30 000	30 000
Opprustings- og rehabiliteringsplan for eiendom	3 000	3 000	3 000	3 000
Utstyr Landmo omsorgs- og rehabiliteringssenter	500	750	750	750
Digitaliseringsprosjektet	250	250	250	250
Utskifting av kjøretøy/varige driftsmidler ved Samfunnsutvikling	750	750	750	750
Sikring og ENØK-tiltak kirker og eiendom	1 000	1 000	1 000	1 000
Opprustingsplan kommunale veger, ramme for delprosjekter	3 000	3 000	3 000	3 000
Biler hjemmetjenesten	1 500	1 500	1 500	1 500
Rehabilitering kirkebygg	6 500	6 000		
ENØK-tiltak dører og vinduer	6 000	6 000		
Høye gjerder i barnehagene	500			
Renholdsroboter	1 200			
Korsvold - rehabiliterings personaldel	1 500			

Folkestien ny bru	500			
Flomsikringstiltak Dokka sør	2 000			
Omsorgsboliger/avlastningsbolig/barnebolig	10 000			
Lokaler for brannstasjon og teknisk utestab		30 000	45 000	
Storgata - fresing og nytt dekke		2 000		
Flomsikringstiltak Tonlia, Braskerud		10 000		
Egenandel NVE Kvernsvebekken		10 000		
Ny traktor Samfunnsutvikling		3 150		
Fortau Torstumboen sør		4 000		
Asfaltering kommunale veger		1 500	1 500	1 500
Etablering av velferdsteknologi-tiltak		1 500	1 500	1 500
Investeringer for å gjennomføre strukturtiltak			20 000	65 000
Ny minibuss til vedsenteret			900	
Kjøretøy brannvesen 1.7 - redningsbil			2 000	
Sum ordinære investeringstiltak	73 242	117 200	113 950	111 050
Investeringer VA Dokka/Torpa (i 1000 kr) (eks.mva)	2025	2026	2027	2028
Fornyelse av VA-nettet (1% årlig)	4 800	4 800	4 800	4 800
Nye PLS i pumpestasjoner	400	400	400	400
Fremføring av vann og avløp til Dokken		2 880		
Vannverk Dokka		5 000		
Utredning reservevannkilde for Dokka		3 000		
Renovere VA-anlegg rundt Meierikvartalet			3 000	
Reservevannkilde Dokka			10 000	
Sum investeringer VA Dokka/Torpa	5 200	16 080	18 200	5 200
Investeringsplan VA Synnfjell (i 1000 kr) (eks. mva)	2025	2026	2027	2028
Avløpsrensaneanlegg Nordrumssetra			75 000	
Vannverk Synnfjellet			65 000	
Sum investeringer VA Synnfjell	0	0	140 000	0
Sum finansieringsbehov:	78 442	133 280	272 150	116 250
Finansiering:	2025	2026	2027	2028
Momskompensasjon	7338	14980	16180	157503
Overført fra drift	2 300	2 300	2 300	2 300
Bruk av lånemidler	68 804	116 000	253 670	98 200
Sum finansiering:	78 442	133 280	272 150	116 250

3.4.2 Kommentarer til investeringsbudsjett 2025

Investeringsplan utenfor VA

Egenkapitalinnskudd KLP

Årlig bevilgning til eventuell innkalling av ytterligere egenkapital til KLP. Nøyaktig sum for 2025 er ikke kjent før sensommeren 2025.

IKT-prosjekter

IKT-avdeling har de siste årene hatt en pott på kr 500 000,- i "frie" midler til uforutsette hendelser som krever oppgraderinger samt nødvendig utbedringer av IKT-plattformen. Med 700 medarbeidere, 900 elever og 25 avdelinger, som skal ha IKT-tjenester, er denne potten innarbeidet. Bevilgningen skal brukes til tiltak som jfr. GKRS nr. 4 (regnskapsreglene) defineres som investeringstiltak. For 2025 isolert sett er rammen økt til 2,742 mill. og prosjektet skal da også dekke tiltak innenfor investeringer i ekstraordinære sikkerhetstiltak herunder back-up-system, batteri-back-up på datarom samt nettverksutstyr. De andre årene i planperioden foreslås en årlig bevilgning på kr. 0,5 mill.

Startlån – husbanklån

Det er lagt inn en årlig bevilgning til videreutlån/startlån. Dette gjelder utlån til innbyggere som ikke tilbys finansiering/toppfinansiering gjennom ordinære utlånsvirksomhet i banker, men som allikevel ansees å ha mulighet til å betjene låneopptak. Bevilgningen kr 30 mill. videreføres i 2025 og hele planperioden.

Opprustings- og rehabiliteringsplan for kirke og eiendom

For å kunne gjennomføre de tiltak som er prioritert i opprustnings- og rehabiliteringsplanen, er det nødvendig å bevilge midler i henhold til de behov planen initierer. Det skal i planen prioriteres ENØK-tiltak som gir energieffekter. Bevilgningen er en årlig total ramme for delprosjektene på dette området. Tiltakene i kommunen skal etter standard for "god kommunal regnskapsskikk" nr. 4 kvalifisere til bokføring i investeringsregnskapet.

Utstyr Landmo omsorgs- og rehabiliteringssenter

Tjenesteområde 24 + har til dels gammelt utstyr. Noe kjøkken og vaskeritstyr er fortsatt fra 1986. Det har tidligere vært behov for akutte anskaffelsesprosesser. Helt nødvendig utstyr som blant annet brukes i produksjonen av mat og vask av tøy, får feil og mangler. Det er utarbeidet plan for utskifting av utstyr. Dette utstyret (den enkelte bestanddel) vil derfor kunne være en investeringsutgift, dersom det etter standard for "god kommunal regnskapsskikk" nr. 4 kvalifisere til bokføring i investeringsregnskapet gjennom å ha en anskaffelseskostnad på minst kr. 100 000,- og en levetid på minst 3 år.

Digitaliseringsprosjektet

Investeringsbevilgningen for 2025 og utover i planperioden skal benyttes til å gjennomføre digitaliseringsprosjekter i hele organisasjonen. Det forutsettes at prosjektene gir effekter i driftsbudsjettene på effektivisering og bedret kommunikasjon internt og med brukere.

Utskifting av kjøretøy/varige driftsmidler ved Samfunnsutvikling

Årlig rammebevilgning 2025-2028 på kr 0,75 mill. er for å foreta utskifting av transportmidler og utstyr innenfor Tjenesteområde Samfunnsutvikling, som etter standard for "god kommunal regnskapsskikk" nr. 4 skal bokføres i investeringsregnskapet.

Sikring og ENØK-tiltak kirker og eiendom

Det er lagt inn en årlig rammebevilgning til prosjekter i kirke og kommunal eiendom, og innenfor rammene skal kirkevergen i samarbeid med Tjenesteområde Samfunnsutvikling prioritere investeringstiltak i kirkene.

Opprustingsplan kommunale veger, ramme for delprosjekter

Årlig bevilgning til opprustningstiltak av kommunale veger, som jfr. standard for "god kommunal regnskapsskikk" (GKRS) nr. 4 skal bokføres i investeringsregnskapet.

Biler hjemmetjenesten

I 2023 startet utskifting av de eldste bilene i hjemmetjenesten, og det er derfor lagt inn en årlig ramme til dette i planperioden for å kunne forestå en planmessig utskifting av bilparken innenfor de hjemmebaserte tjenestene.

Rehabilitering kirkebygg

Nordre Land kommune mottok i november 2022 en tilstandsrapport fra Sweco. I denne rapporten har eksterne konsulenter gjort en vurdering av rehabiliteringsbehov ved kirkene i kommunen. Rapporten estimerer rehabiliteringsbehov i størrelsesorden kr.5,0 mill for Østsinni, kr. 5,8 mill for Åmot, kr. 0,4 mill for Kinn og kr. 0,3 mill for Nordsinni. For de øvrige kirker er det forslått marginale behov. Både for Østsinni og Åmot handler tiltakene primært om tiltak på takteking. Til rehabilitering av kirkebygg kan det søkes tilskudd fra Kirkebevaringsfondet / Riksantikvaren.

Enøk-tiltak dører og vinduer

Det er nødvendig å foreta energiøkonomiserende tiltak for å redusere strømforbruket. For budsjettårene 2025 og 2026 er det satt av en bevilgning på kr. 6,0 mill i hvert av de to årene til slike tiltak. Dette gjelder tiltak som innenfor Tjenesteområde Samfunnsutvikling, som etter standard for "god kommunal regnskapsskikk" nr. 4 skal bokføres i investeringsregnskapet.

Høye gjerder i barnehagene

De siste vintre med betydelige snømengder har det vært episoder der barnehagebarn har kommet over gjerdene i barnehagene. Dette har resultert i avvik. Det foreslås en bevilgning på kr. 0,5 mill for å sikre barnehagenes lekearealer med høyere gjerder.

Renholdsroboter

For å effektivisere renhold foreslås å investere i renholdsroboter i de kommunale bygg der dette ansees som hensiktsmessig. Bevilgningen gjelder for etablering av infrastruktur, som ihht "god kommunal regnskapsskikk" nr. 4 vurderes å kunne bokføres i investeringsregnskapet.

Korsvold – rehabilitering av personalbase

Arealene som benyttes til personalbase ved Korsvold omsorgssenter ligger i den eldre bygningsmassen med Korsvold, og har behov for oppgraderinger / rehabilitering. Rehabilitering av personalbasen skal dekke tjenestens endrede behov og øke bygningsmassens standard. Bevilgningen gjelder for etablering av infrastruktur, som ihht “god kommunal regnskapsskikk” nr. 4 vurderes å kunne bokføres i investeringsregnskapet.

Folkestien ny bru

Ekstremværet “Hans” tok hengebrua på folkestien, og midlertidige bru-løsninger er etablert i etterkant av “Hans”. Disse løsningene har ikke vært optimale, og har blitt oversvømt flere ganger i forbindelse med regnværsperioder. Det har heller ikke vært meningen at dette var permanente løsninger. Det må etableres en permanent løsning for nedre bru i folkestien. Dette prosjektet ble omsøkt som skjønnsmidler hos Statsforvalteren, som en del av opprydning etter “Hans” men ble ikke tildelt tilskudd da folkestien ble definert som et flomvoldtiltak.

Flomsikring Dokka Sør

Etter ekstremværet “Hans” er det i Norges Vassdrags- og energidirektorat (NVE) jobbet med flomsikringstiltak i elva Dokka. Dette blant annet for å sikre at Dokka tettsted ikke blir oversvømmet av fremtidige flommer av størrelsen til “Hans” eller opptil 200-års flom med klimapåslag. NVE vil senhøsten 2024 presentere sin anbefalte løsning for flomsikringstiltaket. Det er signalisert omfattende tiltak for å flomsikre Dokka. Prosjektering og regulering av tiltakene vil pågå i 2025 og 2026. Kommunens utgifter til prosjektet er pr i dag uavklart og vil derfor måtte tas opp igjen gjennom budsjett 2026.

Omsorgsboliger/avlastningsbolig/barnebolig

I boligsosial plan er det tiltak som beskriver omsorgsbolig til personer med nedsatt funksjonsevne og eldre. Avlastningsbolig/barnebolig er definert som institusjon. Etter ekstremværet “Hans”, som medførte evakuering av barne- og avlastningstilbudet i Åsligata, er det behov for å fremskynde denne prosessen.

Videre fremdrift vil avklare størrelse og areal. Kommunen jobber mot Husbanken i forbindelse med tilskuddsordninger. Forprosjekt vil legges frem for kommunestyret i løpet av 2025 for å avklare lokalisering av botilbudet samt eventuelle investeringsrammer. Jfr. Kommunestyrets vedtak i sak 119/24 - vedtakets punkt 3, vil forprosjektet også utrede om tiltaket innebærer nybygg eller bruk av allerede eksisterende bygg.

Investeringer VA Dokka/Torpa

Fornyelse av VA-nettet (1% årlig)

I hovedplan for VA er det vedtatt årlig fornyelse av minimum 1 % av VA-nettet, for å ivareta nødvendig kvalitet og driftssikkerhet. Det er derfor lagt inn en årlig bevilgning for å sikre

renovering / utskifting av ledningsnett. Dette tiltaket gir positive effekter på vannproduksjonen, da det reduserer lekkasje fra nettet, og samtidig på avløpsrensingen, ved at det reduserer overvann / innlekking til avløpsledninger.

Nye PLS i pumpestasjoner

En PLS er en programmerbar logisk styring. En PLS styrer elektriske og automatiske systemer. PLS er styringssystemet på kommunens pumpestasjoner. En PLS styrer start- og stoppfrekvenser på alarmer etc, og er koblet opp mot vårt overvåkingssystem Guard. Eksisterende PLS'er begynner å bli gamle. Det er også stasjoner som ikke har PLS i dag.

3.4.3 Kommentarer til investeringsprosjekter senere i planperioden

Lokaler for brannstasjon og teknisk utestab

Permanente lokaler for brann/redning og teknisk drift. Dagens brannstasjon tilfredsstiller ikke alle Arbeidstilsynets krav når det gjelder kjønnsdelte garderober og soneinndeling mellom ren og uren sone. Det er gjort midlertidige avbøtende tiltak for å sikre de ansattes arbeidsmiljø i noen grad. Det må sikres en permanent løsning som tilfredsstiller Arbeidstilsynets krav. Dette kan også påvirke Teknisk utestabs behov for administrativt areal og lagringsplass. Jfr. Kommunestyrets vedtak i sak 119/24 - vedtakets punkt 3, vil forprosjektet også utrede om tiltaket innebærer nybygg eller bruk av allerede eksisterende bygg. Forprosjekt fase 1 har estimert dette tiltaket i størrelsesorden mellom ca. kr 13 mill. (ved ombygging av eksisterende bygg) for brann og redning isolert og opptil kr 75 mill. for en løsning for brann, redning, teknisk drift og ambulanse.

Storgata – nytt dekke

Strekningen krysset Storgata/Vest-Torpvegen og krysset Storgata/Nordsinnivegen (FV 33) ble freset i 2024. Storgata, på denne strekningen, vil derfor ha behov for nytt dekke, og dette er lagt inn i investeringsbudsjettet i 2026.

Flomsikringstiltak Tonlia og Braskerud

Som en del av rekkefølgekrav i reguleringsplanen for området, er det nødvendig å utføre flomsikringstiltak for å sikre muligheter for å sikre eksisterende boliger og kunne ta i bruk nye boligtomter i de aktuelle utviklingsområdene. Tiltakene skal samordnes med behov for flomtiltak i forbindelse med reguleringsplan for Braskerud.

Egenandel NVE Kvernsvebekken

NVE har i brev av 21. desember 2023 vist til at Dokka sentrum, med eksisterende boligområder, næringsbygg og industri, offentlige veger og offentlige institusjoner som barnehager, sykehjem og omsorgsboliger flomutsatt ved en 200-årsflom med klimapåslag. Aktuelle tiltak som må gjennomføres er øke kapasiteten og erosjonssikre breddene i

Kvernsvebekken, oppgraderer og utvide bekkelukking fra Øygardsjordet til Kvernsvebekken, sikring av Gardbekken fra Østsinnlinna til Øygardsjordet og avskjæring av Gardbakken ved Østsinnlinna. Totalt er de nødvendige flomsikringstiltakene estimert til kr. 85 680 000,- ex. mva. Nordre Land kommune har fått et vedtak om 30 % egenandel, men denne størrelsen er påklaget. Det forventes en kommunal egenandel på maksimalt 10 % for tiltaket. Det er gjort avklaringer som tilsier at dette investeringstiltaket kan lånefinansieres.

Ny traktor Samfunnsutvikling

Samfunnsutvikling Teknisk etat utestab har en traktor med midtmontert skjær. Denne er noen år, og bør inn i en planmessig utskifting av kommunens kjøretøy. For at midtmontert skjær skal være hensiktsmessig, er det behov for en viss størrelse på kjøretøyet i forhold til tyngde. Det legges inn utskifting av kjøretøyet i 2026.

Fortau Torstumoen sør

I forbindelse med reguleringsplanen på Torstumoen ble det inngått en utbyggingsavtale. Denne utbyggingsavtalen forplikter kommunen til å etablere trafikksikkerhetstiltak i form av et fortau fra Torstumoen og gjennom Torstu retning Dokka sentrum. For å oppfylle kommunens del av denne utbyggingsavtalen er denne bevilgning lagt inn i 2026.

Asfaltering kommunale veger

Kommunen har ansvar for mange kilometer med kommunal veg. Mange av disse vegene er grusvei, som krever mye vedlikehold. Fast dekke vil kunne redusere årlig løpene vedlikehold. Det foreslås å utrede en nedklassifisering av kommunale veger i planperioden. I forbindelse med dette vil det være nødvendig å oppgradere flere av de kommunale vegene som foreslås nedklassifisert.

Etablering av velferdsteknologi-tiltak

For å møte fremtidens demografiske utfordringer med flere eldre parallelt med at det blir færre i yrkesaktiv alder, må fremtidens omsorgstjenester i noen grad løses på andre måter enn i dag. Det er derfor nødvendig å videreføre etablering av digitale løsninger som supplement til en grunnbemanning i omsorgssektoren. For å etablere ytterligere digitale velferdsløsninger legges det inn en årlig digitaliseringsbevilgning som brukes på innføring av nye velferdsteknologiske løsninger fra 2026. I 2025 vil det bli benyttet gjenstående bevilgning fra 2024.

Investeringer for å gjennomføre strukturtiltak

I budsjett for 2025 og handlings- og økonomiplan 2026-2028 er det foreslått ulike strukturtiltak. Noen av disse strukturtiltakene vil medføre tilrettelegging i ny eller eksisterende bygningsmasse. Dette er lagt inn i økonomiplanen for investering i 2027, som følge av kapasiteten for å kunne gjennomføre investeringer med hensyn til prosjektoppfølgings- og plankapasitet i tillegg til økonomisk bæreevne for låneopptak.

Ny minibuss til vedsenteret

Aktivitetstilbudet / dagsenteret ved vedsenteret disponerer i dag en minibuss. Dette kjøretøyet er en 2008-modell. Denne minibussen brukes til å transportere brukere av aktivitetstilbudet / dagavdelingen samt ved utkjøring av solgt ved, også da ofte med brukere

av aktivitetstilbudet / dagavdelingen som medpassasjerer. Utskifting av kjøretøyet er som en del av en planmessig utskifting av kjøretøy.

Kjøretøy brannvesen 1.7 redningsbil

Brannvesenets redningsbil (1.7) er nærmere 25 år gammel. Det er naturlig at denne inngår i en planmessig utskifting av kjøretøy innenfor Samfunnsutvikling. Brannvesenet er avhengige av driftssikre kjøretøy, slik at nødetaten ikke blir unødig hindret i forbindelse med utrykninger. Det er derfor lagt inn en bevilgning om utskifting av redningsbil i økonomiplanperioden.

Fremføring av vann og avløp til Dokken

Tiltaket gjelder fremføring av vann- og avløpsledning til Dokken grustak, for å legge forholdene til rette for fremtidig utvikling av området. Dette er et område som ikke er regulert og derfor vil usikkerheten være stor i forhold til hvordan et vann- og avløpsnett skal bygges inne på området. Det er derfor i dette forslaget laget et minimum av ledningsnett for å bygge en tilfredsstillende infrastruktur slik at området får en sikker vann- og avløpsløsning. Denne løsningen gir ikke brannvann for sprinkling til næringsområdet. Dette skal utredes i et annet prosjekt med tilførselsledning, utvidelse og mulig ny plassering av høydebasseng. Tiltaket er knyttet til utvikling av næringsutvikling, og skal ikke påvirke selvkostområdet til boligabonnenter.

Vannverk Dokka

Som følge av ekstremværet "Hans" i august 2023, ble det som følge av brudd i tilførselsledning, påvist sprekker og riss i betong i vannverket på Dokka. I tider med normalvannføring i elva Dokka, leverer vannverket tilfredsstillende vannkvalitet. Imidlertid har ekstremvær vist at dagens vannverk ikke kan levere tilfredsstillende drikkevannskvalitet når flomvann påvirker grunnvannsbrønnen og de normalt fungerende vannårene inn dit. Nytt vannverk er en del av kommunens skjønnsmiddelsøknad som opprydningstiltak etter ekstremværet "Hans". Denne avgjørelsen ligger nå i Departementet til endelig avgjørelse. I denne bevilgningen forutsettes at nytt vannverk blir dekket via skjønnsmidler. Imidlertid vil ikke skjønnsmidlene dekke prosjektering av nytt vannverk, og dette krever egen bevilgning.

Utredning og evt. Etablering av reservevannkilde for Dokka

Dokka vannverk har en vannkilde gjennom å ha kun en lokalisering av grunnvannsbrønnene. Dette er ikke tilfredsstillende, da dette innebærer en sårbarhet og økt risiko for manglende vannmengde eller manglende vannkvalitet. For å sikre tilstrekkelig med kvalitet og kvantitet av vann, settes det av en bevilgning til utredning og senere eventuell etablering av reservevannkilde i Dokka.

Renovere VA-anlegg rundt Meierikvartalet

Meierikvartalet forventes utviklet innen noen få år. En reguleringsplan vil kunne utløse behov for investeringer i trafiksikkerhetstiltak (gang og sykkelveg, kryssutbedring) og tiltak for å sikre slokkevann, vann og avløp dersom området skal utvikles til boligformål. Kostnadsfordeling mellom kommunen og privat part vil kunne delvis løses gjennom utbyggingsavtaler.

Avløpsrenseanlegg Nordrumssetra

Kommunestyret har bestilt at det skal settes i gang med prosjektering av avløpsrenseanlegg for Synnfjell ØST. Dette skal være i form av en samspillsentreprise, og det fra administrasjon begynt å se på løsninger for hvordan vi kan løse denne utfordringen i form av en trinnvis utbygging. Dette er med bakgrunn i å holde investeringskostnader på et overkommelig nivå, samt at renseprosess er enklere å få bra når renseløsningen er dimensjonert etter et mer jevnt tilsig til hver modul.

Vannverk Synnfjell

Her er det tatt vannprøver over flere år, det arbeides nå med klausulering av fjorden som vannkilde, og det arbeides med konsesjon for vannuttak i dette omfanget. Grunneieravtaler er fremforhandlet, og disse skal signeres nå før nytt år.

I tillegg er det flere prosjekter som ikke er avklart og kostnadsberegnet ennå som vil kunne komme inn i investeringsprogrammet i løpet av perioden:

Prosjektere og bygge ledningsnett mellom Synnfjell renseanlegg og Aasætra

Ledning som sammenkobler et nytt renseanlegg ved Nordrumsætra og Aasætra. Ledningen har til formål og legge til rette for ny utbygging og koble eksisterende abonnenter til nytt renseanlegg. Ledningen vil spare kommunen for utgifter til tømning av tette fellestanker i Aasætra.

Prosjektere og bygge ledningsnett fra Synnfjorden vannverk til Klemosæterhøgda utjevningsbasseng til videre til Synnfjell renseanlegg

Ledningsnett som knytter sammen vannverk, høydebasseng og nytt renseanlegg. Tiltaket har til formål å legge til rette for ny utbygging samt sikre eksisterende abonnenter vann og avløp.

Prosjektere og bygge Synnfjorden vannverk trinn 2

Vannverket utvides trinnvis ettersom behovet for mer vann øker. Tidspunkt for utvidelsen avhenger av utbyggingstakt på nye hytter.

Prosjektere og bygge Synnfjell renseanlegg trinn 2

Renseanlegget utvides trinnvis ettersom behovet øker. Tidspunkt for utvidelsen avhenger av utbyggingstakt på nye hytter.

Torstumoen, utbedring av vann og avløp til ny utbygging

Utbygging av nye boliger, leiligheter på Torstumoen sør, del 2, vil avhenge av en større oppgradering og utvidelse av vann og avløpsnettet i området. En utbygging i dette området kan også være avhengig av at flomtiltak langs Dokkaelva er gjennomført.

Vann og avløp til næringsarealer på Vinjarmoen

En tilrettelegging for nye næringsarealer i Vinjarmoen-området vil kreve investeringer i vann og avløp. Industri og næringsbygg vil i mange tilfeller kreve vann til sprinkling. Dagens dimensjoner på vann tar ikke høyde for dette.

Høydebasseng Dokka

Det er behov for nytt høydebasseng på Dokka. Dagens høydebasseng er for lite og burde vært plassert høyere. Dagens basseng har en leveringssikkerhet på 3 timer. Det er anbefalt ca 1 døgn. I tillegg vil nytt høydebasseng være med å sikre kapasitet til slokkevann blant annet ved en eventuell utbygging ved Braskerud.

Bygging av flere omsorgsleiligheter

Samtidig som det blir flere eldre og sjansen for behov for helse og omsorgstjenester da kan øke, er det behov for å se på hvordan man skal bidra til at flest mulig kan bo hjemme lengre og leve aktive og gode liv. De fleste har et ønske om å etablere leiligheter sentrumsnært med kort avstand til butikk, apotek og andre tjenester som den enkelte har behov for i hverdagen. Ved å legge til rette vil man også bidra til at flere kan klare å skaffe seg varer og tjenester selv og at behovet for helse- og omsorgstjenester kan utsettes.

For at kommunen eventuelt kan få realisert bygging av boliger bør det tenkes ulike nivå der private kan ta initiativ til å bygge leiligheter sentrumsnært i Dokka.

Utvikling av næringsareal og attraktive boligområder

Kommunen bør bestrebe å sikre at det er tilstrekkelig med tilgjengelige boligtomter og næringstomter i kommunen. Dette innebærer at arealene er regulerte til formålene. Ett av de aktuelle områdene for boligtomter er Trollskogen. Dette arealet innebærer prosjektering og etablering av vann / avløp og veger / gangveger.

Rostein bru

Rostein bru har renoverings- / utbedringsbehov, men det er ikke innhentet kostnadsestimer ennå.

Vann og avløp til Prestegarden og omliggende bebyggelse

Vann og avløpsledning som har til hensikt å koble bolighus i området ved Prestegarden til offentlig nett.

Minnelund

Det er et ønske om å anlegge navnete minnelunder i kommunen. Fellesrådet har startet arbeidet for å etablere en navnet minnelund ved Østsinni kirkegård.

Flere foreninger har til fellesrådet uttrykt interesse for å bidra økonomisk til prosjektet, noe som åpner for muligheten til å få flere finansieringskilder. Dette vil kunne sikre at prosjektet kan gjennomføres på en tilfredsstillende måte.

Investeringer i Synnfjellet utover de forannevnte avklares gjennom en videre prosess med grunneier/utbyggere. Hvert enkelt prosjekt legges fram som saker til politisk behandling.

3.5 Økonomiplan 2025-2028 med budsjett 2025 i tall

Disse obligatoriske oppstillingen vil bli lagt fram i kommunestyrets møte i desember.

3.5.1 Bevilgningsoversikt – drift

3.5.2 Bevilgningsoversikt drift B-skjema

3.5.3 Bevilgningsoversikt – investering

3.5.4 Bevilgningsoversikt investering B-skjema

3.5.5 Økonomisk oversikt drift

3.5.6 Oversikt over gjeld og vesentlige forpliktelser

4. Gebyr og betalingssatser 2025

Selvkost

I forslaget til statsbudsjett ligger det inne en reduksjon i momsen på vann- og avløpsavgiftene fra 25 % til 15 %. I statsbudsjettet tas det sikte på at den reduserte satsen kan gjelde fra 1. mai 2025. Dette gjør at vann- og avløpsgebyrene for 2025 har to kolonner; en for prisene 1.1-30.4 og en for prisen 1.5 til 31.12. Nettoprisen er lik, men pris inkl. moms reduseres fra 1. mai. Disse prisene inkl. moms vil til enhver tid følge statens gjeldende satser for moms, dersom det skulle bli endringer i ikkrettedelsestidspunktet eller ytterligere presiseringer om ordningens omfang.

Selvkostområde Dokka/Torpa

Selvkostgebyrene innenfor vann og avløp er todelte, ved at det er en fastavgift og en variabel avgift (knyttet til forbruk i m³). Innenfor selvkostområdet Dokka/Torpa blir det foreslått å øke fastavgiften med 5 %. Forbruksavgiften foreslås økt med henholdsvis 14,7 % for vann og 45 % for avløp. Etter disse økningene vil en gjennomsnittsbolig betale ca kr 25 908,- i avgifter til vann, avløp og renovasjon. Tilsvarende tall for 2024 var kr 23 101,- noe som innebærer en gjennomsnittsøkning på 12,15 %.

Selvkostområde Synnfjell

Det er ikke tilstrekkelig antall abonnenter i 2024 til å finansiere vann- og avløpsanleggene i Synnfjell Øst-område med dagens nivå på vann- og avløpsgebyrene. Dette innebærer at inntektene må økes enten i form av tilknytningsgebyrer som følge av nye tilknyttede eiendommer eller i form av økte årlige gebyrer fra eksisterende abonnenter dersom en skal oppnå prinsippet om 100 % selvkost. For å oppfylle kommunestyrets vedtak om selvkostprinsippet, er det altså nødvendig å øke gebyrene på selvkostområdene, utover lønns- og prisvekst og renteøkning.

Innenfor selvkostområdet Synnfjell Øst blir det foreslått å øke fastavgiften med 25 %. Forbruksavgiften for vann foreslås økt fra kr 25,- til kr 104,- kr pr m² og for avløp fra kr 50,- til kr 208,- pr m³. Etter disse økningene vil en gjennomsnittsfritidsbolig betale ca kr 28 792,- i avgifter til vann og avløp. Tilsvarende tall for 2024 var kr 15 625,- noe som innebærer en gjennomsnittsøkning på 84,2 %. Gitt disse forutsetningene vil selvkostområdet Synnfjell Øst ha 100 % selvkostdekning for 2025. Til tross for disse betydelige endringene vil det fremførbare underskuddet opprettholdes på nær samme nivå.

Renovasjon

For 2025 foreslås det å øke renovasjonsgebyrene med ca. 5 %, etter en vesentlig økning av gebyrene i 2024. Det foreslås at containerrenovasjon for husholdninger blir lik prisen for 80 L restavfallsdunk. Husholdninger med containerrenovasjon har tidligere betalt tilsvarende som for fritidsbolig på tross av vesentlig mer avfall.

Septikkrenovasjon og spredt avløp

Selvkostområdet septikkrenovasjon har tidligere hatt overskriften slam eller slamtømming, men navnet er nå endret for mer presis benevnelse. Septikkrenovasjon har hatt en selvkostgrad under 100 % og har framførbart underskudd. I tillegg er gjeldene avtaleperiode utløpt, og det foregår ny anbudskonkurranse. Med bakgrunn i utviklingen i markedet

forventes det økte kostnader i forbindelse med ny avtale. For en gradvis økning i gebyrene, er det lagt opp til en ca 30 % økning på septikkrenovasjon i 2025 og det kan komme ytterligere økning i 2026. I tillegg er det lagt inn forslag til tilleggsgebyrer for ekstra- og akuttømminger og manglende tilgang til septikk- eller gråvannsanlegg. Dette er tilleggstjenester til «ordinær» ruteplanlegging, og merfører merutgifter. Prinsipper med selvkost er at man ikke unødvendig skal tilføre fellesskapet ekstra kostnader med tjenester som skal utføres mot et gebyr. I denne sammenhengen er akuttømminger å regne som noe ekstraordinært, og fellesskapet skal da ikke i særlig grad være med å finansiere dette.

Lovkrav tilsier at det er kommunen som har ansvar for septikkrenovasjon og spredt avløp, og det er også kommunen som skal fakturere disse tjenestene til forbruker.

For selvkostområdet tilsyn spredt avløp, er det en gebyrvekst på 7,5 % som følge av at dette området de siste årene har hatt en selvkostgrad tett oppunder 100 % og det da antas å bli 100 % selvkost og kunne dekke inn det framførbare underskuddet.

Eiendomsskatt

Det foretas i 2024 en alminnelig omtaksering av eiendomsskatteobjektene. Det er antatt at boliger og fritidsboliger, som følge av en 10-års verdivekst, vil få en ca 40 % økt eiendomsskattetakst. For en bolig/fritidsbolig som i 2014 ble taksert til kr 1,6 mill., innebærer dette en økning i eiendomsskattetaksten på ca kr 0,64 mill. Som følge av kommunestyrets vedtak i sak 130/23 pkt 14, om at eiendomsskatten på overordnet nivå skal holdes på 2023/2024-nivå, blir skattepromillen satt ned fra 3,5 til 3,0 promille av eiendomsskattegrunnlaget. Det vil bli vurdert ytterligere justeringer i eiendomsskattepromillen for 2026 som følge av reelle erfaringstall fra utskrivning av eiendomsskatt for 1. termin 2025.

Andre gebyrer og betalingssatser

Innen kulturområdet er det foreslått å holde billettprisene på kinoen og elevavgiftene i kulturskolen uendret for 2025.

Husleie i kommunale boliger kan i hht. husleiekontraktene, justeres med endringene i konsumprisindeksen. Forslaget for 2025 er basert på KPI-justering for september 2023 til september 2024. Denne er 3,0 %. Husleie for omsorgsleieligheter på Landmo er lagt inn i hht. til det som ble skissert i saken om opprettelsen.

Annen leie som f.eks. leie av kinosal, idrettshall, Lokverksted o.l. er økt med ca. 10 %. Det foreslås en større økning enn ren lønns- og prisvekst her som følge av vesentlig økte kostnader knyttet til blant annet energi. Det foreslås også å harmonisere leieprisen for terapibasseng i Torpa med prisen for å leie svømmehallen på Dokka. Det er vesentlig høyere kostnader knyttet til oppvarming av bassenget i Torpa, og det foreslås derfor like leiepriser for begge bassengene.

Forslaget til betalingssatsene for levering på miljøstasjonene fra private husholdninger, er foreløpig mottatt fra administrasjonen i Horisont. Det er foreslått få endringer i avgiftene sammenlignet med 2024. Som følge av blant annet pris- og lønnsvekst, er det en økning i kostnadene for driften av Horisont neste år og dermed økning i gebyrene. For avgiftene ved Horisonts miljøstasjoner er det foreslått to endringer for 2025. Den ene er at avgiften for levering av trevirke for privatpersoner fjernes. Denne avgiften ble innført i 2019 og har siden vært gjenstand for flere vurderinger. Fra 2025 er det foreslått at privatpersoner kan levere trevirke gratis på miljøstasjonene. I tillegg øker en sekk med restavfall fra 70 til 100 kroner.

Den foreslåtte prisøkningen for levering av restavfall er direkte knyttet til utviklingen av den nasjonale CO2-avgiften. Økningen vil også gjelde for annet restavfall, inkludert levering av møbler som behandles som restavfall.

Under betaling for helsetjenester er det satt inn en pris for influensavaksine, men her bestemmes egenbetalingen ut fra sentrale føringer/innkjøp som ennå ikke er kjent. Prisen for influensavaksine vil måtte følge sentrale bestemmelser, og prisen vil derfor kunne avvike som følge av dette.

Som tidligere år vil prisen for praktisk bistand for inntekt under 2 G, fastsettes av staten og offentliggjøres i slutten av desember 2024. Betalingssatsene vil da bli oppdatert med vedtatt sats. Det samme gjelder for betaling for tidsbegrenset opphold på Landmo.

Tjenester fra ambulerende vaktmester er praktisk bistand, og egen betalingssats for ambulerende vaktmester er derfor fjernet. Kjøp av ekstra smykke til trygghetsalarmer er tatt bort og erstattet med leie av smykke.

Som følge av vedtaket om opprettelse av heldøgnsbemannede omsorgsboliger er det også kommet på plass nye betalingssatser med muligheter for en abonnementsordning for middag og vask av privat tøy.

Forslaget til foreldrebetaling i SFO og barnehage er basert på regjeringens forslag til statsbudsjett for 2025. Vedtaket på Stortinget finne sted rundt den tiden kommunestyret i Nordre Land vedtar budsjettet for 2025. Nordre Land kommuns makspris for foreldrebetaling i både SFO og barnehage, skal til enhver tid følge statens gjeldende makssatser og bestemmelser rundt gratis kjernetid.

Prisene på utkjøring av ved fra Dokka vedsenter økes, fra kr 50,- til kr 100,- pr pall og fra kr 5,- til kr 10,- pr sekk. Økningen har sammenheng med at det er til dels store kjøreavstander og at det da blir høye kostnader knyttet til transporten. Minsteprisen på utkjøring økes fra kr 200,- til kr 300,-.

1 KULTUR- OG KINOLOKALER			
Kategori	2024	% - vis endring	2025
Leie kinosal:			
Leie kinosal - interne arrangører NLK - (f.eks. skoler)	0	0,0 %	0
Leie kinosal - lokale lag	2 500	10,0 %	2 750
Leie kinosal - lokale lag - pr. øving	250	12,0 %	280
Leie kinosal - andre - private arrangører	6 000	10,0 %	6 600
Lokverksted:			
Selskap privat	6 000	10,0 %	6 600
Kulturarrangement o.l uten skjenkebevilling	6 000	10,0 %	6 600
Festarrangement, konsert o.l med skjenkebevilling (0-100 deltakere)	6 900	10,0 %	7 590
Festarrangement, konsert o.l med skjenkebevilling (101-200 deltakere)	13 300	10,0 %	14 630
Konferanse pr dag	6 000	10,0 %	6 600
Interne arrangement NLK	0	0,0 %	0

Lokale lag pr arrangement	2 500	10,0 %	2 750
Lokale lag pr øving	250	0,0 %	280
Ekstraordinær bistand/tilrettelegging/rydding/renhold - pr. time	430	9,3 %	470

Kinobilletter Sentrum Kino			
Kinobillett Barn	90(100)	0,0 %	90(100)
Kinobillett Voksen	110(120)	0,0 %	110(120)
Prisene i parentes gjelder filmer med særlig høy leiepris, f.eks. 3D-film.			

2 KULTURSKOLEN			
Kategori	2024	% - vis endring	2025
Ordinær elevavgift	1 580	0,0 %	1 580
Moderasjon dans	1 050	0,0 %	1 050
Elevavgift voksne (over 19 år)	2 100	0,0 %	2 100
Direksjon av skolekorps	21 000	0,0 %	21 000
Kulturskolen har moderasjonsordning for familier som betaler for mer enn 2 dansegrupper.			
Det betales ordinær pris for 2 dansegrupper (kr 1.580,- pr. gruppe pr. halvår). For de resterende gruppene betales kr 1.050,- pr. halvår. Ordningen gjelder pr. familie.			

3 LEIE AV IDRETTSHALLER, SVØMMEBASSENG OG Utleie av plasser m.v			
Kategori	2024	% - vis endring	2025
Areal			
0 - 49 kvm/dag	280	10,7 %	310
50 - 249 kvm/dag	450	11,1 %	500
250 - 499 kvm/dag	630	9,5 %	690
500 - 999 kvm/dag	860	10,5 %	950
Over 1000 kvm/dag	1090	10,1 %	1200
Leie			
Leie idrettshall pr time	240	8,3 %	260
Leie svømmehall Dokka pr time	770	10,4 %	850
Leie terapibasseng Torpa pr time	370	129,7 %	850
Leie gymsal DBS	110	9,1 %	120
Leie kantine skole pr time	110	9,1 %	120
Leie musikkrom skole pr time	110	9,1 %	120
Leie allrom skole pr time	160	12,5 %	180
Leie personalrom skole pr time	110	9,1 %	120
Leie dansesal	160	12,5 %	180
Overnatting på skolelokaler, pris pr pers/natt	40	0,0 %	40
Ekstraordinær bistand/tilrettelegging/rydding/renhold - pr. time	420	9,5 %	460

4	HUSLEIE KOMMUNALE BOLIGER			
		2024	% - vis endring	2025
Omsorgsleilighet	Furuholtet	7 587	3,0 %	7 815
Omsorgsleilighet	Rudsgt. 6-12	7 587	3,0 %	7 815
Omsorgsleilighet	Rudsgt. 18 L	7 587	3,0 %	7 815
Omsorgsleilighet	Torpavegen 24 A,F	8 558	3,0 %	8 815
Omsorgsleilighet	Torpavegen 24 C,D	9 679	3,0 %	9 970
Omsorgsleilighet	Torpavegen 24 I,H	11 582	3,0 %	11 929
Omsorgsleilighet	Korsvold, ordinære leiligheter	9 909	3,0 %	10 206
Omsorgsleilighet	Korsvold, 2 små leiligheter	6 948	3,0 %	7 156
Omsorgsleilighet	Gamlevn. 43-45	8 926	3,0 %	9 194
Omsorgsleilighet	Gamlevn. 47	9 702	3,0 %	9 993
Omsorgsleilighet	Landmo omsorgssenter, ord.leiligheter	Ny		10 500
Omsorgsleilighet	Landmo omsorgssenter, mindre leilighet	Ny		9 500
Omsorgsleilighet	Landmo omsorgssenter, minste leiligheter	Ny		9 000
Tv, internett, infokanal	Landmo omsorgssenter	Ny		500
Trygdeleilighet	Landmovn. 2-12	5 499	3,0 %	5 664
Trygdeleilighet	Gamlevn. 35-37	5 499	3,0 %	5 664
Utleiebolig	Storgata 21	5 662	3,0 %	5 832
Utleiebolig	Dokken 17	6 046	3,0 %	6 228
Utleiebolig	Vokksgata 27	5 661	3,0 %	5 831
Utleiebolig	Doktorhaugen 3	7 932	3,0 %	8 170
Utleiebolig	Veslevegen 2	9 297	3,0 %	9 576
Utleieleilighet	Nybovn 12-22 og 20	5 454	3,0 %	5 618
Utleieleilighet	Jevnakervn. 26F	10 803	3,0 %	11 127
Utleieleilighet	Stasjonsvegen 3 Sør	5 691	3,0 %	5 862
Utleieleilighet	Stasjonsvegen 3 Nord	6 517	3,0 %	6 713
Utleieleilighet	Villavn.	7 473	3,0 %	7 697
Utleieleilighet	Elgråkket 5	6 731	3,0 %	6 933
Utleieleilighet	Elgråkket 7-21	7 041	3,0 %	7 252
Utleieleilighet	Elgråkket 14	6 578	3,0 %	6 775
Utleieleilighet	Elgråkket 6	7 832	3,0 %	8 067
Utleieleilighet	Elgråkket 12	10 084	3,0 %	10 387

5	VANN - AVLØP - RENOVASJON - SEPTIK							
			%- vis endring fram til 1.5	1.1- 30.4.2025		%- vis endring etter 1.5		
	2024	Inkl mva			Inkl mva		Fra 1.5.2025	Inkl mva
Vann/avløp Dokka og Torpa								
Fastavgift vann	2 500	3 125	5,0 %	2 625	3 281	-3,4 %	2 625	3 019
Fastavgift avløp	3 035	3 794	5,0 %	3 187	3 983	-3,4 %	3 187	3 665
Forbruk pr kbm vann	34,00	43	14,7 %	39	49	5,5 %	39	45
Forbruk pr kbm avløp	40,00	50	45,0 %	58	73	33,4 %	58	67
Gebyr for manglende innrapportering av vannmålerstand (mva.fritt)	750	750	0,0 %	750	750	0,0 %	750	750
Tilknytningsavgifter Dokka og Torpa								
Lav sats vann pr kvm	53	66	13,2 %	60	75	4,2 %	60	69
Lav sats avløp pr kvm	53	66	13,2 %	60	75	4,2 %	60	69
Middels sats vann pr kvm	74	93	8,1 %	80	100	-0,5 %	80	92
Middels sats avløp pr kvm	74	93	8,1 %	80	100	-0,5 %	80	92
Normal sats vann pr kvm	160	200	12,5 %	180	225	3,5 %	180	207
Normal sats avløp pr kvm	160	200	12,5 %	180	225	3,5 %	180	207
Tilbygg næringsbygg	5 300	6 625	3,8 %	5 500	6 875	-4,5 %	5 500	6 325
Midlertidig tilknytning	10 600	13 250	3,8 %	11 000	13 750	-4,5 %	11 000	12 650
Næring, vann	21 000	26 250	9,5 %	23 000	28 750	0,8 %	23 000	26 450
Næring, avløp	32 000	40 000	9,4 %	35 000	43 750	0,6 %	35 000	40 250
Ved omdisponering av eksisterende bygg, f.eks endring fra kaldt lager til varmt lager, tilkommer det ikke ny tilknytningsavgift								
Vann/avløp Synnfjell Øst								
Fastavgift vann	4 200	5 250	25,0 %	5 250	6 563	15,0 %	5 250	6 038
Fastavgift avløp	5 300	6 625	25,0 %	6 625	8 281	15,0 %	6 625	7 619
Fastavgift vann anneks som boenhet	2 100	2 625	25,0 %	2 625	3 281	15,0 %	2 625	3 019
Fastavgift avløp anneks som boenhet	2 150	2 688	25,0 %	2 688	3 360	15,0 %	2 688	3 091
Forbruk pr kbm vann fritidseiendommer	25	31	56,0 %	39	49	43,5 %	39	45
Forbruk pr kbm avløp fritidseiendommer	50	63	26,0 %	63	79	15,9 %	63	72

Forbruk vann pr kvm næringseiendommer	12	15	25,0 %	15	19	15,0 %	15	17
Forbruk avløp pr kvm næringseiendommer	15	19	26,7 %	19	24	16,5 %	19	22
Tilknytningsavgifter Synnfjell Øst								
Lav sats*	90 000	112 500	15,0 %	103 500	129 375	5,8 %	103 500	119 025
Normal sats*	160 000	200 000	15,0 %	184 000	230 000	5,8 %	184 000	211 600
Normal sats (hytter<80m2 BRA og tomt<500m2)*	50 000	62 500	15,0 %	57 500	71 875	5,8 %	57 500	66 125
Normal sats leilighet	60 000	75 000	15,0 %	69 000	86 250	5,8 %	69 000	79 350
Høg sats*	75 000	93 750	15,0 %	86 250	107 813	5,8 %	86 250	99 188
Anneks* (krever at hovedbygning til tilknyttet)	40 000	50 000	15,0 %	46 000	57 500	5,8 %	46 000	52 900
Næringsbygg vann	25 000	31 250	15,0 %	28 750	35 938	5,8 %	28 750	33 063
Næringsbygg avløp	35 000	43 750	15,0 %	40 250	50 313	5,8 %	40 250	46 288
Tilbygg næringsbygg	10 000	12 500	15,0 %	11 500	14 375	5,8 %	11 500	13 225
Midlertidig tilknytning	15 000	18 750	15,0 %	17 250	21 563	5,8 %	17 250	19 838
* Ved tilknytning av kun vann eller kun avløp, fakturere gebyr 50 %.								
Fritidsboliger faktureres lav + normal sats. Anneks og næring har selvstendige gebyrsatser.								
Gebyrene for fritidsboliger og leiligheter gjelder pr boenhet.								
Renovasjon fritidsboliger og -leiligheter pr år								
140 liter	1 750	2 188	5,3 %	1 843	2 303	5,3 %	1 843	2 303
Container	1 750	2 188	5,3 %	1 843	2 303	5,3 %	1 843	2 303
Ved fritidsleiligheter i fellesskap, kan fellesskapet faktureres for alle enhetene.								
Overtredelsesgebyrer containerrenovasjon (mva.fritt)	1 000	1 000	0,0 %	1 000	1 000	0,0 %	1 000	1 000
I tillegg kommer alle kostnader v/opprydding, fjerning og levering.								
Renovasjon husholdninger pr år (pris basert på restavfallsdunk)								
80L Restavfall	3 040	3 800	5,3 %	3 200	4 000	5,3 %	3 200	4 000
140L Restavfall/Standardabonnement	3 400	4 250	5,0 %	3 570	4 463	5,0 %	3 570	4 463
240L Restavfall	3 880	4 850	5,7 %	4 100	5 125	5,7 %	4 100	5 125
360L Restavfall	6 400	8 000	5,0 %	6 720	8 400	5,0 %	6 720	8 400

660L Restavfall	10 000	12 500	5,0 %	10 500	13 125	5,0 %	10 500	13 125
Container	Ny			3 200	4 000		3 200	4 000
Dunksamarbeid (std - 15%)	3 000	3 750	3,3 %	3 100	3 875	3,3 %	3 100	3 875
Fradrag hjemmekompost	-240	-300	4,2 %	-250	-313	4,2 %	-250	-313
Septikkrenovasjon og spredt avløp								
Kontrollgebyr tilsyn spredt avløp	400	500	7,5 %	430	538	-1,1 %	430	495
Slamavskiller for bolig (inntil 4 m3)	2 300	2 875	30,4 %	3 000	3 750	20,0 %	3 000	3 450
Tett tank for bolig (inntil 6 m3)	3 000	3 750	30,0 %	3 900	4 875	19,6 %	3 900	4 485
Minirensanlegg for bolig	2 350	2 938	31,9 %	3 100	3 875	21,4 %	3 100	3 565
Slamavskiller for fritidsbolig (inntil 4 m3)	2 900	3 625	31,0 %	3 800	4 750	20,6 %	3 800	4 370
Tett tank for fritidsbolig (inntil 6 m3)	3 700	4 625	32,4 %	4 900	6 125	21,8 %	4 900	5 635
Minirensanlegg for fritidsbolig	3 000	3 750	30,0 %	3 900	4 875	19,6 %	3 900	4 485
Pris pr m3 utover standard størrelse (4/6 m3)	500	625	60,0 %	800	1 000	47,2 %	800	920
Gebyr for manglende tilgang: ordinært gebyr + gebyr for manglende tilgang								
Gebyr for manglende tilgang (i tillegg til ordinært gebyr)	Ny			2 000	2 500		2 000	2 300
Gebyr for akuttømming: ordinært gebyr + gebyr for akuttømming								
Gebyr for akuttømming (i tillegg til ordinært gebyr)								
Akuttømminger påkrevd utført innen 24 timer:	Ny							
- fastavgift				3 000	3 750		3 000	3 450
- pris pr m3 som tømmes				800	1 000		800	920
Akuttømminger påkrevd utført innen 72 timer	Ny							
- fastpris				2 500	3 125		2 500	2 875
- pris pr m3 utover standard størrelse (4/6 m3)				800	1 000		800	920
Akuttømminger/ekstratømminger påkrevd utført innen 7 dager	Ny							
- fastpris				1 500	1 875		1 500	1 725
- pris pr m3 utover standard størrelse (4/6 m3)				800	1 000		800	920
Ekstra tømminger/tømminger utenom rute	Ny							
- fastpris				1 000	1 250		1 000	1 150

- pris pr m3 utover standard størrelse (4/6 m3)				800	1 000		800	920
Gebyr for ikke nedbrytbare produkter i septikktank	5 500	5 500	0,0 %	5 500	5 500	0,0 %	5 500	5 500
Ved fortetninger av ikke- nedbrytbare produkter som må leveres som spesialavfall, faktureres overtredelsesgebyr								

5B	LEVERING PÅ MILJØSTASJONENE FRA PRIVATE HUSHOLDNINGER		
	Pris inkl. mva	2024	2025
	Farlig avfall (spesialavfall, impregnert trevirke og asbest/eternitt)	Gratis	Gratis
	Hageavfall	Gratis	Gratis
	Isopor, EPS emballasje (hvit)	Gratis	Gratis
	Papp	Gratis	Gratis
	Metall	Gratis	Gratis
	Plastemballasje	Gratis	Gratis
	Papir	Gratis	Gratis
	EE-avfall (elektriske og elektroniske produkter)	Gratis	Gratis
	Tekstiler (trenger ikke være hele, men rene og tørre)	Gratis	Gratis
	Gips	Gratis	Gratis
	Trevirke	Kr 200,-/m ³ (minstepris 70,-)	Gratis
	Restavfall sekk inntil 100 L	Kr 70,- /sekk (minstepris)	Kr 100,- /sekk (minstepris)
	Restavfall løst	Kr 700,-/m ³	Kr 1000,-/m ³
	Ikke-brennbart avfall	350,- 1/2m ³ . - Kr 700,- m ³	Kr 700,- m ³
	Isolasjon sekk inntil 100 L	Kr 50,-/sekk	Kr 70,-/sekk
	Isolasjon løst	Kr 500,-/m ³	Kr 500,-/m ³
	Rene masser	Kr 500,-/m ³	Kr 500,-/m ³
	Bildekk	Kr 50,-/stk	Kr 50,-/stk
	Sofa	Kr 70,-/sete	Kr 100,-/sete
	Stol, stor	Kr 140,-/stk	Kr 200,-/stk
	Stol, lite	Kr 70,-/stk	Kr 100,-/stk
	Fjærmadrass, enkel		Kr 200,-/stk

6	SAKSBEHANDLING ETTER PLAN- OG BYGNINGSLOVEN			
		2024	% - vis endring	2025
	Kap. 19 Dispensasjon			
	§ 19-2 Dispensasjon fra LNF-området for enkle tiltak (garasje, tilbygg, osv) i kommuneplanens arealdel/ reg.planer og mindre avvik i gjeldende planer f.eks. takvinkel på tilbygg til eksisterende bygninger der tiltaket kommer i konflikt med gjeldende bestemmelser - Uten høring	1 527	5,0 %	1 603
	§ 19-2 Dispensasjon fra PBL m/forskrifter og gjeldende arealplan. Dispensasjoner som ikke krever høring etter pbl av 2008 kap. 19 og/eller politisk behandling. Pr. forhold:	6 254	5,0 %	6 567
	§ 19-2 Fradeling og dispensasjon fra PBL m/forskrifter og gjeldende arealplan. Dispensasjoner som ikke krever høring etter pbl av 2008 kap. 19 og/eller politisk behandling.	8 755	5,0 %	9 193
	§ 19-2 Dispensasjon som krever høring etter pbl av 2008 kap. 19 og/eller politisk behandling:	12 508	5,0 %	13 133
	§ 19-2 Fradeling og dispensasjon som krever høring etter pbl av 2008 kap. 19 og/eller politisk behandling:	15 010	5,0 %	15 760
	§ 19-2 Ved flere disp. forhold; pr. forhold etter første	3 752	5,0 %	3 940

§ 20-3, jf. § 20-1 Søknadspliktige tiltak som krever ansvarlige foretak, rammetillatelse eller igangsettingstillatelse			
§ 20-3, jf. § 20-1a Boligbygg, en boenhet	19 562	5,0 %	20 541
Tillegg pr boenhet utover den første	5 589	5,0 %	5 869
§ 20-3, jf. § 20-1a Fritidsbolig, selvstendig enhet	16 767	5,0 %	17 606
§ 20-3, jf. § 20-1a Frittliggende anneks på bolig	5 003	5,0 %	5 253
§ 20-3, jf. § 20-1a Frittliggende anneks på fritidseiendom 0-25 kvm BYA	5 003	5,0 %	5 253
§ 20-3, jf. § 20-1a Frittliggende anneks på fritidseiendom 26-50 kvm BYA	6 879	5,0 %	7 223
§ 20-3, jf. § 20-1a Frittliggende garasje/uthus på bolig/fritidseiendom, areal over 70 kvm BYA	6 254	5,0 %	6 567
§ 20-3, jf. § 20-1a Frittliggende garasje/uthus på bolig m/ boenhet	13 973	5,0 %	14 672
§ 20-3, jf. § 20-1a Tilbygg/påbygg/underbygg over 50 m2 BRA	8 384	5,0 %	8 803
Tillegg pr. tilbygg/påbygg/underbygg utover det første	2 794	5,0 %	2 934
Tilbygg/påbygg/underbygg som inneholder ny boenhet, boligeiendom	16 767	5,0 %	17 606
Tilbygg/påbygg/underbygg som inneholder ny boenhet, fritidseiendom	13 973	5,0 %	14 672
§ 20-3, jf. § 20-1a Andre bygg enn bolig og fritidsbygg. Nybygg, tilbygg, påbygg, underbygging. Tiltaksklasse 1	19 562	5,0 %	20 541
§ 20-3, jf. § 20-1a Andre bygg enn bolig og fritidsbygg. Nybygg, tilbygg, påbygg, underbygging. Tiltaksklasse 2	39 124	5,0 %	41 080
§ 20-3, jf. § 20-1a Andre bygg enn bolig og fritidsbygg. Nybygg, tilbygg, påbygg, underbygging. Tiltaksklasse 3	67 070	5,0 %	70 423
§ 20-3, jf. § 20-1a Andre bygg enn bolig og fritidsbygg. Nybygg, tilbygg, påbygg, underbygging. Pr. påbegynte 100 kvm over 400 kvm BRA	3 353	5,0 %	3 521
§ 20-3, jf. § 20-1a Driftsbygninger i landbruk over 1000 kvm eller tilbygg der totalt bygg blir over 1000 kvm	13 973	5,0 %	14 672
§ 20-3, jf. § 20-1a Ledningsnett VA, tiltaksklasse 1	7 265	5,0 %	7 629
§ 20-3, jf. § 20-1a Ledningsnett VA, tiltaksklasse 2	14 532	5,0 %	15 259
§ 20-3, jf. § 20-1a Ledningsnett VA, tiltaksklasse 3	21 798	5,0 %	22 887
§ 20-3, jf. § 20-1b Vesentlig endring eller reparasjon av bestående byggverk	6 254	5,0 %	6 567
§ 20-3, jf. § 20-1c Fasadeendring m/ bl.a. solcelleanlegg	6 254	5,0 %	6 567
§ 20-3, jf. § 20-1d / § 20-4e Bruksendring uten bygningsmessige arbeider	5 589	5,0 %	5 869
§ 20-3, jf. § 20-1d Bruksendring som medfører bygningsmessige arbeider	8 384	5,0 %	8 803
Tillegg pr boenhet utover den første	5 589	5,0 %	5 869
§ 20-3, jf. § 20-1e Riving av tiltak, tiltaksklasse 1, som ikke trenger høring av annen myndighet	5 589	5,0 %	5 869
§ 20-3, jf. § 20-1e Riving av tiltak, tiltaksklasse 1, som er sefrak-registrert eller trenger høring av annen myndighet	7 265	5,0 %	7 629
§ 20-3, jf. § 20-1e Riving av tiltak, tiltaksklasse 2	14 532	5,0 %	15 259
§ 20-3, jf. § 20-1e Riving av tiltak, tiltaksklasse 3	27 946	5,0 %	29 343
§ 20-3, jf. § 20-1f Oppføring, endring eller reparasjon av bygningstekniske installasjoner, tiltaksklasse 1	5 589	5,0 %	5 869
§ 20-3, jf. § 20-1f Oppføring, endring eller reparasjon av bygningstekniske installasjoner, tiltaksklasse 2	10 061	5,0 %	10 564
§ 20-3, jf. § 20-1f Oppføring, endring eller reparasjon av bygningstekniske installasjoner, tiltaksklasse 3	20 121	5,0 %	21 128

§ 20-3, jf. § 20-1g Oppdeling, sammenføyning av bruksenheter i bolig, samt ombygging som medfører fravikelse av bolig	5 589	5,0 %	5 869
§ 20-3, jf. § 20-1h Oppføring av innhegning mot vei/ av eiendom	5 589	5,0 %	5 869
§ 20-3, jf. § 20-1i Skilt eller reklameinnretninger	5 589	5,0 %	5 869
§ 20-3, jf. § 20-1j Plassering av midlertidige bygninger, konstruksjoner eller anlegg.	5 589	5,0 %	5 869
§ 20-3, jf. § 20-1k Vesentlig terrenginngrep, tiltaksklasse 1	5 589	5,0 %	5 869
§ 20-3, jf. § 20-1k Vesentlig terrenginngrep, tiltaksklasse 2	10 061	5,0 %	10 564
§ 20-3, jf. § 20-1k Vesentlig terrenginngrep, tiltaksklasse 3	20 121	5,0 %	21 128
§ 20-3, jf. § 20-1l Anlegging av veg, parkeringsplass eller landingsplass	5 589	5,0 %	5 869
§ 20-3, jf. § 20-1m Deling av eiendom eller bortfeste av enhet i mer enn 10 år, utenfor byggesone og i uregulert område	6 707	5,0 %	7 043
§ 20-3, jf. § 20-1m Deling av eiendom med grenser som er i samsvar med plan	3 353	5,0 %	3 521
§ 20-3, jf. § 20-1m Søknad om tilleggsarealer/grensejusteringer	3 912	5,0 %	4 108
§ 20-4 Tiltak som kan forestås av tiltakshaver, rammetillatelse eller igangsettingstillatelse			
§ 20-4a Tilbygg, påbygg, underbygging av bolig/fritidseiendom < 50 kvm	5 589	5,0 %	5 869
§ 20-4a Tilbygg til SEFRAK-bygg som trenger høring av annen myndighet	7 265	5,0 %	7 629
§ 20-4a Tilbygg til garasjer, uthus på bolig/fritidseiendom < 50 kvm	5 589	5,0 %	5 869
§ 20-4a Frittstående tiltak på bebygd eiendom inntil 70 kvm	5 589	5,0 %	5 869
§ 20-4b Alminnelige driftsbygninger i landbruket med samlet BRA under 1000 kvm:			
Bygninger for husdyrhold inntil 1000 kvm (Nybygg)	10 061	5,0 %	10 564
Bygninger for personopphold (Nybygg)	16 767	5,0 %	17 606
Andre landbruksbygg (Nybygg redskapshus, o.l.) fra 0 - 100 kvm	5 589	5,0 %	5 868
Andre landbruksbygg (Nybygg redskapshus, o.l.) fra 101 - 500 kvm	8 384	5,0 %	8 803
Andre landbruksbygg (Nybygg redskapshus, o.l.) fra 501 - 1000 kvm	10 061	5,0 %	10 564
Tilbygg (gjelder alle landbruksbygg) fra 0 - 100 kvm	5 589	5,0 %	5 869
Tilbygg (gjelder alle landbruksbygg) fra 101 - 500 kvm	8 384	5,0 %	8 803
Tilbygg (gjelder alle landbruksbygg) fra 501 - 1000 kvm	10 061	5,0 %	10 564
Tilbygg med personopphold (uavhengig av størrelse)	16 767	5,0 %	17 605
Alminnelige driftsbygninger i landbruket med samlet BRA over 1000 kvm se § 20-3, jf. § 20-1a over			
§ 20-4c Mindre midlertidige eller transportable bygninger, konstruksjoner eller anlegg	5 589	5,0 %	5 869
§ 20-4e Andre mindre tiltak som kan forestås av tiltakshaver	5 589	5,0 %	5 869
§ 21-4 Tillegg for igangsettingstillatelse etter gitt rammetillatelse			
§ 21-4 Igangsettingstillatelse, for hver igangsettingstillatelse utover den første	5 589	5,0 %	5 869
§ 21-10 Midlertidig brukstillatelse	2 794	5,0 %	2 934
§ 21-10 Ferdigattest	2 236	5,0 %	2 348
§ 21-10 Ferdigattest for tilbygg < 50 m2, solcelleanlegg	839	5,0 %	880
§ 21-10 Ferdigattest for pipe, gjerde, mindre skilt og for tiltak etter § 20-4, < 15 m2	336	5,0 %	352
Purregebyr av manglende ferdigattester etter første henvendelse / melding om bygning eller tilbygg som er unntatt søknadsplikt (SAK10 §4.1 og PBL §20-5)	1 100	5,0 %	1 155

Endring av gitte tillatelser			
Endrings-/tilleggssøknad, pr. endring/tillegg § 20-3-tiltak	3 353	5,0 %	3 521
Endrings-/tilleggssøknad, pr. endring/tillegg § 20-4-tiltak	1 677	5,0 %	1 761
Endring av ansvarsrett	1 398	5,0 %	1 467
Godkjenning av foretak for ansvarsrett			
§ 22-3 Godkjenning, samt utviding av godkjennings-område, SØK, PRO, UTF, KTR - Der foretak ikke oppfyller kravene	3 912	5,0 %	4 108
§ 6-8 Byggesaksforskriften, godkjenning av selvbygger for SØK, PRO, UTF for inntil 2 av disse funksjonene (bolig og/eller fritidsbolig)	2 794	5,0 %	2 934
§ 6-8 Byggesaksforskriften, godkjenning av selvbygger for SØK/PRO/UTF for alle funksjonene (bolig og/eller fritidsbolig)	3 912	5,0 %	4 108
§ 6-8 Byggesaksforskriften, Senere godkjenning av selvbygger for SØK, PRO, UTF (bolig og/eller fritidsbolig)	2 794	5,0 %	2 934
§ 32-8 Overtredelsesgebyr			
Ulovlig igangsatt arbeid, eller andre brudd på bestemmelser gitt i eller i medhold av pbl.kan medføre illeggelse av overtredelsesgebyr med hjemmel i § 32-8. Se satser i byggesaksforskriften (SAK10) § 16-1.			
Avslag på byggesøknad og byggesøknad hvor tiltakshaver avbryter behandling			
Dersom deling- og/eller byggesøknader fører til avslag eller avbrytes av tiltakshaver før ferdigbehandling, skal det betales 50 % av fullt gebyr. Evt. dispensasjonsgebyr som følger saken må betales fullt ut.			
Ny søknad om utslippstillatelse, eller etter pålegg om utbedring samt utviding av eksisterende anlegg			
1-15 pe (1-3 boliger)	5 589	5,0 %	5 869
16 - 50 pe	10 061	5,0 %	10 564
51 - 100 pe	20 121	5,0 %	21 128
101 - 1000 pe	39 124	5,0 %	41 080
1001 - 2000 pe	58 686	5,0 %	61 620
Behandling av VA plan - Større utslippssaker som medfører utlegging til offentlig ettersyn, befaring, innhenting av uttalelser, omfattende anleggskontroll o.l.: - Tiltakshaver/søker må selv dekke utgifter vedr. annonsering, ekstern faguttalelse/vurdering/behandling o.l.	14 532	5,0 %	15 259
Ny søknad om utslippstillatelse, eller etter pålegg om utbedring samt utviding av eksisterende anlegg i henhold til godkjent VA plan			
1-15 pe (1-3 boliger / hytter)	2 794	5,0 %	2 934
Behandling av ulovlig utslipp			
2 ganger det opprinnelige gebyret			
Behandling av søknad om endring av tillatelse			
Viser til gebyr for endring av gitte tillatelser for byggesaker.			
Ferdigattest for avløpsanlegg	2 236	5,0 %	2 348

Dersom søknad om utslippstillatelse fører til avslag skal det betales 50 % av fullt gebyr.			
Gebyrer etter Forurensningsloven			
§ 52 a Kontroll av private avløpsanlegg, herunder tette avløpstanker	375	5,0 %	394
Plansaker			
Gebyr skal fastsettes etter de gebyrsatser som gjelder når planen er innlevert til kommunen for behandling.			
Ved endelig avslag av reguleringsforslag betales 50 % gebyr.			
Dersom det ikke har vært framdrift i en reguleringssak i løpet av de tre siste år, blir saken regnet som avslutta.			
Dersom gebyret er åpenbart urimelig i forhold til de prinsipp som er lagt til grunn for gebyrreglene, og det arbeid kommunen har hatt, kan kommunen etter eget tiltak eller etter søknad fastsette et forholdsmessig gebyr.			
Krav om utarbeidelse av bebyggelsesplan (etter gammel plan- og bygningslov) i gjeldende (flate)reguleringsplanar skal følges opp med utarbeiding av detaljregulering.			
Pbl Kap. 12 Behandling av private reguleringsplaner			
§ 12-9 Fastsettelse av planprogram	16 767	5,0 %	17 606
Grunngebyr	44 713	5,0 %	46 949
Gebyr per daa for de første 50 daa	2 236	5,0 %	2 348
Gebyr per daa utover de første 50daa	1 677	5,0 %	1 761
Ved fastsetting av det arealavhengige gebyret skal underformål til følgende hovedformål ikke regnes med i gebyrgrunnlaget: LNF og Bruk og vern av sjø og vassdrag med tilhørende strandsone (gjelder ikke småbåthavn)			
Endring av reguleringsplan som omfatter hele planområdet behandles som ny plan med fullt gebyr.			
Endring av del av reguleringsplan som krever full planprosess (behandling etter pbl § 12-3). Plangebyr regnes ut fra areal berørt av planendringen:	Det betales 50% av plangebyr for berørt areal		
Mindre endring av reguleringsplan som ikke krever full planprosess (jf. pbl § 12-14):	16 767	5,0 %	17 606

7 FELLINGSAVGIFTER FOR ELG OG HJORT			
Dyreart/gruppe	2024	% - vis endring	2025
Elg - voksen	620	0,0 %	620
Elg - kalv	370	0,0 %	370
Hjort - voksen	480	0,0 %	480
Hjort - kalv	290	0,0 %	290

8	BETALINGSSATSER FOR TJENESTER I LANDBRUKET			
	Beskrivelse	2024	% - vis endring	2025
	Delingssaker etter jordlovens §12	2 000	0,0 %	2 000
	Konsesjonssaker, minstegebyr	2 500	0,0 %	2 500
	Konsesjonssaker, tillegg 3 promille av første 1 million + 2 promille av overskytende			
	Konsesjonssaker, makssats	5 000	0,0 %	5 000

9	FEIE- OG TILSYNSAVGIFTER			
	Tjeneste	2024	%- vis endring	2025
	Feiing/tilsyn av piper og ildsteder pr stk.	560	6,3 %	595
	Tilleggsavgift for feiing på bolig som ikke har tilrettelagt for feiing ved første besøk	400	6,3 %	425
	Feiing av hyttepiper utover ordinært besøk	1050	6,2 %	1115
	Feie og tilsynsavgift hytte/ fritidseiendom*	220	4,5 %	230
	* Ved 3 eller flere piper på fritidseiendommer faktureres 100,- ekstra pr år			

10	BETALINGSSATER BRANNVESEN					
	Beskrivelse	2024	Inkl mva	% - vis endring	2025	Inkl mva
	Utrykning ved unødvendig alarm på automatiske alarmanlegg	6 300	6 300	6,3 %	6 700	6 700
	Fylling av basseng og brønn. 1 mann og 1 bil pr time	1640	2050	6,1 %	1740	2 175
	Spyling 1 mann og 1 bil pr time	1640	2050	6,1 %	1740	2 175
	Instruktør ved øvelser pr.mann pr time	980	980	6,1 %	1040	1 300
	Vakthold 1 mann pr time	980	980	6,1 %	1040	1 300
	Kontroll av håndslukker pr stk	120	150	8,3 %	130	163
	Service håndslukker pr stk	370	463	8,1 %	400	500
	Kontroll brannslange pr stk	275	344	7,3 %	295	369
	Trykktest brannslange pr stk	370	463	6,8 %	395	494
	Slokkeapparat pr stk. på øvelse	370	463	6,8 %	395	494

11	BETALING FOR HELSETJENESTER			
	Beskrivelse	2024	% - vis endring	2025
	Konsultasjon ved reisevaksinering	265	13,2 %	300
	Konsultasjon ved flergangsvaksinering	145	10,3 %	160
	Influen savaksine inkl. konsultasjon*	275	5,5 %	290
	Pneumokokkvaksine inkl. konsultasjon	425	5,9 %	450

Konsultasjon når egen vaksine medbringes	125	12,0 %	140
Audiometri (hørselsundersøkelse)	215	7,0 %	230
* Annen pris ved sentralt bestemte satser			

12	BETALINGSSATSER FOR HELSE OG OMSORG			
	Praktisk bistand inkl. BPA, månedsabonnement	2024	% - vis endring	2025
	Inntekt under 2 G (pris fastsettes av staten. Kjent i slutten av desember)	230		
	av desember)			
	Inntekt 2 - 3 G	1 550	5,2 %	1 630
	Inntekt 3 - 4 G	2 470	5,3 %	2 600
	Inntekt 4 - 5 G	3 280	5,2 %	3 450
	Inntekt over 5 G	4 200	5,2 %	4 420
	Praktisk bistand inkl. BPA, timespris			
	Inntekt under 2 G	445	5,2 %	468
	Inntekt 2 - 3 G	445	5,2 %	468
	Inntekt 3 - 4 G	445	5,2 %	468
	Inntekt 4 - 5 G	445	5,2 %	468
	Inntekt over 5 G	445	5,2 %	468
	Minstebetaling settes til 1 time, deretter regnes påbegynt 1/2 time			
	Fysio-/ergoterapi-tjenesten			
	Egenbetaling kommunal fysioterapi			
	Pris fastsettes av Helsedirektoratet og Nordre Land kommune følger til en hver tid disse. For gjeldene takster, se Helfo.no			
	Psyksik helse			
	Egenbetaling på dag/kveldstilbud avdeling for psykisk helsearbeid	55	9,1 %	60
	Egenbetaling for kortere turer avdeling for psykisk helsearbeid	130	7,7 %	140
	Opphold			
	Dagsenter	200	5,0 %	210
	Betaling for skyss til og fra dagsenter for eldre og personer med demente	105	4,8 %	110
	Betaling for skyss til og fra Dokka vedsenter, dagsenter og ASVO per tur	35	14,3 %	40
	Egenbetaling transport kommunal bil (pris pr km)	4,48	9,4 %	4,90
	Trygghetsalarmer			
	Digital trygghetsalarm, leie pr måned	400	5,0 %	420
	Leie av ekstra smykke eller toveis talesmykke, pr. mnd.	Ny		60
	Installasjonskostnad (engangssum, inkl. nøkkelboks)	350	34,3 %	470

13	BETALINGSSATSER KOST/MIDDAGSMAT HELSE OG OMSORG			
	Tjeneste	2024	% - vis endring	2025
	Kost for beboere i omsorgssenter fullkost Pr. mnd	5200	4,8 %	5450
	Middag i omsorgssenter pr. mnd	Ny		3600
	Middag	92	8,7 %	100
	Dessert	16	12,5 %	18
	Middag utkjørt	92	8,7 %	100
	Dessert	16	12,5 %	18
	Kost i omsorgssenter vil være en abonnementsordning der man har en fastpris pr. mnd Unntak er ved innleggelse på sykehus eller annen institusjon.			
	Vask av tøy i omsorgssenter			
	Vask av privattøy pr. mnd	Ny		950
	I tillegg kommer satser som skal benyttes i beregningen av brukerbetaling for langtidsplass.			
	Tidsbegrenset opphold Landmo (beregnes etter § 4 i forskriften) (Ny pris kjent i desember)			
	Døgnopphold	193		
	Dag/nattopphold	110		
	Ved mer enn 60 døgn tidsbegrenset opphold i et kalenderår, betales det som for langtidsopphold.			
	På tidsbegrenset opphold i sykehjem vet man ikke noe om det blir noen økning ennå, da dette blir bestemt sentralt. Det kommer nye satser på dette fra helsedirektoratet en gang i desember. Nordre Land kommune forholder seg her til forskriftene.			
	Langtidsopphold Landmo (beregnes etter § 3 i forskriften)			
	Kurdøgnprisen, maxpris pr døgn	4 403	23,6 %	5 441
	Fradrag boutgifter: Beboere med bankinnskudd under 1 G, kan få refundert inntil kr 3.000,- pr måned i 3 måneder for dokumenterte utgifter. Beboere som på innflyttingstidspunktet har bankinnskudd på over 1 G, vil som hovedregel ikke få refundert boutgifter. Ved særskilte tilfeller kan ny søknad vurderes utover 3 måneder. Korttidsopphold som betales som for langtidsopphold (det vil si over 60 døgn), gir fradrag inntil kr 3.000,- for enslige og kr 1.500,- for samboende for dokumenterte utgifter. Etterberegning av vederlaget foretas etter at ligninga for foregående år er ferdig. Kontrollberegning foretas ved behov eller når det forekommer endringer.			

14	FORELDREBETALING I SKOLEFRIDITSORDNINGEN			
	Beskrivelse	2024	%-vis endring	2025
	2 dager = 40 % plass, pris pr måned	1 625	5,20 %	1 710
	3 dager = 60 % plass, pris pr måned	2 274	5,20 %	2 392

4 dager = 80 % plass, pris pr måned	2 869	5,20 %	3 018
5 dager = 100 % plass, pris pr måned	3 085	5,20 %	3 245
Kjøp av ekstra dag, pris pr dag	184	5,20 %	194
Fradrag gratistilbud (leksehjelp) pr time	37	5,20 %	39
Kjøp av morgenplass/6. time, pr dag	74	5,20 %	78
Kjøp av morgenplass/6. time, pr måned	1 462	5,20 %	1 538
Betaling for mat, 100 % plass, pris pr måned	357	5,20 %	376
Gratis kjernetid for 1. og 2.trinn i henhold til forskrift og vedtekter.			
Redusert foreldrebetaling i henhold til forskrift.			
1 dag beregnes uavhengig av tid barnet faktisk er på SFO.			
Alle bestiller kjernetid, og varsler SFO, med hensyn til bemanning, ved endringer av denne.			
Bestilt plass/dag faktureres uansett oppmøte/fravær.			
Det gis søskenmoderasjon, prisen reduseres fra 2. søsken med 25 % for 3. søsken 50 %, 4. søsken 50 % osv.			
Betaling av plass gjelder for skoleåret og ferieuken angitt i vedtektene fordelt på 11 måneder.			

15	FORELDREBETALING I BARNEHAGENE			
	Antall dager - oppholdstid pr dag	2024	% - vis endring	2025
	3 dager	1 290	0,00 %	1 290
	4 dager	1 680	0,00 %	1 680
	5 dager	2 000	0,00 %	2 000
	Ekstra dag (hvis barnehagen har kapasitet)	200 pr dag	0,00 %	200 pr dag
	Barnehagene har 12 måneders åpningstid. Det faktureres 11 måneder pr år (ikke forfall i august).			
	Mat i barnehage			
	3 dager	85	5,88 %	90
	4 dager	105	4,76 %	110
	5 dager	120	4,17 %	125
	Reduksjoner i betaling			
	For 2. barn: 30 % moderasjon			
	For 3. barn: Gratis			
	Betalingssatser for heltidsplass skal til enhver tid følge statens gjeldende makssatser. Ved endringer i statens makssatser i løpet av året, vil betalingssatsene for både 3, 4 og 5-dagersplasser i Nordre Land kommune endres tilsvarende.			
	Redusert foreldrebetaling og gratis kjernetid for 2-, 3-, 4-, og 5- åringer, følger statens satser for 2025			

16	KOMMUNAL EIENDOMSSKATT			
		2024	% - vis endring	2025
	Alminnelig skattesats	7 o/oo	0 %	7 o/oo
	Differensiert skattesats på boliger, fritidsboliger og ubebygde tomter	3,5 o/oo	0 %	3,0 o/oo

17	GEBYRER FOR ARBEIDER ETTER MATRIKKELLOVEN			
		2024	% - vis endring	2025
	Oppretting av grunneiendom og festegrunn			
	Areal fra 0 - 500 m2	10 000	5,0 %	10 500
	Areal fra 500 - 2000 m2	20 000	5,0 %	21 000
	Areal fra 2001 m2 - økning pr påbegynt 5 da	1 000	5,0 %	1 050
	Fradeling av tilleggsareal til eksisterende tomt			
	Areal fra 0-500	8 500	5,0 %	8 925
	Areal fra 501-1000	13 000	5,0 %	13 650
	Areal over 1000m2 økning pr påbegynt 1 da	1 000	5,0 %	1 050
	Oppretting av punktfeste	9 500	5,0 %	9 975
	Oppretting av grunneiendom på hel teig			
	Faktureres etter medgått tid, timesats.	1 300	5,0 %	1 365
	Minstegebyr	4 500	5,0 %	4 725
	Matrikulering av eksisterende umatrikulert grunn			
	Areal fra 0 - 500 m2	9 500	5,0 %	9 975
	Areal fra 500 - 2000 m2	20 000	5,0 %	21 000
	Areal fra 2001 m2 - økning pr påbegynt 5 da	1 000	5,0 %	1 050
	Oppmåling av uteareal pr eierseksjon			
	Areal fra 0 - 50 m2	4 400	5,0 %	4 620
	Areal fra 51 - 250 m2	8 000	5,0 %	8 400
	Areal fra 251 - 2000 m2	14 000	5,0 %	14 700
	Areal fra 2001 m2 - økning pr påbegynt 5 da	1 000	5,0 %	1 050
	Kontorforretning pr seksjon	3 000	5,0 %	3 150
	Oppretting av anleggseiendom			
	Volum fra 0 - 2000 m3	4 000	5,0 %	4 200
	Volum fra 2001 m3 - økning pr påbegynt 1000 m3	1 000	5,0 %	1 050
	Registrering av jordsameie			
	Minstegebyr	4 500	5,0 %	4 725
	Registrering av eksisterende jordsameie faktureres etter medgått tid. Timesatsen er kr 1300,-			
	Oppretting av matrikkelenhet uten fullført oppmålingsforretning			
	Oppretting uten fullført oppmålingsforretning	3 500	5,0 %	3 675

Viser til 6.1.1, 6.1.2, 6.1.4 og 6.1.5. I tillegg kommer gebyrsatsene under punkt 6.1 for å utføre oppmålingsforretningen			
Avbrudd i oppmålingsforretningen eller matrikulering			
Gebyr for utført arbeid når saken blir trukket før den er fullført, må avvises, ikke lar seg matrikkelføre			
på grunn av endrede hjemmelsforhold eller av andre grunner ikke kan fullføres, settes til 1/3 av			
gebyrsatsene etter 6.1 og 6.2			
Grensejustering			
Grunneiendom, festegrunn og jordsameie			
Areal fra 0 - 500 m2	7 500	5,0 %	7 875
Ved gebyr for grensejustering kan arealet for involverte eiendommer justeres med inntil 5 % av eiendommens areal (maksgrense 500 m2). Eiendom kan imidlertid ikke avgi areal som i sum overstiger 20 % av eiendommens areal før justeringen. For grensejustering til veg- og jernbaneformål kan andre arealklasser gjelde.			
Anleggseiendom			
Volum fra 0 - 250 m3	7 500	5,0 %	7 875
Volum fra 251 - 1000 m3	11 500	5,0 %	12 075
For anleggseiendom kan volumet justeres med inntil 5 % av anleggseiendommens volum (maksgrense 1000 m3)			
Arealoverføring			
Grunneiendom, festegrunn og jordsameie			
Areal fra 0 - 500 m2	11 000	5,0 %	11 550
Areal fra 500-2000 m2	20 000	5,0 %	21 000
Areal fra 2001 m2 - økning pr påbegynt 5 da	1 000	5,0 %	1 050
Ved arealoverføring skal oppmålingsforretning og tingslysning gjennomføres. Arealoverføring utløser dokumentavgift. Dette gjelder ikke arealoverføring til veg- og jernbaneformål.			
Anleggseiendom			
Volum fra 0 - 250 m3	11 000	5,0 %	11 550
Volum fra 251 - 2000 m3	20 000	5,0 %	21 000
Areal fra 2001 m2 - økning pr påbegynt 5 da	1 000	5,0 %	1 050
For anleggseiendom kan volum som skal overføres fra en matrikkelenhet til en annen, ikke være registrert på en tredje matrikkelenhet. Volum kan kun overføres til en matrikkelenhet dersom vilkårene			

for sammenføring er til stede. Matrikkelenheten skal utgjøre et sammenhengende volum			
Kartlegging av eksisterende grenser der grensen tidligere er koordinatbestemt ved oppmålingsforretning			
For inntil 3 punkter	3 000	5,0 %	3 150
For overskytende grensepunkter, pr punkt	900	5,0 %	945
Kartlegging av eksisterende grense der grensen ikke tidligere er koordinatbestemt eller kartlegging av rettigheter			
For inntil 3 punkter	6 500	5,0 %	6 825
For overskytende grensepunkter, pr punkt	900	5,0 %	945
Sirkeleiendom/ matrikkelforbedring	6 500	7,7 %	7 000
Gebyr for kartlegging av rettigheter faktureres etter medgått tid med 1000kr/time			
Privat grenseavtale			
For inntil 3 punkter eller 100 m grenselengde	7 000	5,0 %	7 350
For hvert nytt punkt eller påbegynt 100 m grenselengde	900	5,0 %	945
Billigste alternativ for rekviert velges.			
Alternativt kan gebyr fastsettes etter medgått tid med 1300 kr/time.			
Seksjonering			
Søknadsgebyr	3 000	5,0 %	3 150
I tillegg beregnes timepris etter medgått tidsbruk. Gebyr for eventuell oppmålingsforretning, utstedelse av matrikkelbrev og tinglysing kommer i tillegg.			
Grensemerker pr stk	60	8,3 %	65
Arbeid iht matrikkellova kan faktureres etter medgått tid iht timessats	1 300	5,0 %	1 365
Urimelige gebyr			
Dersom gebyret åpenbart er urimelig i forhold til prinsippet som er lagt til grunn, og det arbeidet og de kostnadene som kommunen har hatt, kan administrasjonssjefen eller den han/hun har gitt fullmakt, av eget tiltak fastsette et passende gebyr. Fullmaktshaver kan under samme forutsetninger og med bakgrunn i grunngitt søknad fra den som har fått kravet om betaling av gebyr, fastsette et redusert gebyr.			
Betalingstidspunkt			
Beregnet gebyr kan kreves inn enten forskuddsvis eller etterskuddsvis. Dokumenterte utgifter til evt tinglysningsgebyr, dokumentavgifter og/eller pantebokutskifter faktureres i tillegg. Merverdiavgift beregnes ikke.			
Forandringer i grunnlaget for matrikkelføring av saken			

Gjør rekviert under sakens gang forandringer i grunnlaget for matrikkelføring av saken, opprettholdes likevel gebyret.			
Utstedelse av matrikkelbrev			
Matrikkelbrev inntil 10 sider	175	5,0 %	184
Matrikkelbrev over 10 sider	350	5,0 %	368
Endringer i maksimumssatsene reguleres av Statens kartverk i takt med den årlige kostnadsutviklingen.			
Eiendomsopplysninger (priser oppgitt inkl. mva):			
Eiendomsmeglerpakke	4 328	5,6 %	4570
Eiendomsmeglerpakke ubebygd tomt	2 110	5,6 %	2229
Eiendomsinformasjon fra Matrikkelen	545	5,5 %	575
Grunnkart	501	5,5 %	529
Ledningskart	385	5,5 %	406
Matrikkelkart/Målebrev	658	5,5 %	694
Godkjente bygningstegninger	1 151	5,6 %	1216
Byggevedtak	575	5,7 %	608
Ferdigattest/Midlertidig brukstillatelse	481	5,7 %	509
Administrative grenser fra matrikkelen	253	5,4 %	266
Flybilderapport	580	5,6 %	613
Gjeldende arealplaner med bestemmelser	639	5,7 %	675
Kommunale avgifter og eiendomsskatt	571	5,7 %	604
Situasjonskartpakke	2 020	5,6 %	2133
Seksjoneringstillatelse	253	5,4 %	266
Restanser og legalpant	481	5,7 %	509
Pipe og ildsted	571	5,7 %	604
Tilknytning til vann og avløp	571	5,7 %	604
Tilknytning til vei	508	5,7 %	536
Når det gjelder priser på eiendomsopplysninger forholder Nordre Land kommune seg til de enhver tids gjeldende betalingssatser i Gjøvikregionen.			

18	VED FRA DOKKA VEDSENTER			
		2024	% - vis endring	2025
	Bjørkeved/sekk 60 l inkl. mva	115	4,3 %	120
	Blandingsved/sekk 60 l inkl. mva	95	5,3 %	100
	Storsekk bjørk 1000L løs ved	1350	5,2 %	1420
	Storsekk bjørk 1000L stablet	1670	5,4 %	1760
	Storsekk 1000L blandingsved	1050	4,8 %	1100
	Utkjøring pr 1000L pall (minstepris 300,-)	50	100,0 %	100
	Utkjøring, pr sekk (minstepris 300,-)	5	100,0 %	10
	Prisene for utkjøring gjelder innenfor 5 mil. Utover 5 mil. pris etter avtale.			

19	DIVERSE			
	Salg av areal	2024	% - vis endring	2025
	Restareal inntil 500 m2 -tilleggsareal for tilstøtende eiendommer, pr m2	50	0,0 %	50
	Leie av arrangementsutstyr			
	Seil i Fløyterparken (opp- og ned rigging) Forutsetter bistand fra arrangør	1 500	5,3 %	1 580
	Lite seil (opp- og nedrigging)	680	5,9 %	720
	Seil på ny plass som krever kabelpåvisning	2 650	5,3 %	2 790
	Stenging og åpning av storgata (inkl overtid)	880	5,7 %	930
	Stenging åpning av storgata inkl rigging for markeder	1 770	5,1 %	1 860
	Landsbyhuker pr stk	530	5,7 %	560
	Bord og krakker pr sett	1 580	5,1 %	1 660
	Bålpanne	300	6,7 %	320
	Landsbydass - Lag/foreinger i sentrum	2 160	5,1 %	2 270
	Landsbydass - Lag/foreinger utenfor sentrum	2 750	5,1 %	2 890
	Landsbydass - Private/Næringsdrivende (+ medgått tid og 5,- pr km)	3 700	5,1 %	3 890
	Montering av scene i Lokverksted	2 200	5,0 %	2 310
	Søppeldunk - pr stk	105	4,8 %	110

20	KIRKELIG FELLESRÅD			
		2024	% - vis endring	2025
	Gravfesteavgift	350	3,7 %	363

NORDRE LAND
KOMMUNE